

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت راه و شهرسازی
شرکت عمران و بهسازی شهری ایران
(مادر تخصصی)

گزارش کارگاه آموزشی در شهر اهواز با محوریت

“تاب آوری شهری در بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری”

مهندسین مشاور شهراندیش آمایش

زمستان ۱۳۹۵

-تقدیر و تشکر از همکاران و دست اندرکاران نشست

در برگزاری این کارگاه ارگان‌های زیر به صورت‌های گوناگون مشارکت و همکاری داشته‌اند که بدین وسیله از یکایک آنها تشکر و قدردانی می‌شود.

شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران
دفتر مطالعات کاربردی و امور ترویجی

اداره عمران و بهسازی شهری
اداره کل راه و شهرسازی استان خوزستان

شرکت مهندسی مشاور شهراندیش آمایش

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۲	فصل اول: معرفی کارگاه آموزشی
۳	۱- معرفی کارگاه آموزشی "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری"
۳-۱	۱-۱- مخاطبان (سازمان‌ها و ادارات شرکت کننده در کارگاه "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری")
۴	۲-۱- نحوه معرفی دوره آموزشی
۷	فصل دوم: کارگاه تاب‌آوری شهری
۸	۲- کارگاه "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری"
۹	۱-۲- هدف و ضرورت تاب‌آوری
۱۰	۲-۲- ضرورت تاب‌آوری در عرصه بین‌المللی
۱۱	۳-۲- اهداف توسعه هزاره
۱۲	۴-۲- دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری
۱۳	۵-۲- چالش‌های موجود در راه توسعه
۱۳	۶-۲- اهداف بازآفرینی پایدار شهری
۱۴	۷-۲- تعاریف و مفاهیم تاب‌آوری
۱۴	۸-۲- ترجمه تاب‌آوری و کاربردهای آن
۱۵	۹-۲- تعاریف تاب‌آوری از دیدگاه دیسپلین‌های مختلف
۱۶	۱۰-۲- نظام‌های پیچیده انعطاف پذیر و انطباق پذیر
۱۸	۱۱-۲- موارد موثر در ادبیات تاب‌آوری
۱۹	۱۲-۲- دگرگونی و تحلیل چند مقیاسی
۲۴	۱۳-۲- دیدگاه‌های متداول درباره تاب‌آوری شهری
۲۴	۱۴-۲- نقش فرهنگ و سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری
۲۶	۱۵-۲- تاب‌آوری در فرم کالبدی
۲۷	۱۶-۲- محلات و جوامع محلی تاب‌آور
۲۷	۱۷-۲- تاب‌آوری نهادی و مدیریتی
۲۸	۱۸-۲- تاب‌آوری و توسعه پایدار
۲۹	۱۹-۲- تاب‌آوری در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل
۳۰	۲۰-۲- مباحث مطرح در عرصه بین‌المللی
۳۲	۲۱-۲- چالش‌های تاب‌آوری شهری در ایران
۳۳	۲۲-۲- گام‌ها و ضرورت‌های آینده برای ایران
۳۳	۲۳-۲- انواع بافت‌های فرسوده شهری در ایران
۳۴	۲۴-۲- بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان
۳۸	۲۵-۲- چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری
۴۶	۲۶-۲- گروه اهواز
۴۶	۲۷-۲- گروه بهبهان
۴۷	۲۸-۲- گروه شوشتر
۴۷	۲۹-۲- گروه دزفول

- ۳۰-۲- ارزیابی فرم‌های نظرسنجی ۵۰
- ۳۱-۲- نظرات شرکت کنندگان در همایش ۵۲
- ۳۲-۲- تصاویر همایش ۵۳

فهرست جداول

جدول شماره ۱-۲- هدف و ضرورت تاب‌آوری.....	۱۰
جدول شماره ۲-۲- بخش‌های مختلف کارگاه	۱۰
جدول شماره ۳-۲- ضرورت تاب‌آوری در عرصه بین‌المللی	۱۰
جدول شماره ۴-۲- اهداف توسعه هزاره	۱۱
جدول شماره ۵-۲- دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری	۱۲
جدول شماره ۶-۲- چالش‌های موجود در راه توسعه	۱۳
جدول شماره ۷-۲- اهداف بازآفرینی پایدار شهری	۱۳
جدول شماره ۸-۲- تعاریف و مفاهیم تاب‌آوری	۱۴
جدول شماره ۹-۲- ترجمه تاب‌آوری و کاربردهای آن	۱۴
جدول شماره ۱۰-۲- تعاریف تاب‌آوری از دیدگاه دیسیپلین‌های مختلف	۱۵
جدول شماره ۱۱-۲- نظام‌های پیچیده انعطاف پذیر و انطباق پذیر	۱۷
جدول شماره ۱۲-۲- موارد موثر در ادبیات تاب‌آوری	۱۸
جدول شماره ۱۳-۲- ویژگی‌های انعطاف پذیری	۱۹
جدول شماره ۱۴-۲- تغییر ماهیت	۲۰
جدول شماره ۱۵-۲- دگرگونی و تحلیل چند مقیاسی	۲۰
جدول شماره ۱۶-۲- شهرها به عنوان نظام‌های فضایی، اجتماعی- بوم شناختی	۲۲
جدول شماره ۱۷-۲- عوامل اهمیت تاب‌آوری.....	۲۳
جدول شماره ۱۸-۲- دیدگاه‌های متداول درباره تاب‌آوری شهری	۲۴
جدول شماره ۱۹-۲- نقش فرهنگ و سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری	۲۵
جدول شماره ۲۰-۲- تاب‌آوری در فرم کالبدی	۲۶
جدول شماره ۲۱-۲- محلات و جوامع محلی تاب‌آور	۲۷
جدول شماره ۲۲-۲- تاب‌آوری نهادی و مدیریتی	۲۷
جدول شماره ۲۳-۲- تاب‌آوری و توسعه پایدار	۲۸
جدول شماره ۲۴-۲- تاب‌آوری در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل	۲۹
جدول شماره ۲۵-۲- مباحث مطرح در عرصه بین‌المللی	۳۱
جدول شماره ۲۶-۲- چالش‌های تاب‌آوری شهری در ایران	۳۲
جدول شماره ۲۷-۲- گام‌ها و ضرورت‌های آینده برای ایران	۳۳
جدول شماره ۲۸-۲- انواع بافت‌های فرسوده شهری در ایران	۳۳
جدول شماره ۲۹-۲- رویکردهای مداخلات از ابتدا تا کنون	۳۴
جدول شماره ۳۰-۲- بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان	۳۶
جدول شماره ۳۱-۲- سکونتگاه‌های غیررسمی	۳۸
جدول شماره ۳۲-۲- چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری	۴۴
جدول شماره ۳۳-۲- راه‌حل‌های عاجل و کلان	۴۵
جدول شماره ۳۴-۲- موضوعات کارگاه	۴۵

فهرست نمودارها

- نمودار شماره ۱-۲- چرخه زیست محیطی- اجتماعی..... ۱۲
- نمودار شماره ۲-۲- چرخه تاب‌آوری شهری ۱۶
- نمودار شماره ۳-۲- نظام پیچیده انطباق پذیر ۱۷
- نمودار شماره ۴-۲- مدل پنازکی چرخه های انطباق پذیر ۱۹
- نمودار شماره ۵-۲- تاب‌آوری شهری ۲۴
- نمودار شماره ۶-۲- تاب‌آوری و توسعه پایدار (۱) ۲۹
- نمودار شماره ۷-۲- تاب‌آوری و توسعه پایدار (۲)..... ۲۹
- نمودار شماره ۸-۲- ارزیابی فرم‌های نظرسنجی..... ۵۱

فهرست تصاویر

۴	تصویر شماره ۱-۱- بنر و پوستر همایش
۵	تصویر شماره ۲-۱- دعوتنامه
۶	تصویر شماره ۳-۱- بروشور نشست
۳۰	تصویر شماره ۱-۲- اهمیت کشاورزی و مزارع شهری برای دنیای نوین
۳۲	تصویر شماره ۲-۲- مزارع شهری
۳۴	تصویر شماره ۳-۲- پل سفید اهواز
۳۵	تصویر شماره ۴-۲- چالش‌های تاب‌آوری شهر اهواز
۳۶	تصویر شماره ۵-۲- بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان
۳۶	تصویر شماره ۶-۲- نقشه بافت فرسوده شهر اهواز
۳۷	تصویر شماره ۷-۲- تصاویری از سکونتگاه‌های غیررسمی
۵۷	تصویر شماره ۸-۲- تصاویر همایش

مقدمه

شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، شهرداری، اداره کل راه و شهرسازی و سازمان‌های نوسازی و بهسازی شهری از جمله مهمترین سازمان‌های فعال در سطح شهرها بوده که به شکل مستقیم در تحقق اهداف نوسازی و بهسازی شهری ایفای نقش می‌نمایند. این در حالیست که تا کنون شرح وظایف قانونی، اختیارات و به ویژه مجموعه اقدامات انجام شده توسط هر یک از این دستگاه‌های مسئول به شکل مناسبی به گروه‌های هدف منتقل نگردیده و عموماً مشاهده می‌گردد که یک ناهماهنگی در اقدامات و بعضاً اهداف تعریف شده برای هر یک از این دستگاه‌ها وجود داشته که رسیدن به اهداف تدوین شده در چارچوب سند ملی بازآفرینی شهری پایدار را با مشکلات عدیده‌ای مواجه نموده است. فلذا نیاز به ارتقاء سطح آگاهی مدیران و کارشناسان سازمان‌های فوق‌الاشاره در چارچوب شرح وظایف سازمانی جهت تحقق اهداف سند ملی مورد نیاز بوده که در این راستا تلاش گردیده است تا با همکاری شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ضمن برگزاری دوره-های آموزشی مورد نیاز، نسبت به شناسایی و تبدیل پتانسیل‌های بالقوه به بالفعل اقدام نمود.

فصل اول:

معرفی کارگاه آموزشی

۱- معرفی کارگاه آموزشی "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری"

این کارگاه با همکاری واحد دفتر مطالعات کاربردی و امور ترویجی شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، اداره عمران و بهسازی شهری اداره کل راه و شهرسازی استان خوزستان و شرکت مهندسی مشاور شهرداری آمایش و با حضور مدیران، کارشناسان امور شهری و صاحب‌نظران استان خوزستان در سالن کنفرانس هتل بوستان سازمان آب و برق خوزستان برگزار گردید.

در ابتدای این جلسه آقای مهندس پیروانه به نمایندگی از طرف شرکت مهندسی مشاور شهرداری آمایش ضمن عرض خیر مقدم به شرکت کنندگان و تشکر از واحد دفتر مطالعات کاربردی و امور ترویجی شرکت مادر و اداره عمران و بهسازی استان خوزستان که زمینه برگزاری این دوره‌های آموزشی را فراهم نموده‌اند، به تشریح اهداف مورد نظر از برگزاری این دوره‌ها پرداختند.

سپس آقای مهندس پنبه دانه پور رئیس اداره عمران و بهسازی شهری خوزستان ضمن عرض خوشامدگویی به مدعوین با اشاره به روند رو به افزایش جمعیت شهرهای کشور و نفوذناپذیری شهرها بخصوص در محدوده بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری توجه بیش از پیش مدیران و کارشناسان شهری در موضوع تاب‌آوری شهری بویژه در محدوده سکونتگاه غیررسمی را خواستار شدند.

در ادامه سرکار خانم دکتر سولماز حسینیون دکترای تخصصی طراحی شهری از دانشگاه ملبورن استرالیا به بیان مبانی و اصول "تاب‌آوری شهری" که از مباحث پر اهمیت در جامعه جهانی و بین‌المللی است پرداختند. ایشان مفاهیم اصلی تاب‌آوری در بازآفرینی شهری پایدار؛ شامل مفاهیم پایه، کاربردهای تاب‌آوری در بازآفرینی شهری و معرفی مفاهیم عملیاتی و کاربردی را ارائه دادند.

۱-۱- مخاطبان (سازمان‌ها و ادارات شرکت کننده در کارگاه "انتقال تجربیات بهسازی و نوسازی در کشور و

استان خوزستان")

جامعه هدف در این دوره آموزشی دفتر فنی استانداری یا کارشناسان مربوطه، فرمانداران یا معاونان، شهرداران، معاونان شهرسازی، مدیران ادارات کل راه و شهرسازی شهرستان‌ها، مدیر عامل و یا معاونان سازمان‌های نوسازی و بهسازی شهرهای استان خوزستان را شامل شدند. سازمان‌ها و ادارات شرکت کننده در این کارگاه شامل:

۱- اداره راه و شهرسازی شهرستان اهواز	۹- فرمانداری شهرستان شوشتر
۲- استانداری استان خوزستان	۱۰- شهرداری شهرستان ایذه
۳- معاونت شهرسازی و معماری شهرداری اهواز	۱۱- اداره راه و شهرسازی شهرستان باغملک
۴- سازمان بهسازی و نوسازی شهرداری اهواز	۱۲- اداره راه و شهرسازی شهرستان سوسنگرد
۵- شهرداری شهرستان دزفول	۱۳- شهرداری شهرستان آبادان
۶- اداره راه و شهرسازی شهرستان دزفول	۱۴- اداره راه و شهرسازی شهرستان بهبهان
۷- سازمان بهسازی و نوسازی شهرداری شهرستان دزفول	۱۵- اداره راه و شهرسازی شهرستان شوش
۸- شهرداری شهرستان شوشتر	۱۶- اداره راه و شهرسازی شهرستان اندیمشک

۱-۲- نحوه معرفی دوره آموزش

نحوه اطلاع‌رسانی از طریق نصب بنر و پوستر (تصویر ۱-۱)، ارسال دعوتنامه (تصویر ۱-۲) و بروشور نشست (تصویر ۱-۳) صورت گرفت.

دوره های آموزشی
احیاء، بهسازی، نوسازی و توانمندسازی
بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری

دوره چهارم:
کارگاه تاب آوری شهری
در بافت های فرسوده و ناکارآمد شهری

مدیر: دکتر سولماز حسینیون

محل برگزاری: اهواز، گیت بوستان، هتل بوستان
۸ اسفند ۱۳۹۵
یکشنبه
ساعت برگزاری: ۸:۰۰ الی ۱۴:۰۰
وبسایت: www.udrc.ir

مهندسین مشاور شهر اندیش آمایش
شهرسازی، ساماندهی و توانمندسازی
بافت‌های فرسوده شهری و سکونتگاه‌های غیر رسمی

تصویر شماره ۱-۱- بنر و پوستر همایش

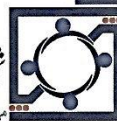

بسمه تعالی

Shahr Andish Amayesh
CONSULTING

شهراندیش آمایش
مهندسين مشاور شهرسازی و معماری

شماره: ۳۲۴۲۹

تاریخ: ۹۵/۱۰/۱۱
شماره: ۵/۳۹۵
پیوست: ندارد

- مدیر کل محترم دفتر فنی استانداری خوزستان
- فرمانداران محترم شهرستان‌های استان
- ریاست محترم شوراهای اسلامی شهرهای استان
- شهرداران محترم شهرهای استان
- مدیران محترم ادارات کل راه و شهرسازی شهرستان‌های استان
- مدیران عامل محترم سازمان‌های نوسازی و بهسازی شهرهای استان
- ریاست محترم سازمان نظام مهندسی استان خوزستان
- معاونت محترم میراث فرهنگی اداره کل میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان خوزستان

با سلام

احتراماً بدینوسیله به استحضار میرساند که این مهندسین مشاور در نظر دارد به نمایندگی از طرف شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران و اداره عمران و بهسازی استان خوزستان نسبت به برگزاری کارگاه‌های آموزشی به شرح جدول ذیل اقدام نماید. لذا در صورت تمایل به شرکت در هر یک از کارگاه‌های مورد نظر خواهشمند است دستور فرمائید متناسب با مشخصات جامعه هدف نسبت به معرفی افراد واجد شرایط (با ذکر شماره تلفن همراه) اقدام مقتضی می‌نماید و مراتب را از طریق دورنگار شماره ۰۶۱-۳۳۳۸۷۸۷۲ و یا آدرس الکترونیکی shahrandish.a.d@gmail.com حداکثر تا تاریخ ۹۵/۱۰/۳۰ به این مهندسین مشاور اعلام فرمایند. لازم بذکر است هزینه‌ی تشکیل کارگاه‌های فوق‌الذکر توسط "شرکت مادر تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران و اداره عمران و بهسازی استان خوزستان" تامین اعتبار گردیده است. مکان و زمان برگزاری دوره‌های ذکر شده متعاقباً اعلام خواهد گردید.

ردیف	نام کارگاه	مدت دوره	مکان	جامعه هدف	زمان برگزاری
۱	تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری	۶ ساعت	شهر اهواز	مدیران، معماران، یاکارشناسان ذی‌ربط ادارات مدعو، اعضای محترم شورای اسلامی شهر مدیران عامل و یا معاونین سازمان‌های نوسازی و بهسازی، اعضای محترم سازمان نظام مهندسی استان	بهمن و اسفند ماه ۱۳۹۵
۲	ارائه و تشریح سند ملی بازآفرینی شهری	۶ ساعت			
۳	نحوه برخورد با خرده فرهنگ‌های محلی به منظور اعتمادسازی	۶ ساعت			
۴	ارائه و تشریح نقش ظرفیت‌سازی در فرایند بازآفرینی شهری	۶ ساعت			
۵	ارائه تجربیات بهسازی و نوسازی استان	۶ ساعت			

اهواز، کیابارس، خیابان ۱۴ غربی، ساختمان برج، طبقه ۰، ۲، واحد ۰، ۱، تلفن: ۰۶۱-۳۳۳۸۷۸۷۲، فاکس: ۰۶۱-۳۳۳۸۷۸۷۲، کدپستی: ۶۱۵۵۸۶۷۵۱
پست الکترونیکی: shahrandish.a@gmail.com

تصویر شماره ۱-۲ - دعوتنامه

فصل دوم: کارگاه تاب‌آوری شهری

۲- کارگاه "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری"

کارگاه "تاب‌آوری شهری در بافت‌های فرسوده و ناکارآمد شهری" پس از تلاوت آیاتی از کلام‌الله مجید و عرض خیرمقدم به مدعوین محترم با سخنرانی آقای مهندس پیروانه مدیر عامل شرکت مهندسی مشاور شهراندیش آمایش و آقای مهندس پنبه دانه پور ریاست محترم اداره عمران و بهسازی شهری خوزستان آغاز شد.

آقای مهندس پنبه دانه پور: بسم الله الرحمن الرحيم، عرض ادب و احترام خدمت حضار محترم خصوصاً جناب آقای مهندس پیروانه و حضار عزیز و خیر مقدم و خوشامدگویی دارم خدمت سرکار خانم دکتر حسینیون. روز مهندس را هم که دو، سه روز از آن گذشته خدمت همه عزیزان تبریک عرض می‌کنم.

باید عرض کنم که در حال حاضر دوره اول از کارگاه دوم موضوعات بازآفرینی شهری را در خدمت حضار هستیم، ان‌شاءالله در آینده این کارگاه‌ها به مراتب سیر صعودی خود را در حوزه آموزش طی خواهد کرد با توجه به اینکه جمعیت شهرها با سرعت روبه افزایش است و نفوذ پذیری شهرها نسبت به حوزه‌های داخلی خودشان - خوشبختانه یا متأسفانه - سیر صعودی خود را طی می‌کند و اگر درست یادم باشد تعداد کلان شهرهای جمعیت‌های بالای یک میلیون در سراسر جهان بیش از ۴۵۰ شهر است که کشور ما هم از این قاعده مستثنی نیست. در جایی مطالعه داشتم که جمعیت جهان در ۳۰ سال آینده چیزی در حدود ۲/۲ میلیارد نفر به جمعیت جهان اضافه خواهد شد و تقریباً ۲/۱ میلیارد از این جمعیت در شهرها متمرکز خواهد شد. موضوع تاب‌آوری در شهرهای امروز در برابر تراکم جمعیتشان جای نگرانی دارد، خصوصاً در بافت‌های ناکارآمد یا بافت‌های فرسوده من جای خالی بافت‌های تاریخی را در عنوان کارگاه خالی می‌بینم چرا که بافت‌های تاریخی با توجه به وضعیت و مساحتشان در کشور جای تامل دارند. ان‌شاءالله عزیزان استفاده مفید را از این کارگاه داشته باشند و در کارگاه‌های آینده هم بتوانیم از وجود جناب آقای مهندس پیروانه و همکارانشان و سرکار خانم دکتر حسینیون بیشتر بهره ببریم.

خانم دکتر حسینیون: بسم الله الرحمن الرحيم، بسیار خوشحال هستم از اینکه فرصتی پیش آمد که به شهر خوب و با اهمیت اهواز و استان خوزستان بیایم که به شخصه علاقه خاصی به آن دارم و امیدوارم که بتوانیم باهم تبادل نظر داشته باشیم درباره موضوع خیلی مهمی که در حال حاضر در دنیا بسیار مطرح است به اسم تاب‌آوری یا Resiliense و بسیار ممنون هستم از اینکه قبول زحمت کردید و از راه دور تشریف آوردید، این برای من بسیار ارزشمند است که شما این زمان را اختصاص داده‌اید که ما بتوانیم چند ساعتی در کنار هم باشیم.

همانطور که آقای مهندس پنبه دانه پور به درستی فرمودند بافت‌های تاریخی، بافت‌های فرسوده یا ناکارآمد یا هدف بازآفرینی زمینه وسیعی را در بر می‌گیرد، ممکن است که عنوان کارگاه بیشتر در رابطه با سکونتگاه غیررسمی باشد ولی حتماً ما به این بافت‌ها که نیاز به توجه خاصی دارند خواهیم پرداخت.

می‌دانم که به اندازه شما با چالش‌های استان خوزستان روبرو نیستیم، بنابراین کاری که انجام خواهیم داد این است که در انتهای کلاس یک-یک و نیم ساعت سعی می‌کنم صحبت‌هایم را کوتاه انجام دهم و حتماً پرسش و پاسخ داشته باشیم و در نهایت هم یک کارگاه عملی خواهیم داشت به این ترتیب که سناریو را به گروه‌هایی خواهیم داد و از شما می‌خواهیم که شما راه حل بدهید و خود این چالش کمک می‌کند که هر گروهی کار خود را برای همه عرضه کند، این فرصتی برای ایجاد تعامل بیشتر است چراکه مشکلات بقدری زیاد است که جز تعامل و با هم بودن راه دیگری نداریم.

با اینکه زمان محدود است از شرکت کنندگان خواهش می‌کنم خودشان را معرفی کنند که آشنایی بیشتری حاصل شود.

آقای مهندس کاظمی - اداره عمران و بهسازی شهری استان خوزستان

آقای مهندس ساکی - شهرداری سوسنگرد

آقای مهندس مهاوی- شهرداری سوسنگرد
خانم مهندس باقری- فرمانداری شوشتر
آقای مهندس میراحمدی- فرمانداری شوشتر
خانم مهندس منصوری- سازمان بهسازی و نوسازی اهواز- مدیر بافت فرسوده
آقای مهندس صفایی- اداره راه و شهرسازی باغملک
خانم مهندس معصومی- معاونت شهرسازی و معماری اهواز
آقای مهندس عبائی باقری- رئیس اداره راه و شهرسازی بهبهان
آقای مهندس مهربانی- اداره راه و شهرسازی بهبهان
آقای مهندس ولی پور- شهرداری شوشتر
آقای مهندس ملکی زاده- شهرداری شرافت (شوشتر)
آقای مهندس قریشوندی- شهرداری ایزده
خانم مهندس یادگاری- شهرداری منطقه ۳ اهواز
خانم مهندس یوسفوند- اداره راه و شهرسازی دزفول
خانم مهندس نظمی- اداره راه و شهرسازی دزفول
خانم مهندس یاری- اداره عمران و بهسازی شهری استان خوزستان
آقای مهندس شیخ- رئیس اداره راه و شهرسازی باغملک
آقای مهندس کهوازی- اداره عمران و بهسازی شهری استان خوزستان
آقای مهندس محمودی- شهرداری شوشتر
آقای مهندس فکورپان- مدیر عامل سازمان پارک‌ها
خانم مهندس حسن زاده- مهندسین مشاور رواق اندیشه
آقای مهندس سپاس دار- شهرداری شوشتر
خانم مهندس جمالی پور- مهندسین مشاور ایمن پنام راه
آقای مهندس ثابت قدم- کارشناس ارشد برنامه ریزی
آقای مهندس پنبه دانه پور- رئیس اداره عمران و بهسازی شهری استان خوزستان
خانم مهندس موزرمی- معاونت طرح و برنامه سازمان زیبا سازی
و

خانم دکتر حسینیون: بسیار خوشحال هستم که از شهرهای مختلف در این کارگاه حضور دارند و این می‌تواند به ما کمک کند که چالش‌های بیشتری مطرح شود و راه‌های خوبی هم ارائه گردد.

۲-۱- هدف و ضرورت تاب‌آوری

تاب‌آوری موضوعی است که در حال حاضر به آن خیلی توجه می‌شود، ولی قبل از اینکه بخواهم وارد تعریف آن بشوم می‌خواهم ببینیم که چرا تاب‌آوری اینقدر اهمیت پیدا کرده است، ما در جهان در حال دگرگونی زندگی می‌کنیم و سرعت تغییرات در آن مرتباً در حال افزایش است، ما مرتباً با پدیده‌های جدیدی مواجه می‌شویم که یا در گذشته اصلاً وجود نداشته‌اند و یا اینکه اگر هم وجود داشته‌اند به این شدت نبوده‌اند حتی سوانح طبیعی که پیش می‌آید مانند سونامی‌ها، سایکلون‌ها یا

گردبادها و ... در حال شدیدتر شدن هستند و از طرف دیگر همانطور که آقای مهندس پنبه‌دانه‌پور به درستی اشاره فرمودند به دلیل افزایش جمعیت (همانطور که سازمان ملل پیش‌بینی کرده است تا سال ۲۰۵۰ تقریباً بیش از ۷۰ درصد مردم در شهرها زندگی خواهند کرد)، ما هر چه بیشتر در معرض آسیب‌ها قرار می‌گیریم و این موضوع بسیار مهمی است (جدول شماره ۲-۱).

هدف و ضرورت

تاب‌آوری مفهومی جدید است که به عنوان یکی از دیدگاه‌های نوین برای پاسخ‌گویی به تغییرات پیش‌بینی نشده، نیازها و پیچیدگی‌های روزافزون شهرها و محیط‌های طبیعی و نظام‌های ترکیبی مطرح شده است. تاب‌آوری مفهومی است که در رقابت با توسعه پایدار، در رأس برنامه‌های بین‌المللی، کشوری و شهری در تمام جهان قرار گرفته است.

جدول شماره ۲-۱- هدف و ضرورت تاب‌آوری

جغرافی دانان کره زمین را به دوره‌های مختلف تقسیم کرده‌اند، در حال حاضر در دورانی هستیم که هیچ نقطه از کره زمین فارغ از مداخلات انسانی نیست حتی در جنگل‌های آمازون هم مشکلات جدی در حال بوقوع پیوستن است و ما در محیط زیست‌مان خیلی بیشتر دخل و تصرف کرده‌ایم و به اندازه ۲/۵ برابر یک کره زمین لازم داریم تا بتوانیم در منابع آن زندگی کنیم.

تمام این موارد باعث شده‌اند که ما نیاز به یک دیدگاه جدید داشته باشیم یعنی ما بعنوان یک معمار، شهرساز یا مدیر دیگر نمی‌توانیم با دیدگاه‌های گذشته‌ای که داشتیم به نیاز امروزان پاسخ دهیم. بنابراین تاب‌آوری بیش از هر چیزی یک دیدگاه است که می‌خواهد به ما کمک کند که با نیازهای پیچیده‌ای که دارد و مرتب هم شکل‌های جدید به خود می‌گیرد روبرو شویم و مقیاس آن هم تقریباً تمامی مقیاس‌ها می‌باشد. یعنی از یک محله در مقیاس خرد گرفته تا سطوح مختلف جهانی در مقیاس‌های بین‌المللی را می‌خواهیم با این دیدگاه مدیریت کنیم.

بنابراین این کارگاه چند قسمت دارد (جدول شماره ۲-۲):

این کارگاه پنج بخش مختلف به شرح ذیل را شامل می‌گردد:

- ۱- تعاریف و مفاهیم و اهمیت
- ۲- تعریف از دید علمی
- ۳- کاربردها در عرصه جهانی
- ۴- کاربردها در بافت‌های آسیب پذیر و ناکارآمد (بافت فرسوده)
- ۵- کاربردهای این مفهوم برای اهواز و شهرهای اطراف آن

جدول شماره ۲-۲- بخش‌های مختلف کارگاه

۲-۲- ضرورت تاب‌آوری در عرصه بین‌المللی

اول اینکه می‌خواهیم در مورد تعاریف صحبت کنیم، دیگر اینکه از نظر علمی خیلی مختصر بگوییم که این ادبیات در مورد تاب‌آوری یا Resiliense چه می‌گویند، در عرصه جهانی چه چیزهایی گفته شده، در بافت‌های آسیب‌پذیر و ناکارآمد آن را بررسی کنیم و سپس به بررسی این موضوع در شهر اهواز و کلاً شهرهای استان خوزستان بپردازیم (جدول شماره ۲-۳).

ضرورت در عرصه بین‌المللی

پدیده‌هایی مانند گرمایش کره زمین و تغییرات آب و هوایی و نیز بیابان‌زایی، جنگ‌ها و مهاجرت‌ها و حملات تروریستی از جمله اولویت‌های جهانی هستند که اهمیت تاب‌آوری را بیشتر از قبل مطرح کرده‌اند. تغییرات اقلیمی و بحران‌های ناشی از آن در شهرها از اروپا (آب شدن یخچال‌ها و یخ‌های قطبی) و افزایش سیل و طوفان‌های سهمگین از آمریکای شمالی، قطبین و استرالیا، از میان رفتن جزایر و افزایش خشکسالی در آفریقا. (کنفرانس پاریس ۲۰۱۵)

جدول شماره ۲-۳- ضرورت تاب‌آوری در عرصه بین‌المللی

همانطور که گفته شد، پدیده‌هایی مثل گرمایش کره زمین و تغییرات آب و هوایی و البته تبعات آنها باعث شده است که توجه به این موضوع زیاد شود، در حال حاضر کشور ایران هم جزو کشورهایی است که تعهدنامه‌های بین‌المللی را برای کاهش اثرات گرمایش کره زمین و در حقیقت مشکلاتی که بوجود آمده است امضاء کرده است.

ممکن است شما بگویید که تغییرات اقلیمی چه ربطی دارد؟ (اینکه هر سال بین ۱/۵-۲ درجه دمای زمین گرم‌تر می‌شود و یخ‌های قطبی آب می‌شوند) این موضوع در آفریقا خود را خیلی خوب نشان داده به دلیل خشکسالی و کم شدن منابع آب و گرمایش، مزارع و باغات خشک شدند نتیجه این شده است که دسترسی به منابع آب برای کشاورزی کم شده است (اتفاقی که متأسفانه به تدریج بطور جدی در ایران هم دارد اتفاق می‌افتد) به تبع آن سکونتگاه غیررسمی نیز بسیار توسعه پیدا کرده است چراکه بالاخره انسانها باید راهی برای زندگی پیدا کنند. بزهکاری، کارهای غیررسمی (که الزاماً همه آنها هم بد نیستند و بعضی از آنها هم خوب هستند مانند خیابان انوشه در اهواز)، و مهاجرت از جمله این موارد است. مهاجرت به دلیل مشکلات فوق‌الاشارة باعث شده است که کشورهایی مثل آلمان و فرانسه که بخوبی داشتند زندگی می‌کردند، ساختار فرهنگی و اجتماعی‌شان دچار دگرگونی گردد. فرانسه بزودی سومین کشور مسلمان دنیا می‌شود، این بر روی سازمان فضایی، کالبد و غیره تاثیر می‌گذارد. مسلمان‌ها مسجد می‌خواهند، نوع زندگی‌شان، نوع استفاده‌شان از فضا تغییر می‌کند.

یعنی جایی اتفاقی می‌افتد در جایی دیگر تاوان آن داده می‌شود به قول شعر سعدی " گنه کرد در بلخ آهنگری، به شوشتر زدند گردن مسگری ". مثال واضح آن هم همین ریزگردهاست که در مقیاس‌های مختلف در مقیاس‌های منطقه‌ای و بین‌المللی داریم آسیب می‌بینیم.

۲-۳- اهداف توسعه هزاره

ما در دنیایی زندگی می‌کنیم که به علت کم شدن فاصله‌ها و تغییر نوع رابطه‌ها، هیچوقت نمی‌توانیم بگوییم که ما در منطقه خودمان زندگی می‌کنیم و به بقیه کار نداریم، هر اتفاقی که جایی می‌افتد مناطق دیگر را هم درگیر می‌کند. بطور مثال رئیس جمهور آمریکا تمام قطعنامه‌های زیست محیطی را خط می‌زند و قبول ندارد و از وب سایت خود هم بر می‌دارد، مسلماً این واکنش بر کل دنیا تاثیر خواهد گذاشت.

بنابراین کمپین‌های زیادی در دنیا تشکیل شده و خود سازمان ملل هم در این زمینه مشغول فعالیت است و تمام آنها موضوع تاب‌آوری را در بر می‌گیرد. یکی از این موضوعات بحران انرژی است، دسترسی به انرژی‌های فسیلی در حال سخت‌تر شدن است وقتی مشکلات سیاسی پیش می‌آید بخصوص در خاورمیانه منجر به تاثیر در کل دنیا می‌شود (جدول شماره ۲-۴).

<p>اهداف توسعه هزاره Millennium Development Goals</p> <p>کمپین‌های شهرهای تاب‌آوری Resilient cities, UNISDR</p> <p>تاب‌آوری و تغییرات اقلیمی Urbanization and climate change</p>
<p>کمپین‌های زیادی با این محوریت تشکیل شده‌اند اما به ارائه اهداف کلی برای شهرها بسنده می‌کنند ولی ارتباط مفاهیم تاب‌آوری و شهرها نیاز به تدقیق و تعریف دارند که تا کنون انجام نشده است.</p>

جدول شماره ۲-۴- اهداف توسعه هزاره

بنابراین خیلی از کشورهای دنیا مثل آمریکا، استرالیا و کشورهایی که از منابع نفتی دورتر هستند مانند کشورهای آمریکای جنوبی بحث بحران انرژی برای آنها بسیار مهم است و به شدت به دنبال این هستند که وابستگی خود را بطور کامل قطع کنند، بگذریم از این که حتی کشورهای عربی هم که خود نفت خیز هستند به دنبال کاهش مصرف انرژی‌های فسیلی می‌باشند.

۲-۴- دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری

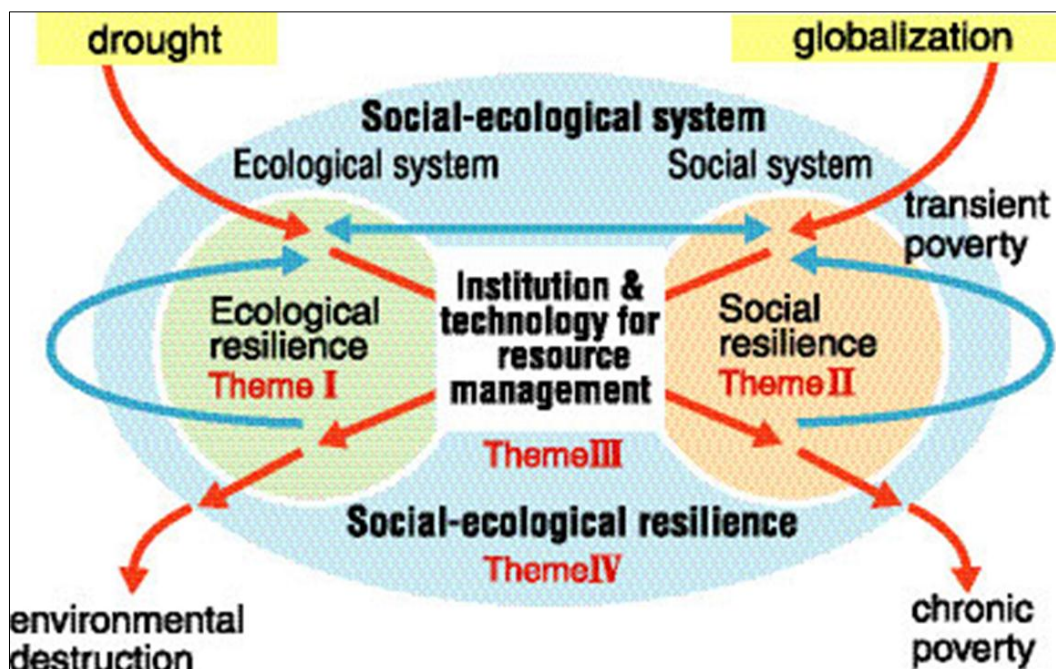
دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری	
۱-	بحث درباره تغییرات اقلیمی و بحران‌های ناشی از آن در شهرها
۲-	بحران انرژی در شهرها و راهکارهای کاهش انرژی‌های فسیلی
۳-	مدیریت بحران و کاهش ریسک
۴-	همگامی با تغییرات روزافزون با سرعت فزاینده از بحران‌های اجتماعی اقتصادی گرفته تا بحران‌های منطقه‌ای
۵-	عدالت اجتماعی، تقویت هویت و فرهنگ

جدول شماره ۲-۵- دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری

بحث تاب‌آوری بطور خاص در ایران در رابطه با مدیریت بحران است، یعنی تاب‌آوری نام دیگری شده است برای مدیریت بحران، ولی حوزه کاری آن وسیع‌تر شده است. بحران‌های اجتماعی- اقتصادی که بوجود می‌آید بطور مثال رکود اقتصادی یکی از موضوعاتی است که برای تاب‌آوری مطرح بوده است. مثالی می‌زنم در رابطه با کشور هند که همین تازگی می‌خواست یکی از پول‌های خود را حذف کند، این پول را از بازارشان جمع کردند، به تبع آن کل اقتصاد این کشور حتی صنعت توریسم- شان تحت تاثیر قرار گرفته و آسیب دیده بود (جدول شماره ۲-۵).

استفاده از تاب‌آوری در تلاش برای پاسخ و تحلیل مسایل جاری جهانی کاربرد گسترده‌ای دارد.

موضوعات عدالت اجتماعی، فرهنگی و هویتی هم در بحث‌های تاب‌آوری اهمیت زیادی دارد. (نمودار شماره ۲-۱) در حقیقت نشان می‌دهد که شهرها، کشورها، روستاها و چرخه‌های اکولوژیک و ... که مدیریت نهادی و فناورانه دارند و در کل بحث‌های مختلف در هم تنیده و به هم مربوط هستند. بحث‌های زیست محیطی به فقر ارتباط دارد، خشکسالی به جهانی‌سازی ارتباط دارد، تمام این موضوعات مرتباً در چرخه‌هایی با هم کار می‌کنند.

نمودار شماره ۲-۱- چرخه زیست محیطی- اجتماعی

۲-۵- چالش‌های موجود در راه توسعه

یکی از اشکالاتی که شهرسازی ما تاکنون داشته است و نه تنها ایران بلکه کل دنیا مجبور به تغییر دیدگاهشان شده‌اند این است که در هر جایگاهی که هستیم شهرساز، معمار، ... فقط به روسازی شهر توجه داریم و هیچوقت توجه نمی‌کنیم که در بالای آن یک هوا و جریاناتی وجود دارد و در زیر زمین هم اتفاقاتی در حال رخ دادن است (جدول شماره ۲-۶).

ضرورت در گفتمان امروز توسعه در ایران، آنچه می‌بایست باشد	
• چالش‌های محیط‌های مصنوع و طبیعی	• چالش‌های فرهنگی و تاریخی باستان‌شناختی
• چالش‌های زیست محیطی، آب، خاک، آلودگی هوا	• چالش‌های نهادی و مدیریتی
• چالش‌های اجتماعی	• چالش‌های کالبدی و فعالیتی
• چالش‌های اقتصادی	• بحران‌ها و سوانح

جدول شماره ۲-۶- چالش‌های موجود در راه توسعه

۲-۶- اهداف بازآفرینی پایدار شهری

در شبکه‌های اجتماعی ما هر روز مشاهده می‌کنیم مثلاً در تهران جایی فرو نشست می‌کند و این موضوعات به بحران‌های تکراری تبدیل شده‌اند. دلیل آن این است که مدیران شهری اصلاً دقت نکرده‌اند که این شهر موجود زنده‌ای است که در زیر آن اتفاقاتی در حال به وقوع پیوستن است و به تدریج مشکلاتی را بوجود می‌آورد.

حضرت علی (ع) حدیثی دارند که "شهری است به اسم تهران که آن شهر در فاضلاب فرو خواهد ریخت" و در حال حاضر این اتفاق دارد بوقوع می‌پیوندد. و اصلاً مشخص نیست که از شهر تهران تا چند وقت دیگر چیزی باقی بماند یا نه! بنابراین در کشور ایران هم وقتی درباره تاب‌آوری صحبت می‌کنیم منظور ما فقط سیل و زلزله و بحران‌هایی که بصورت معمول در ذهن متبادر می‌شود نیست. ما در تمام زمینه‌ها دچار چالش‌هایی هستیم که اگر بخواهیم دیدگاه تاب‌آوری را درست مطرح کنیم باید تمام این زمینه‌ها را ببینیم، یعنی محیط‌های مصنوع، طبیعی، زیست‌محیطی، اقتصادی، فرهنگی، تاریخی، باستان‌شناسی و ...

ما در مهد تمدن جهان قرار داریم و فارغ از تمام مسائل و چالش‌هایی که داریم اهمیت این موضوع و اینکه چطور می‌شود با این موضوع برخورد کرد و در عرصه جهانی آنگونه که شایسته است مطرح باشیم خود به یک چالش‌برای ما تبدیل شده است. تاب‌آوری به عنوان یکی از محورهای بازآفرینی شهری تعریف شده است یعنی چون محوریت صحبت ما بیشتر قرار است که روی بافت‌های هدف بازآفرینی باشد، تاب‌آوری را یکی از این چهار مورد تعریف کرده‌اند که به نظر من باید بسیار فراتر از مدیریت بحران باشد.

موارد دیگر کاهش فقر شهری، ارتقاء هویت و منزلت مکانی بواسطه ارزش‌ها، تحقق حکمروایی شهری است که باز هم وقتی نگاه می‌کنیم همه این موضوعات به نوعی در درون دیدگاه تاب‌آوری است (جدول شماره ۲-۷).

اهداف باز آفرینی پایدار شهری
• کاهش فقر شهری
• ارتقاء تاب‌آوری شهری (فراتر از مدیریت سوانح باید باشد)
• ارتقاء هویت و منزلت مکانی و حفاظت از ارزش‌ها
• تحقق حکمروایی شهری

جدول شماره ۲-۷- اهداف بازآفرینی پایدار شهری

۲-۷- تعاریف و مفاهیم تاب‌آوری

تاب‌آوری اصلاً مفهوم جدیدی نیست، از دهه هفتاد میلادی مرتب این کلمه را در ادبیات رشته‌های مختلف داشته‌ایم. اگر برای مفهوم تاب‌آوری جستجو کنیم اولین سایت‌هایی که باز می‌شوند در رابطه با روانشناسی هستند، یعنی در روانشناسی موضوع مهم و مطرحی است. در مهندسی مکانیک، جامعه‌شناسی و ... مطرح شده است و در کل سیر و تحولی پیدا کرده است یعنی همانطور که خودش یک فرآیند است، تعریف آن هم در طول این سال‌ها رشد کرده است. در اوایل در شهرها خیلی مطرح نبوده است از سالهای ۸۰-۹۰ میلادی کم‌کم شروع به مطرح شدن در شهرها کرده که در ابتدا عموماً در خصوص مدیریت بحران و سوانح غیر مترقبه به ویژه در موضوعات بازسازی مطرح بوده است (جدول شماره ۲-۸).

تعاریف و مفاهیم

مفهوم تاب‌آوری راه زیادی را از مهندسی تا روان‌شناسی و جامعه‌شناسی تا نظریه سیستم‌ها و نظام‌های بوم‌شناختی-اجتماعی پیموده و امروزه وارد عرصه‌های زیادی در شهرها شده است. تاب‌آوری نه تنها تعاریف مختلفی در انضباط‌ها و تخصص‌های مختلف دارد، بلکه در زمینه شهرسازی و مدیریت توسعه در کشورها، نواحی و شهرهای مختلف، بر ابعاد و جنبه‌های مختلفی تأکید می‌کند: از مدیریت بحران به صورت خاص گرفته تا خودکفایی شهرها و مزارع شهری. هرچند هنوز در عرصه شهرسازی و به ویژه طراحی شهری مفهومی کاملاً جدید بوده و نیاز به تدقیق و تعریف دارد.

جدول شماره ۲-۸- تعاریف و مفاهیم تاب‌آوری

۲-۸- ترجمه تاب‌آوری و کاربردهای آن

تاب‌آوری جذب یک سیستم برای جذب آشفتگی‌ها و اختلالات با حفظ کارکرد است. بدان معنا که سیستم بتواند ساختار و کارکردها و هویت خود را حفظ کند، بدون اینکه به وضعیت جدیدی انتقال پیدا کند. اصل تعریف تاب‌آوری این است و بعدها این تعریف کامل‌تر شد (جدول شماره ۲-۹).

ترجمه تاب‌آوری و کاربردهای آن

تعاریف متنوعی از تاب‌آوری بیان شده است که طیف وسیعی از ابعاد مختلف را در بر می‌گیرد. که هر یک از این تعاریف ابعاد و وجوه مختلف تاب‌آوری را معرفی می‌کنند. برخی از این تعاریف عبارتند از:

" تاب‌آوری توانایی یک سیستم برای جذب آشفتگی‌ها و اختلالات و جذب با حفظ کارکردها و ساختار اصلی بدون انتقال به یک هویت یا وضعیت جدید است." در این تعریف سیستم، پس از فشارها، همچنان یکپارچگی و هویت خود را حفظ کرده و حتی مقاوم‌تر می‌شود و به سطوح بالاتری می‌رسد.

کاربردها: روان‌شناسی، مدیریت و تجارت، نظام‌های اکولوژیک و اجتماعی، حوزه‌های آبخیز، انواع محیط‌های زیست طبیعی و مصنوع و ...

***تاب‌آوری یک فرآیند است.**

سیستمی تاب‌آور است که در زمان وقوع یک تغییر و فشار بطئی یا آنی بتواند دارای ساختارها، فرآیندها و هویتی باشد که به یک سازماندهی جدید و بهتر تغییر شکل داده و به حیات خود در سطحی بهتر ادامه دهد. تاب‌آوری یک فرآیند است که ظرفیت‌های انطباق-پذیری را به یک سیر مثبت از عملیات و کارکردها پس از وقوع یک ناآرامی مرتبط می‌کند.

جدول شماره ۲-۹- ترجمه تاب‌آوری و کاربردهای آن

یعنی وقتی فشاری به یک سیستم می‌آید نه فقط درهم نشکند و به حالت قبلی‌اش برگردد بلکه حتی به یک سطح بالاتر هم ارتقاء پیدا کند، یعنی یک درجه در برابر فشارهای بعدی که قابل پیش‌بینی نیستند، قوی‌تر بشود. بنابراین توجه به این نکته مهم است که تاب‌آوری یک فرآیند است. نکته‌ای که در تعریف دیگری از منبع کارپنتر وجود دارد این است که ما در شهرسازی که بصورت سنتی و برآمده از دیدگاه مدرنیستی داشتیم عامل زمان را هیچوقت در نظر نگرفته‌ایم، یعنی هیچوقت فکر نکردیم که شهر، روستا یک موجود زنده هستند که مرتب در حال تغییر هستند و در حقیقت یک سیر زندگی را برای خود

طی می‌کند و مرتب باعث می‌شوند که کارکردها و عملیات‌های مختلفی در آنها اتفاق بیفتد، این اتفاقات البته در بعضی اوقات می‌تواند منجر به یک ناآرامی شود، بنابراین این نکته بسیار مهم است.

من فکر می‌کنم یکی از مهمترین رسالت‌های این کارگاه این است که با تعاریف مختلف تاب‌آوری آشنا شویم، وقتی بدانیم که چه تعاریفی دارد می‌توانیم خودمان و دیدگاهمان را تطبیق دهیم. که خود این موضوع هم نوعی تاب‌آوری است.

اولین تعریفی که در ایران هم بیشتر تاکید می‌شود تعریفی است که از مهندسی مکانیک آمده است، یعنی حالت کشسانی و ارتجاعی. مهندسی مکانیک می‌گوید ما قطعه‌ای فلز داریم که به آن فشار وارد می‌شود ولی نمی‌شکند بلکه به حالت قبلی خود بر می‌گردد این خود تاب‌آوری است.

۲-۹- تعاریف تاب‌آوری از دیدگاه دیسپلین‌های مختلف

در حال حاضر در ادبیات تاب‌آوری این جنبه را بیشتر به عنوان بعد *resistence* یا مقاومت می‌شناسند یعنی می‌گویند *Resiliense* از نوع تاب‌آوری است. و بیشتر هم در دهه‌های ۷۰-۸۰ میلادی افرادی نظیر پتون، پلین و ... صاحب‌نظران زیادی بودند که کتاب‌هایی درباره شهرهای تاب‌آور نوشتند. و یکسری شهرها را که در طول تاریخ دوام آورده‌اند را معرفی کردند شهرهایی که توانسته‌اند با وجود وقایع گوناگون هنوز به زندگی خود ادامه دهند در حالیکه ما شهرهای رها شده در طول تاریخ بشر کم نداریم شهرهایی نظیر پمپی که در اثر فوران کوه آتشفشان از بین رفت. یا شهرهایی که ممکن است وجود داشته باشند ولی خاصیت سابق را ندارند مانند نیشابور یا شهر ری. این شهرها در زمان خود رونق ویژه‌ای داشته‌اند ولی در حال حاضر تبدیل به شهرهای معمولی شده‌اند.

تعریف دومی که از تاب‌آوری شده است از نظام‌های پیچیده اقتصادی- اجتماعی آمده که به آنها *Socio-ecological systems* می‌گویند. قسمت مهمی از ادبیات تاب‌آوری که هنوز هم ادامه دارد مثلاً در استکهلم مرکزی وجود دارد که بیشتر در مورد حوزه‌های آبی، بحث‌های محیط زیستی، سیستم‌های اکولوژیک و بوم‌شناختی صحبت می‌کنند که فکر می‌کنم اتفاقاً برای استان خوزستان بسیار کاربرد داشته باشد.

تعریف سوم می‌گوید که تاب‌آوری فقط قرار نیست که با شرایط موجود انطباق پیدا کند بلکه قرار است که رشد و تکامل هم پیدا کند و مرتباً بتواند خود را قوی‌تر و انطباق پذیرتر کند (جدول شماره ۲-۱۰).

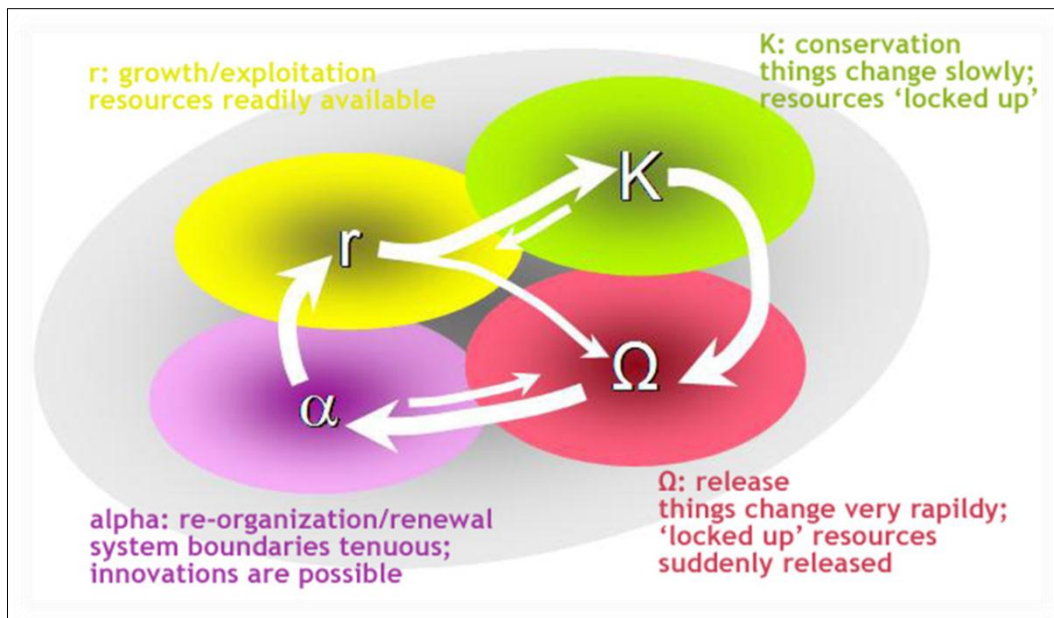
تعاریف تاب‌آوری از دیدگاه دیسپلین‌های مختلف

<p>۱- با تاکید بر مقاومت‌در رشته‌های مهندسی و مدیریت بحران (<i>resistance</i>):</p> <p>میزان فشار، تغییر، آسیب و تخریبی که یک سیستم قادر است جذب کند بدون آنکه از حالت تعادل خارج شود. در این مورد بیشتر کاهش آسیب‌پذیری بر اثر فشارها مد نظر است.</p> <p>کاربردها: مهندسی، مدیریت بحران</p>
<p>۲- با تاکید بر "انطباق پذیری" (<i>adaptability</i>):</p> <p>برگرفته از مطالعات درباره "سیستم‌های پیچیده انطباق‌پذیر بوم‌شناختی- اجتماعی"</p> <p><i>Socio-ecological systems</i></p>
<p>۳- با تاکید بر "تحول، دگرگونی و تکامل"</p> <p>این مفهوم که براساس مفهوم در حال تکامل و تحول "نظام‌های پیچیده انطباق‌پذیر" است، ویرایش کاملتری از دو تعریف قبل است واز دو تعریف فوق یک مرحله فراتر رفته و روابط میان اجزا سیستم‌ها را که مرتب در حال رشد، انباشت، بازسازی و نوشتن هستند را در نظر می‌گیرد.</p> <p>کاربردها: نظام‌های پیچیده چند لایه که با اجزا خود نیز در حال تعامل و ارتباط هستند مانند محیط‌های طبیعی و مصنوع</p>

جدول شماره ۲-۱۰- تعاریف تاب‌آوری از دیدگاه دیسپلین‌های مختلف

نکته اصلی در تعریف اصلی تاب‌آوری این است که هر چیزی چه یک فرد، چه یک شهر، چه یک حوزه آبخیز، چه یک روستا، چه یک استان، یک چرخه زندگی دارند (تصویر شماره ۲-۲) یعنی اول بوجود می‌آیند (پیدایش آن) سپس به یک دوره تثبیت می‌رسند (قسمت سبز رنگ، k) که با هویتی مشخص به زندگی خود ادامه می‌دهد سپس (قسمت قرمز رنگ، Ω) که نشان دهنده فشاری است که به سیستم وارد می‌شود و سیستم تغییر ماهیت می‌دهد و در نهایت قسمت بنفش یا α نشان دهنده بازسازی سیستم توسط خودش می‌باشد.

نمودار شماره ۲-۲- چرخه تاب‌آوری شهری

۲-۱۰- نظام‌های پیچیده انعطاف پذیر و انطباق پذیر

هر پدیده‌ای را که در نظر بگیریم مرتباً در یکی از مراحل این چرخه وجود دارد، بعضی اوقات حتی ممکن است قسمت قرمز رنگ خیلی پررنگ اتفاق نیفتد یک اتفاق بطئی رخ دهد و سیستم به تدریج تغییر کند.

بنابراین وقتی در مورد تاب‌آوری صحبت می‌کنیم منظورمان یک مدیریت بحران خاص نیست، مثلاً مهاجرت از استان ممکن است موجب تغییرات اجتماعی شود که در ۱۰ سال آینده استان خوزستان را تبدیل به استان دیگری کند و ماهیت دیگری پیدا کند.

وقتی در مورد کشور فرانسه صحبت کردیم که تبدیل به کشور مسلمان می‌شود حتی نژاد آنها هم تغییر خواهد کرد، یا در کشور ایتالیا طی سفری که به این کشور داشتم در شهرهای خیلی کوچک آنها حتی کشیش آنها نیز چینی بود و در یک مدت طولانی ظاهر آنها همه چینی خواهد شد و وقتی به ایتالیا می‌روید فکر می‌کنید به چین رفته‌اید، بنابراین یک ماهیت جدید بوجود می‌آید.

بنابراین تاب‌آوری فقط این نیست که زلزله‌ای بیاید و خراب کند، هر نوع تغییر ماهیت را می‌گوییم که سیستم در آن زمینه تاب‌آور نبوده است و ما به دنبال این هستیم که این هویت و ماهیت را حفظ کنیم.

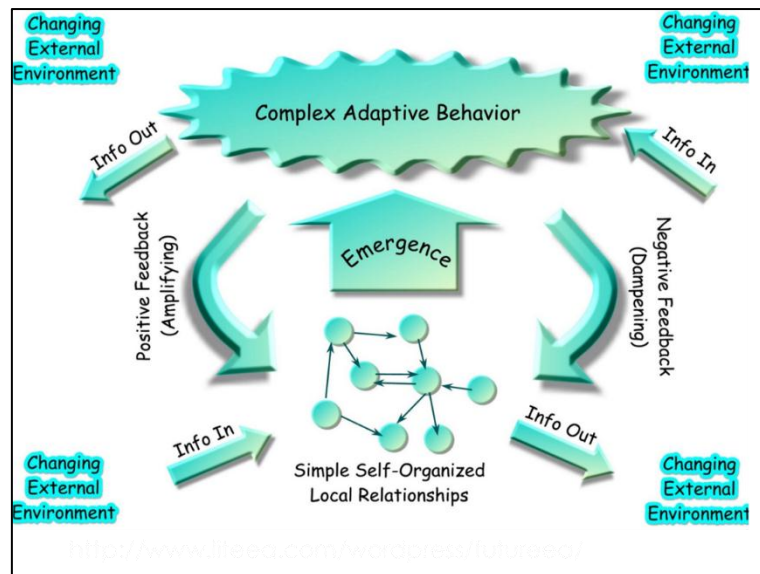
بنابراین ما در مورد استان عزیز خوزستان و شهرهای آن می‌خواهیم که این استان نقاط مثبت و شهرهای بزرگ خود را حفظ کند و نمی‌خواهیم تبدیل به بیابان برهوت شود و می‌خواهیم اگر هم فشاری به آن وارد آمده بتواند خود را بازسازی و سازماندهی کند، و به حالت قبلی خود برگردد.

برای همین لازم است که ما نکته‌ای را بدانیم که ریشه چنین تعاریفی در نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر است، حتماً همه شما با تئوری پیچیدگی آشنا هستید، در نظام‌های پیچیده انطباق‌پذیر یا انعطاف‌پذیر (adaptable) تنها اجزا نیستند که فقط در سیستم مهم هستند نوع روابط خیلی مهم است، یعنی ممکن است در یک سیستم همان اجزا را داشته باشیم ولی اگر نوع تعامل آنها با یکدیگر تغییر کند ماهیت سیستم تغییر می‌کند بنابراین یکی از نگرش‌های جدیدی که باید در تاب‌آوری داشته باشیم این است که ما در یک شهر فقط به ساختمان‌های آن نگاه نمی‌کنیم بلکه به رابطه انسان‌ها با یکدیگر و نوع تعامل‌شان نگاه می‌کنیم (جدول شماره ۲-۱۱) و (نمودار شماره ۲-۳).

نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر	Complex adaptive systems(CAS)
<ul style="list-style-type: none"> • تعبیر جدید تاب‌آوری در قالب مدل نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر تعریف می‌شوند. • چهارویژگی اصلی نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر عبارتند از: • خود سازماندهی، سلسه مراتب، ظهور کیفیت‌های جدید و قابلیت آموختن 	
نظام‌های پیچیده انطباق‌پذیر	Complex adaptive system
<ul style="list-style-type: none"> • این دیدگاه از یک تغییر در نگرش مفهومی از یک دنیای پیچیده اما ساکن به دنیایی پیچیده اما دائماً پویا است . • رابطه اجزا خود به اندازه عناصر هر نظام نقش بازی می‌کنند. • روابط غیر خطی • عدم قابلیت پیش‌بینی و اطمینان از تحرکات آتی 	

جدول شماره ۲-۱۱- نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر و انطباق‌پذیر

نمودار شماره ۲-۳- نظام پیچیده انطباق‌پذیر

مثال ساده دیگر مثل شبکه‌های اجتماعی مانند تلگرام که در مدت کوتاهی تمام زندگی‌ها را تحت تاثیر قرار داده است. مطالعات زیادی انجام شده است در مورد اینکه خود این شبکه‌های اجتماعی چگونه می‌تواند روی فرم و ساختار شهر تاثیر بگذارد. بنابراین نوع روابط خیلی می‌تواند تاثیرگذار باشد، ما در استان خوزستان همان عناصر را داریم ولی نحوه بهره‌برداری، نحوه ارتباطات، نحوه اتفاقاتی که در حال رخ دادن است حتی اتفاقاتی که در عرصه سیاسی و بین‌المللی اتفاق می‌افتد می‌تواند روی این موضوع تاثیر بگذارد.

نظام‌های انعطاف‌پذیر چهار ویژگی دارند که این ویژگی‌ها، ویژگی نظام‌های تاب‌آور هم هست، یکی خودسازماندهی است، یعنی وقتی می‌گوییم سیستمی تاب‌آور است حتماً ویژگی خودسازماندهی را دارد یعنی خودش تا حد زیادی با استقلال می‌تواند

خود را بازسازی کند، مثلاً بدن انسان وقتی که آسیبی ببیند تا حد زیادی خود را ترمیم می‌کند ولی زمانی هم این توانایی را ندارد و از بیرون باید به آن کمک شود. یا بطور مثال در مورد جوامع محلی بارها در مورد بحران‌ها این موضوع به تجربه ثابت شده است که خود امدادی و کمک کردن به خود از همه بیشتر می‌تواند کمک کند مثلاً در زلزله کوبه در ژاپن در ۷۲ ساعت اول همسایه‌ها و اطرافیان توانستند که همدیگر را نجات دهند.

مثلاً در نیویورک هر محله‌ای منبع آب و تاسیساتش جداگانه است بنابراین وقتی که یک محله دچار مشکل می‌شود محلات دیگر می‌توانند به زندگی خود ادامه دهند. من فکر می‌کنم در تهران اگر جایی اتفاقی بیفتد کل شهر فلج می‌شود یعنی اگر قسمتی از شهر زلزله رخ دهد کل شهر تعطیل می‌شود چرا که خودسازماندهی، استقلال و خودبسندگی که در اجزا باید وجود داشته باشد وجود ندارد.

یکی دیگر از ویژگی‌های نظام‌های تاب‌آور ظهور کیفیت‌های جدید است، یعنی توانایی اینکه بتواند مرتب نوآوری کند و از خودش ابتکار به خرج دهد برای اینکه توانایی جدیدی بوجود بیاورد. ویژگی آخر بحث آموزش است و در جهان امروز گروه‌ها سعی می‌کنند که به نوعی خودشان را تجهیز کنند برای اینکه آن آموزش به آنها کمک می‌کند. یک نکته در مورد آموزش تداوم سنت است، یعنی از دست نرفتن هویت، تاریخ و سلسله دانشی که وجود داشته است. ایران یکی از کشورهایی است که مثال خوبی برای یک کشور تاب‌آور است و در طول تاریخ مرتباً خود را با شرایط گوناگون انطباق داده است.

۲-۱۱- موارد موثر در ادبیات تاب‌آوری

تاب‌آوری بدن‌بال این است که هویت و ماهیت حفظ شود بنابراین نوآوری نیز در آن جهت است، هر چند تاب‌آوری لزوماً همیشه خوب نیست. بعنوان مثال در طوفان کاترینا که در امریکا در محله‌ای جرم خیز به وقوع پیوست بود بواسطه خرابی‌های گسترده ناشی از طوفان کاترینا که موجب تخریب وسیع منطقه گشت، فرصتی برای دولت پیش آمد که بتواند آنجا را به شکل دیگری بازسازی کرد و از این طریق از ناهنجاری‌های آن به میزان قابل توجهی کاسته شد. از طرفی دیگر اگر تاب‌آوری را بعنوان *resistance* بگیریم در مواقعی ممکن است خوب باشد و در مواقعی ممکن است بد باشد و این را به خاطر داشته باشیم که امری نسبی است. چالش تاب‌آوری استان خوزستان با استان خراسان بسیار متفاوت است حتی ممکن است خود شهرهای استان خوزستان هم چالش‌هایشان با هم فرق کند.

بنابراین مهمترین ویژگی نظام‌های پیچیده انعطاف‌پذیر در حقیقت روابط بین اجزا، روابط غیرخطی، پویایی و تغییر مداوم و پیشگیری و عدم اطمینان از تحرکات آنی است یعنی شما هرگز نمی‌دانید که حرکت بعدی چه خواهد بود. دو مورد آخر که در ادبیات تاب‌آوری باید خیلی به یاد داشته باشیم این است که اولاً دو نوع متغیر وجود دارد یکی متغیرهای کلیدی آهسته یعنی دراز مدت مانند بحث ریزگردها که موجب مهاجرت اجتماعی و تغییر ماهیت اجتماعی می‌شود که در دراز مدت اتفاق می‌افتد، دیگر متغیرهای سریع مانند حمله عراق به ایران که یک شبه انجام گرفت یا زلزله که یک اتفاق آنی است (جدول شماره ۲-۱۲).

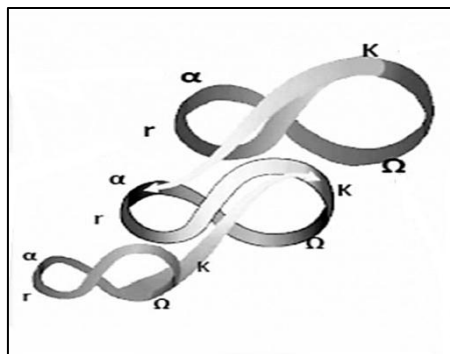
موارد موثر در ادبیات تاب‌آوری	
•	متغیرهای کلیدی آهسته (درازمدت)، متغیرهای سریع (تغییرات ناگهانی)
•	آستانه‌ها و دگرگونی (تحول)
•	پیدایش
•	پنارکی

جدول شماره ۲-۱۲- موارد موثر در ادبیات تاب‌آوری

بنابراین این موارد موجب تغییرات متفاوتی می‌شوند، بعضی وقت‌ها هم بصورت ترکیبی با هم کار می‌کنند، این پیچیدگی موجب پدیده‌ای به نام پناکی می‌شود. "پن" به معنی خدای تغییر در یونان باستان است. پناکی یعنی اینکه ما بطور مرتب دچار جهش، تغییر شکل و تغییر روش و آرایش مجدد در فرآیندهای تناوبی هستیم و این هم خلاق است و هم محافظ. یعنی هم می‌تواند موجب خلاقیت دائم شود و هم می‌تواند تعادل را بین تغییرات سریع و تغییرات آهسته و تعامل را در سیستم‌مان برقرار کند (جدول شماره ۲-۱۳) و (نمودار شماره ۲-۴).

نمودار شماره ۲-۴- مدل پناکی چرخه‌های انطباق پذیر

ویژگی‌های انعطاف‌پذیری در نظام‌های بوم‌شناختی - اجتماعی

چرخه‌های انعطاف‌پذیر به طور خاص پناکی نامیده می‌شوند، که معرف جهش و تغییر شکل و آرایش مجدد در فرآیندهای تناوبی هستند که در هر سطحی از سلسله مراتب رخ می‌دهند، به روشی که بخش تحول یافته با نتایج جدید مجزا و جدا می‌شود تا ریسک به کل مجموعه کاهش یابد. پناکی هم خلاق و هم محافظ است که تعادل پویایی را بین تغییرات سریع و حافظه، بین تداخل تنوع و تعامل میان مقیاسی برقرار می‌کند.

پیچیدگی + شبکه‌ها + ارتباطات ⇐ پناکی

دو ویژگی متمایز ذیل نظام‌های پناکی را از نظام‌های سلسله‌مراتبی متمایز می‌کنند:

اول: اهمیت چرخه‌های انعطاف‌پذیر و به طور خاص تولید تنوع و تجربیات جدید در هر سطح است.

دوم: ارتباطات میان سطوح مختلف آن است.

در واقع ارتباطات چندگانه‌ای بین مراحل (فازهای) مختلف در هر سطح وجود دارد یعنی عناصر در سطوح مختلف با هم ارتباطات چندگانه و پیچیده‌ای دارند.

پناکی panarchy: مفهومی است که معنای توسعه پایدار را شفاف می‌کند. توسعه، ظرفیت برای خلاقیت، آزمایش و حفظ ظرفیت-های انعطاف‌پذیری است.

توسعه پایدار برخلاف نظر بسیاری در تضاد با تاب‌آوری نیست بلکه یک مشارکت منطقی میان آن‌ها وجود دارد. یکی از ویژگی‌های ماهوی پناکی این است که سلسله‌مراتب را در قالب ساختارهای پویا می‌بیند.

سطوح منفرد دارای ویژگی‌های غیرخطی با چند سطح تثبیت شده می‌توانند از طریق ارتباطات میان سطوح بحرانی به ثبات یا عدم ثبات برسند.

جدول شماره ۲-۱۳- ویژگی‌های انعطاف‌پذیری

۲-۱۲- دگرگونی و تحلیل چند مقیاسی

نکته دیگر بحث رژیم شیفیت یا تغییر ماهیت است. ما در تمام استان‌هایمان بحران داریم و این بحران‌ها موجب تغییر ماهیت در استان‌ها می‌شود، بنابراین سیستم همیشه به آن فشار می‌آید ولی تا وقتی که تعادل آن بهم نخورد و ماهیت آن حفظ شود تاب‌آورد است، لیکن به محض اینکه این تعادل بهم خورد سیستم دیگر تاب‌آور نیست (جدول شماره ۲-۱۴).

تغییر ماهیت Regime shift
<ul style="list-style-type: none"> تغییر هویت و کاراکتر مطلوب یا نامطلوب حفظ شرایط تعادلی

جدول شماره ۲-۱۴- تغییر ماهیت

نکته آخر بحث چند مقیاسی است، یکی از مهمترین پیام‌های دیدگاه تاب‌آوری دیدگاه چند مقیاسی است یعنی تاکنون طرح جامع، طرح تفصیلی، طرح آمایش سرزمین، طرح بافت فرسوده، منظر شهری و ... تهیه شده است ولی فقط در زمینه‌ای که با آن سر و کار داشتیم طرح تهیه می‌شد، درست است که طرح‌های بالادست، اسناد بالادست و ... وجود دارد ولی این طرح‌ها فقط تهیه می‌شوند و تحلیل در مورد آنها صورت نمی‌گیرد (جدول شماره ۲-۱۵).

دگرگونی و تحلیل چند مقیاسی
<ul style="list-style-type: none"> تاب‌آوری فرآیندی نسبی است و از مقیاسی به مقیاس دیگر متغیر است. تحلیل ارتباطات چند مقیاسی و فرامقیاسی در تاب‌آوری و هم‌بندی (چند سطحی)

جدول شماره ۲-۱۵- دگرگونی و تحلیل چند مقیاسی

بطور مثال معضل ریزگردها در مقیاس‌های مختلف اتفاق می‌افتد. می‌گویند شهر تاب‌آور را محلات تاب‌آور می‌سازند و محلات تاب‌آور را انسانها، خانه‌ها و ساختمان‌های تاب‌آور می‌سازند.

ممکن است چند مثال از معضلات چند مقیاسی برای من عنوان کنید:

خانم مهندس معصومی: بطور مثال مجتمع‌های تجاری و معضل ترافیکی که ایجاد می‌کنند و تمام آن منطقه یا محله را تحت تاثیر قرار می‌دهد و در بعضی مواقع به یک بحران تبدیل می‌شود.

خانم دکتر حسینیون: بسیار عالی، آیا نمونه‌اش در اهواز وجود دارد؟

خانم مهندس معصومی: بعنوان مثال سیتی سنتر مه‌زیار در منطقه زیتون اهواز که کم‌کم دارد به یک معضل جدی تبدیل می‌شود.

خانم دکتر حسینیون: این معضل باعث ایجاد شکنندگی در سیستم می‌شود. در تهران هم به دلیل مال (Mall) سازی‌های زیادی که انجام می‌شود قابلیت زندگی در اطراف آن وجود ندارد و به متعاقب آن معضلات اجتماعی، فرهنگی، بحث عدالت اجتماعی و ... را با خود به دنبال خواهد داشت. از طرف دیگر جنبه مثبت آن هم وجود دارد مثلاً پارکی تاسیس می‌شود و کلاً می‌تواند محیط اطراف خودش را تغییر دهد، چیزی که ما به عنوان محرک توسعه یا پروژه پرچم می‌شناسیم. مثلاً محله ژرژپمپیدو در فرانسه دارای معضلات فراوانی از نظر اجتماعی-اقتصادی بود ولی در آن یک مرکز فرهنگی ساختند و باعث شد که محیط کلاً فرهنگی شود.

آقای مهندس قاطعی: یک بحثی که الان وجود دارد بحث انتقال آب کارون است که بحث خیلی مهمی است، همین بحث ریزگردها هم یکی از عواقب زیست محیطی این انتقال است. چند وقت پیش یکی از اساتید دانشگاه چمران گفته بود که در حدود ۱۰ سال پیش مطالعات تخصصی وسیع و جامعی را انجام داده و هم به دولت قبلی و هم به دولت کنونی ارائه داده‌ایم ولی هیچ توجهی صورت نگرفت، نتیجه آن بی‌توجهی در حال حاضر با قطعی برق، آب، شبکه تلفن همراه، وجود ریزگردها و ... خود را نشان داده است، و این تازه شروع است و می‌تواند عواقب بدتری در پیش داشته باشد.

خانم دکتر حسینیون: بله نکته مهمی است و در عوض توسعه‌هایی بوجود می‌آید که ایجاد آنها هیچ الزامی ندارد و تمام اینها باعث بوجود آمدن سیستم‌های شکننده می‌شوند.

در حال حاضر موضوعات زیست محیطی بسیار پررنگ‌تر شده‌اند، بحث‌های اقتصادی، بخصوص در این منطقه وجود پالایشگاه-ها، مراکز کشاورزی و ... در هر کدام کوچکترین تغییر و دخل و تصرفی پیش بیاید باعث شکنندگی سیستم می‌شود. سکونتگاه-های غیررسمی اینگونه بوجود می‌آیند، در مقیاس دیگری اتفاقاتی می‌افتد و نتیجه‌اش در جای دیگر خود را به صورت سکونتگاه غیر رسمی نشان می‌دهد.

آقای مهندس قاطعی: دیگر اینکه کشاورزانی که در اثر نبود آب نمی‌توانستند کشاورزی کنند و درآمدی نداشتند بنابراین مجبور می‌شوند به حاشیه شهرها مهاجرت کنند و به شغل‌های کاذب رو بیاورند. یعنی هم به لحاظ اقتصادی و هم به لحاظ زیست محیطی یک تصمیم غلط و انجام آن صدمات جبران ناپذیری را به بدنه یک جامعه در ابعاد وسیع وارد می‌کند.

خانم دکتر حسینیون: ما اگر بتوانیم وسعت تبعات تصمیماتی را که اتخاذ می‌کنیم اندازه بگیریم، ممکن است از سود تخریب مثلاً یک تالاب که حاصل می‌شود بیشتر از آنکه سودی نصیب ما کند موجب ضرر و زیان ما شود دست به انجام چنین تصمیماتی نزنیم.

خانم مهندس یوسفوند: فکر می‌کنم همین تالاب شادگان اگر به آن رسیدگی شود می‌تواند یکی از قطب‌های گردشگری استان خوزستان باشد و با وجود این تالاب بین‌المللی که خود می‌تواند باعث جذب توریسم شود، مردم آن هنوز در کپر زندگی می‌کنند و مردمش از نظر وضعیت معیشتی اصلاً شرایط مناسبی ندارند.

خانم دکتر حسینیون: خیلی از تصمیماتی که ما می‌گیریم مثال شعر سعدی است که می‌گوید "یکی بر سر شاخ بن می‌برید ... در بسیاری موارد خودمان باعث نابودی خودمان هستیم و فکر می‌کنیم داریم پیشرفت می‌کنیم. پل‌سازی و سدسازی و ... که از دیدگاه مدرنیستی نشان دهنده پیشرفت است ولی متأسفانه در حقیقت به ما آسیب می‌زند.

آقای مهندس فکوربان: خانم دکتر سوالی که دارم این است که شما با اصل مال‌سازی مخالف هستید یا با شیوه مال‌سازی در تهران مخالف هستید؟

خانم دکتر حسینیون: من می‌گویم وقتی ما دیدگاه چند مقیاسی نداشته باشیم و تاثیر و تاثیر تصمیم خود را در مقیاس‌های مختلف نسنجیم و مورد بررسی قرار ندهیم ممکن است کاری کنیم که به ضرر شهرهایمان باشد.

آقای مهندس فکوربان: من می‌خواهم این را عرض کنم که خود مال‌سازی موردی ندارد ولی اینکه به شیوه‌ای انجام شود که بدون برنامه‌ریزی باشد بخصوص در شهر تهران مورد اشکال است. به نظر من نیاز شهرداری‌ها باعث می‌شود که چنین اتفاقاتی بدون برنامه‌ریزی صحیح و بدون پیش‌بینی صورت بگیرد. در مورد سکونتگاه غیررسمی و حاشیه‌نشینی هم باید بگویم یکسری عوامل دافع و جاذب در حاشیه‌نشینی وجود دارد. به نظر من جاذب بودن شهرها بخصوص در شهر اهواز دلیل اصلی حاشیه‌نشینی است. و یک مورد هم که من مطالعه کرده‌ام در مناطق گرمسیر انسانها خیلی اهل کار یا اهل کار سخت نیستند. مثلاً بعضی از دستفروشان که شغل کاذب محسوب می‌شوند و عموماً حاشیه‌نشین هستند شاید ترجیح می‌دهند کار ساده‌تری انجام دهند تا کشاورزی. این هم می‌تواند یکی از دلایل حاشیه‌نشینی باشد.

خانم دکتر حسینیون: من چند نکته را توضیح دهم، در مورد مال‌سازی در کشورهای پیشرفته دنیا لزوماً اینگونه نیست، کاربری مختلط را همه شنیده‌اید وقتی این کاربری وجود دارد یعنی قطعات ریزی هستند که کاربری‌های متفاوتی دارند و در حال حاضر چیزی که برای افزایش کیفیت زندگی مطرح است وجود محلات ۲۰ دقیقه‌ای است یعنی شما در مدت ۲۰ دقیقه پیاده بتوانید تمام نیازهای خود را برآورده کنید. خود این موضوع موجب سرزندگی، کاهش جرائم و نظارت خود مردم بر عرصه‌های شهری می‌شود، وقتی مال‌سازی اتفاق می‌افتد خرده‌فروشی‌ها از بین می‌روند بنابراین اقتصاد محلی دچار اختلال می‌شود، کاربری مختلط را از دست می‌دهیم، تمرکز ایجاد می‌کنیم، ما نیاز داریم تمام محلات ما بتوانند نیازهای ساکنین خود

را تامین کنند، در اکثر کشورهای دنیا از دهه ۸۰ میلادی در امریکا حدود ۴۰ سد تخریب شد، در کانادا در آلمان و کشورهای که خودشان مخترع هستند بزرگراه‌ها در حال تخریب هستند و بجای آن پیاده‌راه ساخته می‌شود و رودخانه‌ها احیا می‌شود. ولی در اینجا الگوی ما کشور دبی است و در مال‌سازی کشور دبی الگوی ما شده است. یعنی اگر مطالعات صحیحی صورت گرفته بود ۹۰ درصد این مال‌ها ساخته نمی‌شد و اقتصاد محلی مان هم دچار مشکل نمی‌شد.

در مورد سکونتگاه غیررسمی هم باید بگویم که تنها در مناطق گرمسیر وجود ندارد و در کل ایران این مسئله وجود دارد. ولی در مورد جذب بودن باید بگویم بورديو یک فیلسوف فرانسوی است که گفت سرمایه فقط سرمایه پولی نیست، سرمایه سمبلیک، اجتماعی، فرهنگی و ... هم وجود دارد که همه اینها مرتب در حال تبدیل شدن به یکدیگر هستند.

نکته دیگر اینکه برای همان کشاورزی هم باید برنامه‌ریزی شود و به راحتی نمی‌توان راجع به همه چیز قضاوت کرد. اینکه شهرهای ما دچار بحران شده‌اند به این دلیل است که ما بصورت کمی به این موضوعات نگاه کرده‌ایم و پیچیدگی‌ها و روابط بین اجزا را نگاه نکرده‌ایم. و در حال حاضر به این نتیجه رسیده‌ایم که نحوه تهیه طرح‌های شهری مان را باید تغییر دهیم. در حال حاضر سعی می‌کنند بحث‌های کیفی را قابل اندازه‌گیری کنند.

قسمت دوم بحث ما برمی‌گردد به کاربردهای تاب‌آوری و اینکه بصورت عملی چگونه تجلی پیدا کرده و استفاده شده است. تاکنون شهر و طبیعت از هم جدا دیده شده است. خود شهرها از یک طرف فرصت و موتور مولد اقتصادی هستند و از طرف دیگر خودشان باعث ایجاد مشکلات و مسائلی می‌شوند. ولی توسعه مناسب اگر اتفاق بیفتد این مسائل وجود نخواهد داشت. در حال حاضر بدلیل فشار و شلوغی شهرها یک مهاجرت برعکس دارد به سمت طبیعت صورت می‌گیرد و از جهت دیگری هم داریم منجر به تخریب منابع طبیعی مان می‌شویم.

بنابراین فشارهایی که در محیط‌های طبیعی می‌آید و تاب‌آوری ما را کم می‌کند از یکسو ناشی از حاشیه نشینی‌ها و از سوی دیگر ناشی از وجه اجتماعی است که بوجود می‌آید (جدول شماره ۲-۱۶) و (جدول شماره ۲-۱۷).

اطراف تهران پیست اسکی می‌سازند جایی که دقیقاً مرکز رانش زمین است و مرتباً در حال ساخت برج‌های ویلایی هستند.

شهرها به عنوان نظام‌های فضایی، اجتماعی - بوم‌شناختی Cities as spatial, socio-ecological systems

- شهرها به عنوان نظام‌های پیچیده‌انعطاف‌پذیر
- دیدگاه‌های اجتماعی - فن‌آوری در زمینه رشد و توسعه شهرها در بسترهای طبیعی
- شهرها به عنوان منظرهای شهری در حال تغییر مداوم
- به چالش کشیدن دیدگاه‌های مدرنیستی از شهر.
- تعریف و جدایی طبیعت از فرهنگ و زندگی نشانه دوران مدرن .
- بحران‌ها ناشی از توسعه خود شهرها در دوران انتروپوسین
- شهرها به عنوان اصلی‌ترین عامل مولد بحران در کره زمین
- مردم و سازمان‌ها از نظام‌های پیچیده فن‌آوری استفاده می‌کنند اما فعالیت و تحرک خود را در زمان و فضا گسترشی بی‌قاعده و نامتناسب توسعه می‌دهند (گیدنز ۱۹۹۰).

جدول شماره ۲-۱۶- شهرها به عنوان نظام‌های فضایی، اجتماعی - بوم‌شناختی

عواملی که اهمیت تاب‌آوری در شهرها را مطرح نموده‌اند.

- دیدگاه‌های اجتماعی- فن‌آوری در زمینه رشد و توسعه شهرها در بسترهای طبیعی
 - توسعه شهرها براساس منابعی که از مکان‌های دیگر آورده می‌شوند.
 - آب و انرژی از دوردست آورده می‌شوند و فاضلاب و زباله‌ها در مکان‌هایی مخفی و ناپدید می‌شوند و انسان‌ها بی‌اعتنا به بسترهای طبیعی فضاهای فیزیکی و اجتماعی زندگی می‌کنند.
 - ساخت و ساز بی‌رویه به پشتوانه تکنولوژی و فراتر از ظرفیت ردپای زیست محیطی
- Stephen Graham and Simon Marvin (2001) (Splintering Urbanism)
- توسعه شهری و فرهنگ "تغییر درخت/دريا" sea or tree change
 - افزایش بحران‌ها و خطرات زیست محیطی، گرمایش زمین، بیابان‌زایی، سیل، آتش‌سوزی، رانش زمین، به دلیل افزایش میزان ریسک
 - افزایش فشار بر جوامع برای خودگردانی و حکمروایی محلی
- Machinic urbanism, urban assemblages
- شهرسازی ماشینی، هم‌بندی‌های شهری
 - دیدگاه فنی- اجتماعی قدیم: تاکید بر نقش عناصر و عوامل منفرد
 - دیدگاه جدید: شهرها به عنوان هم‌بندی‌هایی با ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها منحصر به فرد
 - جمع عناصر فراتر از جمع جبری و غیرقابل پیش‌بینی
 - ظهور و برآمدن ناهمگونی
 - رشد و توسعه ریزومیک و بطئی

جدول شماره ۲-۱۷- عوامل اهمیت تاب‌آوری

لطفاً مثال‌هایی را از استان خودتان بزنید که چگونه توسعه‌ها را به سمتی که خطرات بیشتری دارند سوق می‌دهیم.

آقای مهندس فکوریان: دو مثال در شهر اهواز به ذهن من می‌آید، یکی ساخت و سازهای کنار کارخانه فولاد به سمت جنوب شرق اهواز و دیگری ساخت و سازهای حریم رودخانه کارون است. ساخت و سازهایی که در زمین‌های کشاورزی اتفاق می‌افتد در طرح تفصیلی هم به عنوان نخلستان یا زمین زراعی یا پارک یا فضای سبز دیده شده است. کشاورزان برای اینکه زمین را از دست ندهند شروع به ساخت و ساز کرده‌اند. در زمین‌های سمت صنایع فولاد علی‌رغم اینکه باد غالب شهر اهواز در جهتی است که تمام آلودگی‌ها را به سمت اهواز هدایت می‌کند شروع به تفکیک و ساخت و ساز کرده‌اند و هم مسکونی و محل عمده فروش‌های مواد غذایی شده است.

خانم دکتر حسینیون: ما در تمام پروژه‌های خود برنامه EIA "ارزیابی اثرات زیست محیطی" را داریم ولی عملاً فقط برای دکور هستند.

آقای مهندس قاطعی: همین شرکت صنایع فولاد در دو جا منازل سازمانی دارد یکی سیصد دستگاه و یکی دویست دستگاه، بخصوص در دویست دستگاه که کارمندهای ارشد و مدیران صنایع فولاد در آن ساکن هستند با اینکه چیزی در حدود ۳۵ سال پیش ساخته شده‌اند ولی با توجه به باد غالب طوری ساخته شده‌اند که خیلی کمتر در معرض دود کارخانجات و آلودگی‌ها هستند. اما منزلی که بعدها در ۱۰-۱۵ سال گذشته ساخته شده‌اند این مسئله در آنها رعایت نشده است.

ما خیلی از مواقع هم درد را می‌شناسیم و هم درمان را. ولی متأسفانه روش‌هایی که برای درمان موضوع استفاده می‌کنیم اشتباه است. درخصوص سد گتوند زمانی که احداث شد در طرح‌های اولیه ۹ محور اصلی برای سد گتوند در نظر گرفته شد متأسفانه برای اینکه هزینه‌ها را پایین بیاورند از طول دهانه کمتر برای محورها استفاده کردند اگر ۲-۳ کیلومتر بالاتر این دهانه را ایجاد میکردند تمام سازند گچساران از حوزه آبخیز آن سد خارج می‌شد.

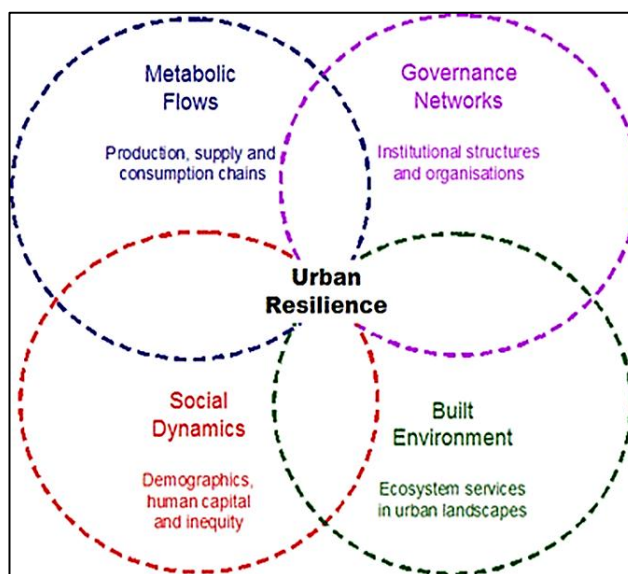

۲-۱۳- دیدگاه‌های متداول درباره تاب‌آوری شهری

خانم دکتر حسینیون: پس دیدگاه متداول در مورد تاب‌آوری همه این ابعاد را در برمی‌گیرد یعنی اگر در مورد شهر تاب‌آور صحبت می‌کنیم هم بحث شبکه‌های نهادی و مدیریتی است، بحث محیط مصنوع است که مورد مداخله ما است و بحث محیط زیست را که دیگر از آن گذشته است که بخواهیم بطور مجزا بررسی کنیم. توجه به جریان‌های متابولیک مثل جریان‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، حرکتی، ترافیک، زیرساخت‌ها و تمام شبکه‌هایی که به نوعی پویایی دارند در درون شهر، تمام این موارد می‌تواند یک شهر تاب‌آور را بسازد (جدول شماره ۲-۱۸) و (نمودار شماره ۲-۵).

دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری	
ماهیت اصلی دیدگاه تاب‌آوری بر مبنای یافتن راهکارهایی برای تطبیق با تغییرات روزافزون جهانی است، همگامی با تغییرات روزافزون با سرعت فزاینده بحران‌های اقتصادی گرفته تا بحران‌های منطقه‌ای ولی تا کنون کاربردهای عملی آن بیشتر درباره تغییرات اقلیمی و بحران انرژی و منابع فسیلی در اداره و مدیریت شهرداری شده است.	
دیدگاه‌های متداول موجود درباره تاب‌آوری شهری	
<ul style="list-style-type: none"> • اقتصادی • اجتماعی • فرهنگی • کالبدی 	<ul style="list-style-type: none"> • زیرساختی و ساختاری • مدیریتی نهادی • زیست محیطی

جدول شماره ۲-۱۸- دیدگاه‌های متداول درباره تاب‌آوری شهری

نمودار شماره ۲-۵- تاب‌آوری شهری

۲-۱۴- نقش فرهنگ و سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری

در مورد بحث فرهنگی باید بگوییم که ریشه‌های فرهنگی مشترک خیلی می‌تواند موثر باشد نکته‌ای که وجود دارد احساس تعلق مکانی است و سرمایه اجتماعی بالا و احساس سابقه تاریخی که وجود دارد و افراد را به هم پیوند می‌دهد خیلی می‌تواند در بحث‌های تاب‌آوری موثر باشد. در خوزستان تنوع قومی زیادی داریم، اقوام مختلفی که هر کدام هسته‌های محکم و مرکزی خاصی دارند و هر کدام سنت‌ها و ساز و کارهای مدیریتی خاص خودشان را دارند مواجه هستیم (جدول شماره ۲-۱۹).

نقش فرهنگ و سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری

فرهنگ و سرمایه اجتماعی نقش موثری در افزایش یا کاهش تاب‌آوری دارد. هم از جهت تقویت ارتباطات میان ساکنان، هم از جهت آمادگی آنها برای ایجاد تغییر و آمادگی آنها برای مقابله با مسایل پیش‌بینی نشده می‌تواند موثر باشد. از سوی دیگر می‌تواند مقاومتی در برابر تغییر ایجاد کند که در مواردی مثبت و در مواردی منفی و نامطلوب است. ریشه‌های فرهنگی - تاریخی مشترک یا ریشه‌های قومی - ملیتی یا بعضاً معضلات و مشکلات مشابه می‌توانند بر افزایش میزان دغدغه‌های مشترک و در نتیجه آمادگی بیشتر برای مشارکت در جهت ایجاد حس مکان، سرمایه اجتماعی، خودبستگی و در نهایت تاب‌آوری موثر باشند.

جدول شماره ۲-۱۹- نقش فرهنگ و سرمایه اجتماعی در تاب‌آوری

از شما می‌خواهم که با مثال عنوان کنید که چطور این ویژگی‌های قومی و همبستگی‌هایی که آنها در درون خود دارند روی تصمیمات شما به عنوان مدیران شهری تاثیر می‌گذارد؟ یعنی آیا مقاومت دارند؟ آیا با شما همکاری می‌کنند؟ آیا این همبستگی به آنها کمک می‌کند؟

آقای مهندس یزدی: در دوران انتخابات کاملاً مشهود است.

- فکر می‌کنم در شهرهایی که تعدد قومی کمتری داشته باشد تصمیم‌گیری راحت‌تر است ولی جایی که تعدد قومیتی زیاد است معمولاً هر قومیتی متناسب با قومیت خودش تصمیم اتخاذ می‌کند.

آقای دکتر کلاهچی: اگر اجازه بدهید می‌خواستم سوالی را مطرح کنم، این تنوع قومیتی فقط مختص اهواز نیست در تهران

هم به شدت این مسئله دیده می‌شود ولی چرا در تهران به شکل دیگری خودش را نشان می‌دهد و در اهواز طور دیگری؟

آقای مهندس ثابت قدم: اتفاقی که افتاده این است که این پدیده در سطح مدیریت خود را نشان می‌دهد، من در چندین

استانی که کار کرده‌ام به عینه مشاهده شده است که متأسفانه هر چه به سمت جنوب ایران می‌رویم تعصبات شدید قومی در سطح مدیریت مشهودتر می‌شود.

خانم مهندس معصومی: نکته‌ای را در ارتباط با سوال دوستان عرض کنم من فکر می‌کنم در شهرهای مختلف

مثل اهواز شدت موضوعات فرهنگی بسیار بالاتر است نسبت به شهری مانند تهران که می‌توان گفت تقریباً شهری همه‌گیر شده است.

خانم دکتر حسینیون: تنوع یکی از ویژگی‌های نظام‌های تاب‌آور است و چالش تنوع قومی که می‌خواهیم در شهرهای ما وجود

داشته باشد می‌تواند موضوع مهمی باشد. یک شهر یا محله تاب‌آور حتماً دارای اقوام مختلف، جنسیت‌های مختلف (زن و مرد)

است. شهری تاب‌آور است که تنوع حضور اقشار مختلف در آن به چشم می‌خورد. از جمله تنوع اقشار اقتصادی هم در آن دیده

می‌شود. یعنی فضاهای ما نباید طوری باشد که اقشار خاصی را پس بزند یعنی عدالت اجتماعی که راجع به آن صحبت می-

کنیم در شهر تاب‌آور باید وجود داشته باشد. این تنوع در بحث ساختاری و معماری- شهرسازی وجود دارد.

اگر بحث تنوع را ادامه بدهیم، شهرها و محلات تاب‌آور نقاطی هستند که از تنوع زیادی برخوردارند این تنوع در کالبد هم

خودش را نشان می‌دهد یعنی در تراکم، ارتفاع، خوانایی و نظام نشانه‌ها که بر ادراک شهروندان تاثیر می‌گذارد. یکی از نکات

خیلی مهم وجود فضاهای باز درون شهری است که متأسفانه به سرعت به علت بحث‌های درآمدزایی و فشردگی در حال از بین

رفتن است در اینجا حتی می‌توان به بحث فشردگی که در بحث توسعه پایدار مطرح است اشاره کرد. هرچند در ادبیات

جهانی هم گفته شده که شهرهای فشردگی و مترکم پایدارتر هستند ولی باید توجه کنیم که این فشردگی هم باید با ساز

وکاری انجام شود که تنوع فضای شهری بخصوص وجود فضاهای خرد درون شهری و فضاهای باز را از دست ندهیم چراکه

می‌خواهیم به نتیجه دیگری برسیم.

یکی دیگر از ویژگی‌های محیط‌های تاب‌آور بحث *adaptability* یا انطباق‌پذیری یا انعطاف‌پذیری است، در طرح‌های شهری و شهرسازی این اصطلاح به تبدیل‌پذیری تعریف شده است، یعنی می‌خواهیم عرصه‌های عمومی داشته باشیم که کارکردهای مختلفی در اوقات مختلف سال داشته باشند.

یکی از بهترین فرصت‌هایی که شهرهایی مثل اهواز دارند کنار آب رود کارون است، یعنی رود کارون بعنوان یک عنصر اکولوژیکی است که با خودش یک اکوسیستم و یک فضای خاصی را بوجود می‌آورد و حریم‌های اطراف این رود که باید باز قرار نباید مورد ساخت و ساز قرار گیرند، عرصه‌ها و فضاهایی (فضاهای عمومی) را برای شهروندان بوجود می‌آورد که استفاده‌های مختلفی می‌توان از آن داشت ضمن اینکه در درون شهرها هم نیاز به فضاهای مختلف داریم.

میدانی در شهر ملبورن وجود دارد که مهمترین عرصه عمومی این شهر است مالکیت این میدان خصوصی است و در طول روز گروه‌های مختلف در آن میدان فعالیت‌های مختلف انجام می‌دهند چون فضای آن به گونه‌ای است که امکان استفاده‌های مختلف را بوجود می‌آورد.

در کشور خود ما بطور مثال مراسم عاشورا وجود دارد، مراسم عید نوروز، شب یلدا، بازارچه‌هایی وجود دارد مانند خیابان انوشه که در حال حاضر *street food* ها در جهان از جمله جاذبه‌های توریستی به شمار می‌آیند و اقشار مختلف از فضاهای مختلف جذب آنها می‌شوند.

در مورد عدالت فضایی داشتیم صحبت می‌کردیم که از ویژگی‌های شهرهای تاب‌آور است و می‌خواهیم ببینیم این عدالت چگونه به فضای شهری مرتبط می‌شود. اگر صرفاً شهری داشته باشیم که فقط افرادی که خودرو شخصی دارند بتوانند از آن فضا استفاده کنند مسلماً این شهر دارای عدالت فضایی نیست اگر هر شخصی چه با ماشین، چه با دوچرخه، چه با قطار، چه با اتوبوس و ... با هر تمکن اقتصادی و توانایی فیزیکی بتواند به تمام فضاهای شهری دسترسی داشته باشد می‌توانیم بگوییم که عدالت فضایی بر آن شهر حاکم است.

۲-۱۵- تاب‌آوری در فرم کالبدی

یکی دیگر از ویژگی‌های شهرهای تاب‌آور از نظر طراحی و برنامه‌ریزی کالبدی بحث حس مکان و احساس تعلق محلی است یعنی می‌خواهیم نظام نشانه‌ای و ادراکی و طراحی شهرهایمان به نوعی باشد که احساس تعلق را بوجود بیاورد در اینجا برمی‌گردیم به کیفیت بالای محیط زندگی که وقتی وجود داشته باشد مهاجرت اتفاق نمی‌افتد این تنها شامل کیفیت آب و هوا و زیست محیطی نیست بلکه کیفیت‌های خود زندگی را هم در بر می‌گیرد (جدول شماره ۲-۲۰).

تاب‌آوری در فرم کالبدی و عرصه‌های عمومی شهر، معماری و شهرسازی
فضاهای باز درون شهری
تراکم و ارتفاع
خوانایی و نظام نشانه‌ها و ادراک شهروندان
حس مکان و احساس تعلق محلی
کیفیت محیط زندگی
دسترسی‌ها و کیفیت و کمیت آن
خدمات و زیرساخت‌ها
مدیریت شهری
تاریخ و هویت و ارزش‌ها

جدول شماره ۲-۲۰- تاب‌آوری در فرم کالبدی

۲-۱۶- محلات و جوامع محلی تاب‌آور

آقای ریچارد فلوریدا بحثی را مطرح کرد با عنوان جذب افراد نخبه در شهرها، یعنی یکی از رقابت‌هایی که شهرها با هم به عنوان موتورهای محرک اقتصادی دارند جذب افراد نخبه و باهوش است، چون وقتی میزان هوش و تخصص افراد بالاتر می‌رود آنها در انتخاب شهر مورد نظرشان حق انتخاب پیدا می‌کنند. سپس به بررسی شهرهای انتخابی توسط این افراد پرداخت و متوجه شد که این شهرها اکثراً شهرهایی هستند که انسان‌های نخبه در آن آزادی عمل دارند و فضاهایی را دوست دارند که در آن بتوانند با آزادی فعالیت کنند (جدول شماره ۲-۲۱).

محلات و جوامع محلی تاب‌آور

محلات تاب‌آور، اهمیت زیادی برای تاب‌آوری شهرها دارند. یک شهر تاب‌آور از مجموعه‌ای از محلات تاب‌آور تشکیل شده است. تجلی تاب‌آوری جوامع محلی در سلامت روانی و جسمی شهروندان، احساس تعلق و سرمایه اجتماعی بالا و کارکردهای بهینه و کیفیت بالای محیط زندگی دیده می‌شود.

جدول شماره ۲-۲۱- محلات و جوامع محلی تاب‌آور

بنابراین ما نه فقط فرار نخبه‌ها و افراد متخصص را نمی‌خواهیم بلکه می‌خواهیم شرایطی داشته باشیم که این افراد را جذب کنیم، چون این افراد با خود تخصص و پول می‌آورند و می‌توانند امکانات زیادی را برای شهرهای ما بوجود بیاورند.

۲-۱۷- تاب‌آوری نهادی و مدیریتی

موضوع بعدی تاب‌آوری نهادی- مدیریتی است در بحث تاب‌آوری مدیریتی بطور مثال در خیابان انوشه که حرکتی خود جوش بوده و اتفاقی که در سطح ملی مطرح است و من خودم هم نمی‌دانستم و در برنامه‌های تلویزیون که گزارش تهیه می‌کنند دیدم. ببینید یک فعالیت خود جوش محلی توانسته باعث شود که یک خیابان تبدیل شود به یک جاذبه توریستی. ما در خیلی از شهرهای دنیا از این موارد داریم، بنابراین یکی از اولین گام‌ها در شهرهای تاب‌آور این است که خود بسندگی به نوعی باشد که مشارکت مردم در اداره شهر و مدیریت پایین به بالا به حداکثر برسد، در کنار این در سطوح دیگر هم ما نیاز داریم که حتماً این اتفاق بیفتد مثلاً برای ریزگردها غیر از اتفاقاتی که در درون کشور باید بیفتد مثل بحث تالاب‌ها و مسائل دیگر آقای دکتر ظریف هم حتماً خیلی می‌تواند تاثیر داشته باشد در این که بحث ریزگردها کم شود پس این یک اتفاق چند جانبه است که در سطوح مختلف باید صورت بگیرد (جدول شماره ۲-۲۲).

تاب‌آوری نهادی و مدیریتی

- تاب‌آوری در سطوح مختلف قابلیت بررسی، تحقق و برنامه‌ریزی دارد.
- دولت‌های محلی
- جوامع محلی
- شهرداری‌ها
- سیاست‌گذاری‌های کلان
- برنامه‌های ملی
- همکاری‌های بین‌المللی

جدول شماره ۲-۲۲- تاب‌آوری نهادی و مدیریتی

در مورد محلات تاب‌آور صحبت کردیم و من در اینجا به یک نکته دیگر هم اشاره می‌کنم، سلامت روحی و روانی شهروندان می‌تواند باز به بحث احساس تعلق‌شان و کارکرد بهینه افراد کمک کند، یعنی اگر فرد را بعنوان یکی از خردترین مقیاس‌هایی ببینیم که در نظام چند مقیاسی وجود دارد، محلات تاب‌آور حتماً از افراد سالم تشکیل می‌شود.

در مورد شبکه زیرساختار اول اشاره می‌کنم بعد اگر سوالی بود مطرح شود، یادمان باشد که زیر ساخت‌ها فقط شریان‌های حیاتی مثل آب و برق و گاز و فاضلاب نیستند گرچه آنها هم خیلی اهمیت دارند زیرساخت‌ها خودشان شبکه‌هایی هستند شامل زیرساخت‌های نرم مثل شبکه‌های اطلاعاتی مثل همین تلگرام و چیزهای دیگری که هست، زیرساخت‌های سبز داریم که دقیقاً می‌تواند شبکه‌های رودخانه‌ها و عناصر اکولوژیک باشد. یادمان نرود که زیرساخت‌ها ابزار قدرت هستند، یعنی اگر به تعریف سکونتگاه غیررسمی توجه کنیم ۵ معیار سازمان ملل که برای زاغه نشینی و سکونتگاه غیررسمی مطرح کرد ۳ مورد آن به زیرساخت برمی‌گردد،

- عدم دسترسی به آب آشامیدنی و پاکیزه
- عدم دسترسی به سیستم‌های فاضلاب
- عدم دسترسی به زیر ساخت‌های بهداشتی می‌تواند تعریفی باشد برای سکونتگاه غیررسمی.

۲-۱۸- تاب‌آوری و توسعه پایدار

نکته دیگری هم هست و سپس به سراغ بحث‌های خیلی کاربردی‌تر می‌رویم و آن رابطه توسعه پایدار با تاب‌آوری است. در حال حاضر بعضی‌ها اعتقاد دارند که تاب‌آوری مدل جدید توسعه پایدار است یا تاب‌آوری از توسعه پایدار عبور کرده است، نکته‌ای که هست و فقط می‌خواهم به این موضوع اشاره کنم این است که این دو مکمل هم هستند. به نظر شما تعریف توسعه پایدار چیست؟

خانم مهندس منصوری: توسعه‌ای است که بتوان از منابع موجود در آن محدوده شهر به نحوی استفاده کرد که برای نسل‌های آینده هم پایداری داشته باشند و بتوانند دوام بیاورند.

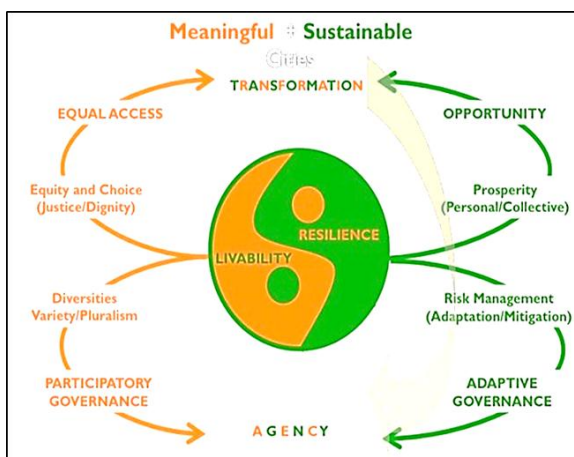
خانم دکتر حسینیون: بسیار عالی، حال تاب‌آوری می‌گوید که من می‌خواهم این موضوع را داشته باشم ولی زمان حال غیر قابل پیش‌بینی‌ام را هم در نظر بگیرم، چون اصلاً نمی‌دانم که این وضعیتی که الان وجود دارد در آینده به چه وضعیتی تبدیل خواهد شد. در این رابطه دو موضوع اهمیت پیدا می‌کند، اگر ما این رابطه چند مقیاسی را ببینیم که در حقیقت هرکدام از این شبکه‌ها و چرخه‌ها با مقیاس پایین‌تر خودشان در ارتباط هستند دو مفهوم طغیان و به خاطر سپاری مطرح می‌شود یعنی وقتی اتفاقی می‌افتد آن حافظه جمعی و تداوم سنت و ویژگی‌های به خاطر سپاری است که در واقع می‌تواند این اطلاعات به نسل‌های آینده منتقل شود. به تعبیری دیگر ما فقط به دنبال تداوم منابع نیستیم دنبال تداوم تجربیات و سنت و هویت هم هستیم. حفظ هویت همان قسمتی است که به تاب‌آوری برمی‌گردد (جدول شماره ۲-۲۳) و (نمودار شماره ۲-۶) و (نمودار شماره ۲-۷).

تاب‌آوری و توسعه پایدار

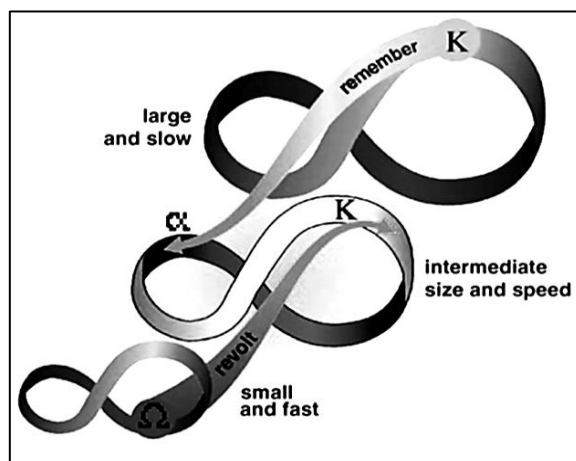
تاب‌آوری شهری و توسعه پایدار در بسیاری موارد، مکمل یکدیگرند. در این میان دو گونه از انواع ارتباطات از دیدگاه تعبیر توسعه پایدار و درک رابطه آن با تاب‌آوری اهمیت بیشتری دارند: طغیان و به خاطر سپاری
یک مشارکت منطقی میان توسعه پایدار با تاب‌آوری وجود دارد. به گفته‌ی برخی از متخصصان از جمله نیومن (۲۰۱۲)، توسعه‌ی پایدار به آینده بر اساس تجربیات منابع موجود و گذشته می‌نگرد در حالی که تاب‌آوری آینده‌ای پیش‌بینی نشده را در نظر می‌گیرد و خود را برای جهانی در حال تحول مدام و حوادث احتمالی آماده می‌کند.

جدول شماره ۲-۲۳- تاب‌آوری و توسعه پایدار

نمودار شماره ۲-۶- تاب‌آوری و توسعه پایدار (۱)

نمودار شماره ۲-۷- تاب‌آوری و توسعه پایدار (۲)

۲-۱۹- تاب‌آوری در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل

یکی دیگر هم بحث مدیریت بحران است که خیلی راجع به آن صحبت و اشاره کردیم کتاب‌هایی که در این زمینه هستند و یکی دو تای آنها هم ترجمه شده است و یکسری انتشارات هست متعلق به UN-Habitat که هم مدیریت بحران شهرداری مشهد و مدیریت بحران شهرداری تهران گذاشته‌اند ولی خیلی از آنها هم بصورت خاص به بحث تغییرات اقلیمی برمی-گردند (جدول شماره ۲-۲۴).

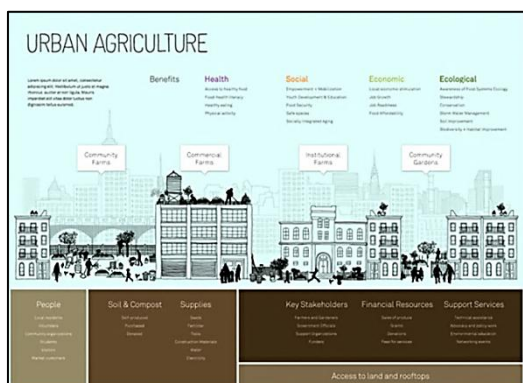
تاب‌آوری در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل
<p>مباحث تاب‌آوری در مدیریت بحران از پیشگیری و کاهش آسیب‌پذیری تا بازسازی و بهبود پس از سانحه را در بر می‌گیرد. هر چند بخش بزرگی از ادبیات آن، به کاهش آسیب‌پذیری می‌پردازد. تعاریف و کاربردهای اولیه تاب‌آوری شهری که برای اولین بار در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ میلادی ظاهر شدند بر این بعد تاکید داشتند.</p> <p>مدیریت بحران و کاهش ریسک‌های ناشی از عوامل طبیعی و انسانی: تغییرات اقلیمی، سیل، زلزله، خشکسالی، بحران‌های مصنوعی مانند نشت نیروگاه‌های اتمی، جنگ، مهاجرت‌های اجباری، تروریسم.</p> <p>یکسو نگری و دیدهای صلب شهرنشینی و شهرسازی و مداخلات انسانی از جمله مهمترین عوامل توسعه خطرپذیری و کاهش تاب‌آوری هستند.</p>

جدول شماره ۲-۲۴- تاب‌آوری در مدیریت بحران و پدافند غیر عامل

۲-۲۰- مباحث مطرح در عرصه بین‌المللی

در اینجا می‌خواهیم یک مثال خیلی کارکردی مطرح کنیم، ما این همه در رابطه با تاب‌آوری صحبت کردیم حال می‌خواهیم ببینیم شهرهای دنیا در این رابطه چه کرده‌اند (تصویر شماره ۲-۱). یکی از کارهایی که خیلی از شهرها انجام داده‌اند مثلاً در آمریکا، کانادا یا استرالیا اگر بگویید در رابطه با Resilience کار می‌کنید به احتمال خیلی زیاد از شما می‌پرسند آیا شما راجع به مزارع شهری کار می‌کنید؟ چرا مزارع شهری اینقدر با اهمیت شده‌اند؟ و چرا این موضوع یکی از محدود اقداماتی است که در زمینه تاب‌آوری بصورت عملی انجام شده است؟

تصویر شماره ۲-۱- اهمیت کشاورزی و مزارع شهری برای دنیای نوین

مثلاً من شخصاً چون با سازمان‌های بین‌المللی در ارتباط هستم از آنها می‌خواهم که تجربیاتشان و کارهای عملی‌شان را برای من بفرستند، اینکه آنها چه کرده‌اند که تاب‌آوری تحقق پیدا کرده است، بنابراین اگر شما در شهر خودتان بتوانید این کار را انجام دهید این خیلی می‌تواند انعکاس بین‌المللی داشته باشد و من هم می‌توانم به شما کمک کنم. ولی یکی از کارهایی که الان بصورت عملی در خیلی از شهرها انجام شده است همین بحث مزارع شهری است. مزارع شهری چگونه به تاب‌آوری کمک می‌کنند؟

من بحران‌ها را یکی یکی عنوان می‌کنم شما ببینید که هر کدام چگونه کمک می‌کنند، برای گرمایش کره زمین چون سطح سطوح سبز و جاذب انرژی خورشید و در حقیقت سطوح خنک کننده را اضافه می‌کند پس به کاهش درجه حرارت کمک می‌-

کند. امروزه می‌گویند که مزارع درون شهری به بحث climate change خیلی کمک می‌کنند. نکته دوم در مورد بحران انرژی، یکی از دلایلی که مزارع درون شهری اینقدر مد شد این بود که یکی از کشورهای آمریکای جنوبی که وابسته به اتحاد جماهیر شوروی سابق بودند چون زیر مجموعه آن کشور کمونیستی بودند، زمانی که آن نظام کمونیستی از هم پاشید اینها دیگر بنزین نداشتند یعنی بنزین آنها قطع شد، آنها چون پول نداشتند وسیله نقلیه بگیرند که مواد غذایی‌شان را تامین کنند در درون فضای شهری خودشان شروع به کشت و کار کرده و شروع به مزرعه درست کردن می‌کنند (جدول شماره ۲-۲۵).

مباحث مطرح در عرصه بین‌المللی

- ✓ تاب‌آوری در مقیاس‌های مختلف، محله، جوامع محلی، شهر، منطقه، کشور، بین‌المللی
- ✓ تاب‌آوری و عدالت فضایی، اجتماعی-اقتصادی، طراحی پایین به بالا در جهت ظرفیت‌سازی نهادی
- ✓ آینده طرح‌های شهری در خدمت تاب‌آوری، نیاز به بازنگری در روند تهیه طرح‌های شهری سیال و منعطف

جدول شماره ۲-۲۵- مباحث مطرح در عرصه بین‌المللی

حال کشورهای آمریکایی حتی اروپا، کانادا، استرالیا این کار را شروع کردند چرا آنها این کار را می‌کنند چون آنها مدل شهرسازی‌شان مدل پخش است و بصورت ویلایی و بزرگ است و دسترسی آنها به انرژی سوخت‌های فسیلی‌شان وابسته به شیر نفت شماسست. آنها گفتند که ما اگر بخواهیم غذا برای افرادمان تامین کنیم باید یک هواپیما بیاید بعد محموله‌اش سوار کامیون یا قطار بشود و مسافت زیادی را طی کند و همه اینها به نفت وابسته است.

اگر ما بیایم در داخل شهرهایمان شروع کنیم مقداری از مواد غذایی خودمان را تامین کنیم پس داریم وابستگی‌مان را کم می‌کنیم. در حال حاضر در ملبورن در محله‌ای که من زندگی می‌کردم و در همه محله‌ها اینگونه بود، چون تمام خانه‌ها حیاط‌های کوچکی دارند یکی سبزی می‌کارد یکی بادمجان می‌کارد یکی گوجه فرنگی می‌کارد و ... سپس روزهای یکشنبه یک شبکه اجتماعی درست کرده‌اند و با هم در تعامل هستند و جنس‌های خود را به هم می‌فروشند بنابراین هم همدیگر را می‌شناسند و یک شبکه محلی درست میشود و ممکن است تصمیمات دیگری (بعنوان مثال، کشیدن شبکه فاضلاب محله) در این شبکه اجتماعی گرفته شود و هم سرمایه اجتماعی خود را بالا می‌برند و هم مصرف انرژی کم می‌شود و هم به گرمایش کره زمین کمک می‌شود و هم از نظر فرهنگی و محیطی (چون دیدگاه مدرنیستی باعث شده است که ارتباط ما با طبیعت قطع شود) ارتباط وجود دارد.

بعنوان مثال من شیر آب را باز می‌کنم و اصلاً توجهی ندارم که این آب از کجا می‌آید و چقدر برای آن هزینه و زحمت کشیده شده است. در قدیم اگر یک تکه نان افتاده بود مادر من نان را روی پیشانی می‌گذاشت و بالای دیوار آن را قرار می‌داد و می‌گفت نعمت خداست، الان نان را دسته دسته در سطل آشغال می‌ریزند. چون اصلاً فراموش کرده‌ایم که این نان از کجا و با چه زحمت و هزینه‌ای بدست می‌آید و چقدر برکت مهمی است، ولی وقتی شما مجبور شوید که خودتان بیل بزنید و کشت و کار کنید ارتباطتان دوباره با طبیعت برقرار خواهد گشت، دوباره متوجه می‌شوید که شما بخشی از اکوسیستم هستید پس آموزش هم در درون آن نهفته است، به غیر از این از فضای مرده و رها شده داخل شهر استفاده می‌شود و انسانهایی که در حالت عادی مثل کودکان، افراد مسن و یا افراد معلول کسانی که ممکن است در شرایط عادی خیلی نتوانند در سطح شهر فعال باشند و به حاشیه رانده شده‌اند برای آنها هم ایجاد اشتغال می‌کند و یک نوع درآمدزایی هم هست. بنابراین مثلاً در نیویورک و لندن که فضا خیلی فشرده است به مردم یاد می‌دهند که در پشت پنجره آپارتمان‌هایشان سبزی و ... بکارند.

آقای مهندس فکوربان: خانم دکتر البته شاید زیاد ارتباطی به مزارع شهری نداشته باشد ولی پروژه‌های Garden roof یا فضای سبز عمودی که در حال حاضر خیلی از آن استقبال شده است دلیل اصلی آن این است که سازه‌های شهری معمولاً تولید خشونت می‌کنند و این فضای سبز عمودی به شهرها یک لطافت و زیبایی خاصی می‌بخشد و ما مدیران شهری که در

حوزه شهرداری فعالیت می‌کنیم علاقه‌مند هستیم که به این سمت حرکت کنیم و در شهرهای دیگر بسیار استقبال شده است و به این سمت رفته‌اند. در حال حاضر در اصفهان پروژه‌های Garden roof را شروع کرده‌اند.

خانم دکتر حسینیون: این فکر خیلی خوبی است ضمن اینکه به قول شما زیبایی به احساس تعلق و احساس مکان کمک می‌کند. فقط یک نکته کنکوری دارد که آنهم بحث تحقق‌پذیری و مدیریتی است. آپارتمان‌هایی که ما در آن زندگی کرده‌ایم همیشه دعوا سر این موضوع است که مردم شارژ معمولی آب و برق و گاز خود را پرداخت نمی‌کنند حال می‌بایست در خصوص چگونگی نگهداری و عدم ایجاد مزاحمت برای طبقات آخر و غیره هم صحبت کرد، ولی اگر ساز و کارهای قانونی، ساز و کارهای تحقق‌پذیر آن دربیاید چه اشکال دارد که بجای درختان زیبا درختان مثمر ثمر هم باشد تا بتوان مثلاً موقع آشپزی از ریحان و نعناعی خانگی استفاده کرد.

بنابراین این کارهایی است که انجام شده، خیلی به کاهش جرم‌ها کمک کرده است خیلی جاها مانند تصویر زیر که یک سکونتگاه غیررسمی است که زمین‌های اطرافش را برای کشاورزی آماده کرده‌اند به مردم‌شان کشاورزی یاد داده‌اند و به آنها کمک کرده‌اند که کشت و کار کنند و این توانسته در حل معضلات اجتماعی هم به آنها کمک کند. بنابراین خیلی جاها شما می‌بینید که وقتی در رابطه با شهرهای تاب‌آور صحبت می‌کنیم این خیلی مستقیم بر می‌گردد به برنامه‌ریزی و طراحی شهری. این یک مثال خیلی عینی و عملی بود که من می‌خواستم خدمت شما بگویم (جدول شماره ۲-۲).

تصویر شماره ۲-۲- مزارع شهری

۲-۲۱- چالش‌های تاب‌آوری شهری در ایران

در مورد خود بحث شهرسازی هم بحث‌های سلیقه‌پذیری در آنها بسیار مطرح است. اگر سراغ ایران برویم مهمترین چالش ما این است که این موضوع را تک بعدی و یک جانبه نبینیم و پیچیدگی و درهم تنیدگی عناصر را ببینیم و من از این موارد می‌گذرم چون در رابطه با آنها صحبت کردیم (جدول شماره ۲-۲۶).

چالش‌های تاب‌آوری شهری در ایران

یکی از انواع مداخلات شهری، اعمال قوانین شهرسازی و چارچوب‌های قانونی است. اعمال این قوانین که به قصد ارتقا و کارآمدسازی این بافت‌ها انجام می‌شوند، تبعات کالبدی، فضایی، اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی دارند که از بسیاری جهات مغفول مانده‌اند. شاخص‌هایی که تدوین گردیده و اکنون نیز بازنگری می‌شوند از آنجا که به صورت تک بعدی و یک جانبه دیده می‌شوند و بحث پیچیدگی و در هم تنیدگی و تاثیرات متقابل را نمی‌بینند، همواره موجب آسیب‌های بیشتر شده و می‌شوند.

جدول شماره ۲-۲۶- چالش‌های تاب‌آوری شهری در ایران

۲-۲۲- گام‌ها و ضرورت‌های آینده برای ایران

گام‌های اصلی و به نظر من گام اول (که حالا به لطف آقای مهندس پیروانه و شرکت مادر تخصصی در اینجا محقق شده است) این است که اول درست بدانیم تاب‌آوری چیست؟ تعاریفش را بشناسیم فکر نکنیم یک مورد گذرا است و یک لباس جدید برای مدیریت بحران است بلکه یک نحوه نگرش به موضوعات پیچیده است نکته دوم اینکه در مورد خاص کشور ایران در هر شهر و استانی که هستیم چالش‌های خاص خودش را بشناسیم و به نسبت معیارهایی که وجود دارد بتوانیم ظرفیت‌سازی‌هایی را برای قسمت‌هایی که در آن زندگی می‌کنیم تعریف کنیم که در تمام سطوح از آمایش سرزمین تا طرح‌های ناحیه‌ای و شهری بتوانند تحقق‌پذیر باشند (جدول شماره ۲-۲۷).

گام‌ها و ضرورت‌های آینده برای ایران

- ۱- تدوین مجموعه تعاریف صحیح و علمی از تاب‌آوری در ایران و اشاعه دیدگاه‌های صحیح و اصولی.
- ۲- تعریف چالش‌های مختلف خاص کشور ایران و تشخیص رابطه آنها با مسائل جهانی.
- ۳- تدوین معیارهای مناطق، شهرها و محلات تاب‌آور در جهت ظرفیت‌سازی برای تحقق تاب‌آوری در محیط‌های مصنوع با توجه به ابعاد کالبدی فضایی و ارتباط آنها با مسائل اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیرساختی، زیست‌محیطی تا ویژگی‌های تاب‌آوری درمقیاس‌های مختلف از آمایش سرزمین تا طرح‌های ناحیه‌ای، شهری و منطقه‌ای برای کشور ایران تدوین شوند.

جدول شماره ۲-۲۷- گام‌ها و ضرورت‌های آینده برای ایران**۲-۲۳- انواع بافت‌های فرسوده شهری در ایران**

اشاره کوتاهی در این بخش به بافت‌های ناکارآمد شهری خواهیم داشت سپس در خدمت شما خواهیم بود از ساعت ۱۲:۳۰ تا ۱۴:۴۵ دقیقه تمرین انجام خواهیم داد و ۴۵ دقیقه هر گروه یک نفر نماینده خواهد داشت که بحث‌های مورد نظر را مطرح خواهد کرد.

لازم است توضیح دهم که منظور من از بافت فرسوده در اینجا بافت‌های ناکارآمد یا هدف بازآفرینی بوده است، ما بافت‌های تاریخی یا میراث شهری، بافت‌های میان شهری، سکونتگاه غیررسمی و بافت‌های روستا- شهری داریم. که رویکردهایی هم که تا الان بوده روی بحث بازآفرینی است به قول آقای دکتر ایزدی بازآفرینی تفاوتش این است که تمام آن ابعاد را همزمان می‌بیند یعنی بحث اجتماعی، اقتصادی، کارکردی و کالبدی را همزمان و با هم می‌بیند و ما باید از ایشان خواهش کنیم که مقداری بحث‌های زیست محیطی را هم پررنگ‌تر کند (جدول شماره ۲-۲۸) و (جدول شماره ۲-۲۹).

انواع بافت‌های فرسوده شهری

۱. بافت‌های دارای میراث شهری
۲. بافت‌های شهری (میان شهری)
۳. سکونتگاه‌های غیررسمی
۴. بافت‌های روستا- شهری ناکارآمد

جدول شماره ۲-۲۸- انواع بافت‌های فرسوده شهری در ایران

رویکردهای مداخلات از ابتدا تا کنون

- تخریب، جابجایی و ساخت توسعه‌های جدید
- توانمندسازی
- بهسازی شهری و بازآفرینی
- یکی از انواع مداخلات شهری، اعمال قوانین شهرسازی و چارچوب‌های قانونی است. اعمال این قوانین که به قصد ارتقا و کارآمدسازی این بافت‌ها انجام می‌شوند، تبعات کالبدی، فضایی، اجتماعی اقتصادی و حتی سیاسی دارند که از بسیاری جهات مغفول مانده‌اند.
- شاخص‌هایی که تدوین گردیده و اکنون نیز بازنگری می‌شوند از آنجا که به صورت تک بعدی دیده می‌شوند و بحث پیچیدگی و درهم تنیدگی و تاثیرات متقابل را نمی‌بینند، همواره موجب آسیب‌های بیشتر شده و می‌شوند.

جدول شماره ۲-۲۹- رویکردهای مداخلات از ابتدا تا کنون

۲-۲۴- بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان

من عذرخواهی می‌کنم که فقط در رابطه با شهر اهواز یکسری مطالب را عنوان می‌کنم ولی خواهش می‌کنم این است که هر کدام از شما در مورد شهرهای خودتان این موضوع را بیان کنید (تصویر شماره ۲-۳).

شهر تاریخی اهواز غیر از موقعیت استراتژیکی و اینکه در استان مهم خوزستان واقع شده است خودش دارای ویژگی‌های خاصی است که بصورت کالبدی می‌توان به آنها پرداخت. یکی از مهمترین ویژگی‌های آن همین رودخانه کارون است که از میان آن می‌گذرد و خود یک فرصت خیلی خوب است که فقط اگر از همین یک عنصر به درستی استفاده شود بسیار می‌تواند به تحقق تاب‌آوری در شهر کمک کند.

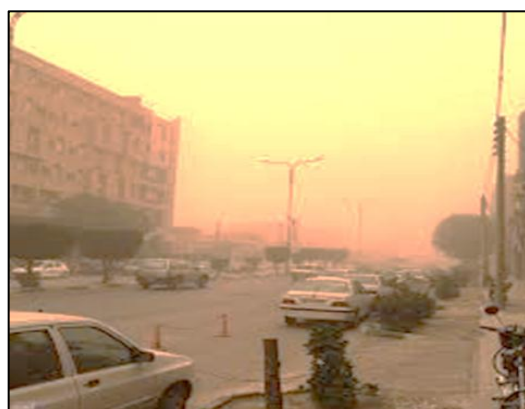
تصویر شماره ۲-۳- پل سفید اهواز

یکی از خواهش‌هایی که دارم این است که یکی از تمرین‌های خود را روی این موضوع بگذاریم که نقش بدنه‌های آبی چه در شوشتر که آسیاب‌های آبی هستند چه در اهواز یا شهرهای دیگر در مورد بدنه‌های آبی صحبت کنیم، یکی دیگر از چالش‌هایی که وجود دارد مسلماً وجود سکونتگاه‌های غیررسمی و حاشیه‌نشین‌ها هستند که بخصوص با قومیت‌های مختلف که همانطور که آقای مهندس پیروانه هم فرمودند حتی قومیت‌های مختلف در این مناطق تسلط دارند و هر کدام ساز و کارهای رفتاری خاصی دارند که ناشی از نیاز به دسترسی اشتغال و مسکن در مجاورت شهرها به عنوان منابع اقتصادی است. شهر اهواز خالی از بحرانها نیست ما بحران‌هایی داریم که هم شامل ریزگردها می‌شوند که بسیار جدی هستند وهم موضوعاتی مانند آبگرفتگی-ها هستند که از این جهات بسیار مشکل داریم. خیلی دردناک است که ما می‌شنویم که اهواز جزو آلوده‌ترین شهرهای دنیا است و این نیاز به همت و عزم ملی دارد که در حقیقت از بالاترین مقیاس‌ها بتوان روی آن کار کرد.

اگر فرسودگی و ناکارآمدی را کلاً با این عنوان مطرح کنیم که در حقیقت بافت توانایی پاسخگویی به نیازهایی افراد ساکن در آن را ندارد از این جهت بافت‌های زیادی را هم در این شهر و هم در کل شهرهای کشورمان می‌توانیم داشته باشیم. من یک نقد خیلی بزرگ دارم، به آقای دکتر ایزدی هم گفته‌ام و حتی مطلبی در رابطه با آن مطرح کردم در مورد شاخص‌هایی که البته سه مورد آن حذف شده و یک مورد ریزدانی در حال حاضر باقی مانده است (تصویر شماره ۲-۴).

تصویر شماره ۲-۴- چالش‌های تاب‌آوری شهر اهواز

مسئله این است که در مورد بافت‌های تاریخی ما موضوعی داریم به اسم مقاوم‌سازی که در حقیقت می‌تواند این مشکل را بسیار خوب برطرف کرد ضمن اینکه خیلی از بافت‌های جدیدساز کشور ما متاسفانه بسیار ناپایدار هستند. خانه‌های بساز و بفروشی ممکن است مشکلات جدی از نظر بحران مدیریتی داشته باشند. ریزدانی هم لزوماً به معنی فرسودگی نیست (من اینجا یک نقد جدی دارم که بعداً در رابطه با آن صحبت خواهیم کرد) توکیو یکی از ریزدانه‌ترین شهرهای دنیا و یکی از مقاوم‌ترین شهرهای دنیا در مقابل زلزله است، بنابراین ریزدانی نمی‌تواند لزوماً به عنوان شاخص ناپایداری محسوب شود.

نفوذ ناپذیری هم به نظر من باید تبدیل به محصوریت شود، چراکه همانطور که خمت شما مثال زدیم در شمال شهر تهران در گرانترین جاها معبر ۱۲ متری و یا حتی ۲۰ متری داریم ولی دو طرف آن طوری ساخته شده که دوباره خود آن را تبدیل به بافت فرسوده کرده است.

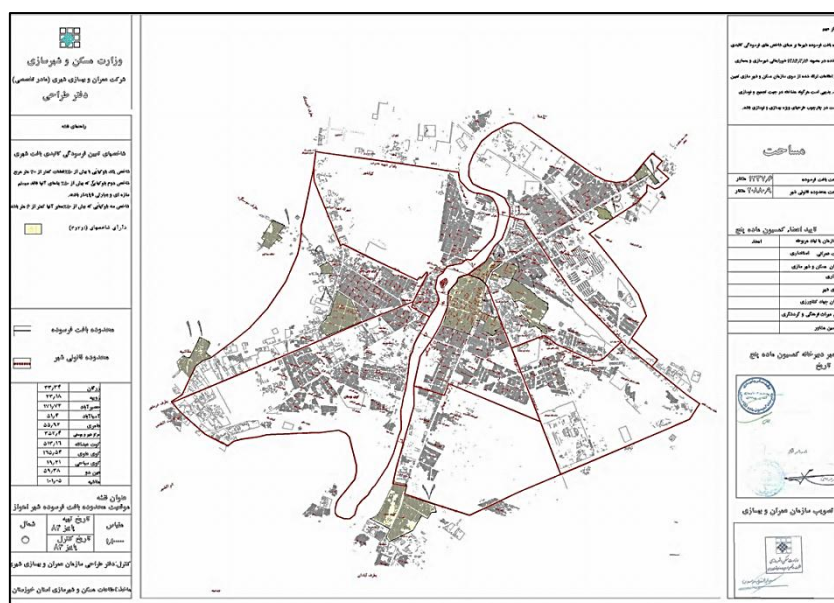
کشور ما مسلماً با سطح وسیعی از بافت‌های ناکارآمد شهری مواجه است در حال حاضر نیز بافت فرسوده حدوداً ۲۹ شهر استان خوزستان شناسائی شده و نیاز است که ما بصورت جدی به آنها و البته سایر شهرها توجه کنیم (جدول شماره ۲-۳) و (تصویر شماره ۲-۵) و (تصویر شماره ۲-۶).

بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان
استان خوزستان ۶۲ شهر بزرگ و کوچک را در خود جای داده است که برای ۲۹ شهر این استان محدوده‌ها و محلات بافت فرسوده شناسایی شده که مساحتی بالغ بر ۵۶۰۰ هکتار را به خود اختصاص داده‌اند. در این میان کلانشهر اهواز با دارا بودن سطحی بیش از ۱۴۱۷ هکتار بافت فرسوده و ۳۵۹۲ هکتار سکونتگاه غیررسمی به لحاظ سطح در مقام اول قرار دارد.

جدول شماره ۲-۳ - بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان

تصویر شماره ۲-۵ - بافت‌های فرسوده شهری استان خوزستان

تصویر شماره ۲-۶ - نقشه بافت فرسوده شهر اهواز

در اینجا مثالی بزنم در کتابی که فایل آن خدمتتان ارائه شده است من در مورد چالش‌های مختلف تاب‌آوری در هرکدام از این بافت‌ها صحبت کردم، در مورد بافت‌های تاریخی مسلماً دیدگاهی که ما داریم با سکونتگاه غیررسمی، با بافت روستا- شهری با بافت‌های میانی تفاوت دارد. در مورد بافت تاریخی اولین چالش ما به نظر شما چیست؟

آقای مهندس قاطعی: به نظر بنده حفاظت.

خانم دکتر حسینیون: بسیار عالی، پس ما باید کالبد خود را حفظ کنیم. این از بسیاری جهات دست ما را می‌بندد. یک صلبیت و یا Resistance به ما می‌دهد، بنابراین ما مجبوریم این قسمت را ثابت بگیریم و قسمت‌های دیگر را حرکت دهیم تا آن تاب‌آوری در آن اتفاق بیفتد.

مثلاً فکر کنیم ما بافتی را داریم که باید حفظ و در نهایت مقاوم‌سازی شود، قسمت‌های دیگر چه هستند؟ جریان‌های اقتصادی، بحث‌های اجتماعی، فرهنگ، بحث‌های هویتی، جاذبه‌های گردشگری و خود حمل و نقل و دسترسی و رفت و آمد. یادمان نرود که ما در سیستم‌های تاب‌آور رابطه بین قسمت‌های مختلف خیلی مهم است. بنابراین آن شبکه ارتباطات و دسترسی‌ها بسیار مهم است. یکی از نقدهایی که به بافت‌های تاریخی وارد می‌شود این است که بعنوان مثال آمبولانس و آتش‌نشانی و ماشین پلیس نمی‌تواند در آن بخوبی وارد شود. یا الان که همه دوست دارند یک ماشین شاسی بلند داشته باشند همه می‌خواهند ماشین‌شان جلوی در خانه‌شان پارک شود. در بافت تاریخی اگر که بخواهیم حفظ شود این ممکن نیست. بنابراین ما در بافت تاریخی باید تمرکزمان بیشتر روی Flow ها و جریان‌ها و روابط بین اجزاء باشد که آن تاب‌آوری مد نظرمان را محقق کند. بنابراین بیشتر دنبال تنوع، خودبسندگی، انطباق‌پذیری یا انعطاف‌پذیری، حس مکان، سرمایه اجتماعی و دیدگاه چندمقیاسی باید بود.

بنابراین در مورد بافت‌های تاریخی با این چالش مواجه هستیم که در حقیقت بیشتر باید قسمت نرم ماجرا را مدیریت کرد تا قسمت سخت آن را.

برعکس در سکونتگاه غیررسمی یکی از مهمترین مشکلاتی که ما داریم چیست؟ بحث امنیت، بحث بهداشت، بحث فرهنگ، استحکام بنا و پایداری، بنابراین در این قسمت ما باید تمام موارد را تغییر دهیم، هم کالبد باید تغییر داده شود از نظر استحکام و پایداری و بحث‌های فیزیکی، در عین حال بقیه موضوعات را هم باید مد نظر قرار داد. ولی عامل عمده شکل دهنده بافت- های سکونتگاه غیررسمی چیست (تصویر شماره ۲-۷) و (جدول شماره ۲-۳۱)؟

- فقر

(ب)

(الف)

تصویر شماره ۲-۷- تصاویری از سکونتگاه‌های غیررسمی

سکونتگاه‌های غیررسمی

از مجموع شهرهای استان (۶۲ شهر بزرگ و کوچک) فقط برای ۸ شهر این استان مطالعات توانمندسازی سکونتگاه‌های غیررسمی تهیه گردیده که عمده‌تاً توسط دانشگاه شهید چمران بوده است. محدوده‌ها و محلات سکونتگاه‌های غیررسمی شناسایی شده که مجموعاً ۹۵ محله را با مساحتی بالغ بر ۴۱۲۱ هکتار (معادل ۲۰ درصد) به خود اختصاص داده‌اند. این محلات در مجموع بیش از ۳۳ درصد از کل جمعیت این ۸ شهر را با جمعیتی بالغ بر ۶۷۴ هزار نفر شامل می‌گردند. در این میان کلانشهر اهواز با دارا بودن ۳۵ محله با مساحتی معادل ۳۵۹۲ هکتار سکونتگاه غیررسمی به لحاظ سطح در جایگاه اول قرار دارد.

جدول شماره ۲-۳۱- سکونتگاه‌های غیررسمی

بنابراین اقتصاد برای ما در اولویت قرار می‌گیرد. یعنی اگر هر کدام از این موارد را بخواهیم یک هسته در نظر بگیریم که بقیه عوامل به آن متصل می‌شوند، در بافت تاریخی کالبد و حفاظتش بود، در سکونتگاه غیررسمی بحث فقر و اقتصاد و ایجاد اشتغال، و همانطور که آقای مهندس پیروانه بدرستی اشاره فرمودند یک مقیاس بالاتر می‌رویم و ریشه‌یابی می‌کنیم که اول مشکل ریشه‌ای را حل کنیم بعد سراغ خودش برویم.

۲-۲۵- چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری

آقای مهندس صفائی: ببخشید خانم دکتر من فکر می‌کنم تمام این موارد برمی‌گردد به فرهنگ‌سازی شما الان یک اسلاید نمایش دادید که یک نفر عابر پیاده در حال رد شدن بود، تمام اطراف آن زباله ریخته شده بود ولی آن بدون تفاوت و بی-اهمیت رد می‌شود. ولی اگر همان شخص خود را مسئول ببیند حداقل درب خانه خود و خانه‌های اطرافش را تمیز نگه داشته و این موضوع در آن محدوده قابل تعمیم به دیگر همسایگان خواهد بود و محیط پاکیزه‌ای برای زندگی خودشان خواهند داشت. و این هزینه زیادی هم نخواهد داشت و این فکر انسان است که باید تغییر کند که حداقل این محیطی است که خود شخص در آن زندگی می‌کند و خود شخص باید به شرافت انسانی خود احترام بگذارد، تا لااقل بتواند محدوده زندگی باکیفیت‌تری داشته باشد، ما می‌گوییم عامل فقیر ولی در نهایت فقر هم می‌تواند با کرامت زندگی کرد.

آقای مهندس ثابت قدم: ببخشید خانم دکتر یعنی اگر بخواهیم مقایسه کنیم می‌توانیم این طور طبقه‌بندی انجام دهیم که محلات مرفه با فرهنگ هستند و محلات فقیر بی‌فرهنگ.

ما یک جمله کلیشه‌ای داریم که می‌گوید رفاه فرهنگ می‌آورد، حال تعریف ما از فرهنگ چیست؟ تعریف ما از رفاه چیست؟ در قضیه سکونتگاه غیررسمی اگر بخواهیم بصورت ملموس وارد شویم یا همان بافت فرسوده را اگر در نظر بگیریم، صحنه‌هایی که همیشه ما می‌بینیم این است که از جاهایی عکس گرفته می‌شود که آسفالت باشد و غیره و این بیشتر برای جلب نظر مدیران است، یعنی این نوع عکس گرفتن‌ها و این نوع اسلایدسازی‌ها چیزهایی است که می‌خواهیم سیستم مدیریت را با آنها اغناء کنیم. تمام تصمیم‌گیرنده‌های ما و تمام مجریان حتی در سطوح بسیار پایین می‌خواهیم این کار را اجرا کنیم، هنوز نمی‌دانیم چه درخواستی باید از مدیر داشته باشیم تا بتوانیم مردم را به سمت نوسازی ببریم. یعنی بارها پیش آمده که به مردم چه بگوییم و چگونه آنها را به سمت نوسازی هدایت کنیم.

به غیر از تهران که آن را استثناء می‌دانیم، شخص می‌گوید که من خودم می‌روم از یک مصالح فروشی شخصاً مصالح تهیه می‌کنم، مجوز از شهرداری می‌گیرم و خودم می‌سازم پس شما برای چه آمده‌اید؟ اداره بافت فرسوده برای چیست؟ مدیریت بافت فرسوده شهرداری برای چیست؟ دفاتر تسهیلاتی برای چیست؟ وقتی نگاه می‌کنیم چه چیزی به آنها القاء می‌شود؟ می‌بینیم از لحاظ اقتصادی مشکل دارند، ما روح بی‌تفاوتی را به مردم بافت فرسوده تزریق کرده‌ایم. هیچ کس دوست ندارد فرزندش در فضای نامناسب رشد و پرورش پیدا کند. ولی این تبعیض خواه‌ناخواه در طی سال‌های زیاد در سطح شهری ما چه از نظر

اقتصادی و چه اجتماعی بوجود آمده است. حال فرض کنیم همه این موارد درست شود آن القایی که به آنها در طول این سالیان صورت گرفته است را چگونه باید برطرف کرد؟ این بطور ملموس قابل مشاهده است اگر سطح امید به زندگی را در اجتماع بافت فرسوده با یک اجتماع مرفه مقایسه کنیم، و اگر ساکنین بافت فرسوده مثلاً منطقه منبع آب را به کیانپارس بیاوریم این لطمات روحی که در این مدت بطور تدریجی طی سالیان متمادی در اثر سکونت در بافت فرسوده و سکونتگاه غیررسمی به آنها وارد شده است سال‌ها آثار آن را با خود به همراه دارند و شاید ناهنجاری‌هایی که ما می‌گوییم را هم انجام بدهند.

برای من شخصاً اتفاق افتاده بود در گچساران همه زباله‌ها را در جوی آب می‌ریختند و شب که آب وارد کانال می‌شد زباله‌ها را با خود می‌برد من هم خواه ناخواه این کار را انجام می‌دادم. این حرکت ناشی از سکونت در بافت فرسوده بود. این ویژگی‌هایی که در حال حاضر برای بافت فرسوده تعریف شده است و تمام تعاریفی که تاکنون برای بازآفرینی مطرح شده است فقط یکسری اسامی بوده‌اند که تغییر پیدا کرده‌اند. یعنی در حال حاضر باز هم به شکل ملموس می‌بینیم که آمارها هیچ تغییری نکرده است و این عددها همیشه از ده سال پیش تاکنون همینطور هستند و تغییر نکرده‌اند.

من ده سال است که در این زمینه فعالیت می‌کنم از آقای کاوه حاجی علی اکبری گرفته تا خانم دکتر که اینجا هستند همه این موارد در شیراز در اهواز در تهران، چابهار، برازجان و ... در حال مطرح شدن هستند.

جایی مطالعه می‌کردم دیدم کلمه‌ای به اسم تاب‌آوری آمده است. باید دید همت مدیریتی چقدر خواهان اجرای آن است. من قبلاً هم گفته‌ام این دفاتر تسهیلگری که قصد تاسیس آنها را دارند، ابتدا باید در استانداری‌ها و ادارات تاسیس شوند. خیلی از مردم ما از این نظر مشکلی ندارند که در جای خوب زندگی کنند ولی خیلی از مدیران ما مشکل دارند، بنابراین این مواردی که دیده می‌شود هیچ ربطی به فرهنگ ندارد و نوعی بی‌تفاوتی نسبت به این موضوع است.

خانم مهندس منصوری: اما به نظر من امکانات باید برای آنها فراهم شود.

آقای مهندس ثابت قدم: البته من وضع موجود را گفتم و منظور این نبوده که اینگونه خوب است.

خانم مهندس منصوری: منظور من این است که امکانش نیست که آنها را به بالای شهر انتقال دهیم.

آقای مهندس ثابت قدم: من مثال زدم و گفتم اگر آنها را منتقل کنیم آن روحی که ناشی از سکونت در بافت فرسوده به آنها

القاء شده است، ما بحثمان روی این است که چون این موضوع تدریجی شکل گرفته است بنابراین تدریجی هم باید از بین برود. ولی سرعت از بین رفتن باید بیشتر از سرعت شکل گرفتن آن باشد، چه از نظر اقتصادی، چه اجتماعی و چه کالبدی.

هنوز که هنوز است بحث کالبدی وجود دارد هنوز هم مدیران شهری ما در ستادهای بازآفرینی می‌گویند چند پروانه صادر شده است، یکی نمی‌گوید تمام تفاهم نامه‌هایی که در سطح کلان امضا می‌شود بین سازمان‌های مرتبط چه شده است؟

هنوز هم نگاه از بالا به پایین است هنوز تخصیص بودجه از بالا به پایین است، نمونه‌اش همین استان خوزستان، من خوزستانی نیستم ولی افتخار می‌کنم بگویم فرزند خوزستان هستم چون خوزستان هنوز در جنگ است و حقیقتاً یک استان قهرمان است و با همه مشکلات دارد می‌جنگد، وزیر نیرو می‌گوید تخصیص بودجه به استان خوزستان داده شده است! مگر میشود ۸۰ درصد درآمد کشور از استان خوزستان برود، تخصیص بودجه را استان خوزستان دارد به ایران می‌دهد، قرار نیست کسی به استان خوزستان تخصیص بودجه بدهد! تفکر از بالا به پایین هنوز وجود دارد، بعد ما می‌گوییم در بافت فرسوده با مشارکت مردمی کارها را انجام دهیم!

چون من تجربه دفاتر تسهیلگری و دفاتر خدمات نوسازی را دارم، مردم همه در سالنی جمع می‌شوند و می‌گویند ما آماده‌ایم، حال نوبت به ادارات مختلف است که قول همکاری داده‌اند و باید وارد میدان شوند، در بسیاری از جلسات دیده می‌شود که

مدیران خرد ما مسائل را رد می‌کنند و خودشان را درگیر نمی‌کنند، در گچساران در محله سادات مردم با همکاری همدیگر خانه‌های خود و همسایگان‌شان را می‌ساختند کارگر و بنا و ... از خودشان بود. تمام گزارشاتمی که من می‌دادم این بود که سطح مدیریتی شهری هیچگونه همکاری ندارد. در محلات دیگر هم مانند چوگیا، دستغیب، آرامنه و خیلی جاهای دیگر که من دیدم مردم پای کار بودند.

خانم دکتر حسینیون: من می‌خواهم چند مثال از اتفاقاتی که افتاده بزنم، من خودم چون یک معمار و شهرساز هستم بیشتر دوست دارم راجع به بحث‌های کالبدی صحبت کنم. نمونه موردی پایان‌نامه من قسمتی از آن سکونتگاه غیررسمی اطراف تهران به اسم سلطان‌آباد بود همین که شما می‌فرمایید یعنی ویژگی‌های تاب‌آوری در درون محله‌هایی که به صورت غیررسمی ساخته شده است از بسیاری جهات خیلی بیشتر از مکان‌هایی است که بصورت رسمی ساخته شده است، یعنی بحث‌هایی مثل مشارکت و سرمایه اجتماعی و تعلق خاطری که وجود دارد در این مناطق بسیار بیشتر است، آنها انعطاف‌پذیری و خود بسندگی خیلی بیشتری دارند. جایی که من کار می‌کردم آب هر روز قطع می‌شد، برق هم قطع می‌شد و یک هفته یک هفته آب هم نداشتند همه آنها یک عدد تانکر آب بالای خانه‌هایشان داشتند تا برق می‌آمد سریع تانکرشان را از آب پر می‌کردند چون یک هفته مجبور بودند بدون آب بمانند. بنابراین آن خود بسندگی، نوآوری و همه خلاقیت‌ها که در رابطه با آن صحبت کردیم را داشتند چون مدیریت شهری به آنها سرویس نمی‌داد. زباله‌ها را کسی جمع نمی‌کرد نفری پانصد تومان می‌دادند تا فردی زباله‌ها را جمع کند.

ما در حال حاضر هم مردم شریف، خوب و نجیبی داریم. ولی ما دنبال این هستیم که بدانیم با همین شرایطی که وجود دارد چه می‌شود کرد و چه راه‌هایی می‌توان پیشنهاد داد. در ریودوژانیرو همانطور که می‌دانید بحث‌های سکونتگاه غیررسمی خیلی پررنگ است به یک قسمت آنها مالکیت دادند، ساز و کارهای حقوقی یک زمان می‌تواند عامل کمک و موثر باشد. یا یکبار در برزیل در مسابقات جهانی ورزشی که سر و صدای زیادی هم کرد، آمدند جاهایی را رنگ کردند و نوسازی و تمیز کردند. شاید مقداری بعضی مداخلات کالبدی بتواند کمک کند ولی همه این موارد باید با هم باشد اگر فقط در حد درست کردن ظواهر باشد می‌گویند که مدیریت شهری فقط یک رنگ‌آمیزی کرد و رفت، پس اجتماع چه می‌شود، اجتماع را بگیریم می‌گویند کالبدش خراب است، بنابراین همان دیدگاه یکپارچه چند بعدی که دنبال آن بودیم می‌گوید که باید همه را با هم پیش ببریم.

آقای مهندس پیروانه بحث‌های خیلی خوبی فرمودند که خودم حقیقتاً استفاده کردم و حیف است که در خدمت‌شان نباشیم و استفاده نکنیم.

آقای مهندس پیروانه: خسته نباشید خانم دکتر بسیار ممنون هستم، بسیار استفاده کردیم از فرمایشات شما باید خدمتتان عرض کنم یکی از اشتباهاتی که ما در این چند سال با آن مواجه بودیم این است که فکر می‌کنیم بافت‌های فرسوده یا سکونتگاه‌های غیررسمی (یا هر تعریف دیگری که برای آنها داریم) را الزاماً باید تغییر دهیم بدون اینکه بپذیریم که اینها هم قسمتی از جامعه ما هستند که اصولاً براساس شرایطشان در آن قسمت دارند زندگی می‌کنند، اگر قرار باشد که همه مثل هم زندگی کنند همه در یک قسمت از شهر زندگی می‌کردند. در هر قسمت از شهر یک قشری از جامعه زندگی می‌کنند به نوعی یک مکان‌گزینی اجتماعی در شهرهای مختلف چه به لحاظ قومیتی، چه به لحاظ اقتصادی، چه به لحاظ اجتماعی بوجود آمده که بالطبع یکی از قسمت‌های شهر ما هم سکونتگاه غیررسمی است که در تمام دنیا هم این سکونتگاه‌ها وجود دارند. یکی دیگر از موضوعات که وجود دارد این است که ما هنوز به این موضوع توجه نکرده‌ایم که اگر یک، دو یا ده خانواده از این خانواده‌ها را توانمند کنیم (چه به لحاظ اقتصادی، چه به لحاظ اجتماعی و ...)، اینها اصولاً از این سکونتگاه خارج می‌شوند و

بالتبع گروه دیگری جای آنها را خواهد گرفت که باز از جنس همان سکونتگاه است، مگر اینکه شما برگردید و از سر منشأ بخواهید کار انجام دهید اصولاً باید یک پروسه چندین ده ساله را طی کند و اقتصادی در سطح ملی و بین‌المللی بتواند خودش را آنچنان تثبیت کند که این نواقص را از جامعه شهری خودش و جمعیت خودش بزدايد، بنابراین این دیدگاهی که به زعم من مثلاً میگوید ریزدانگی یعنی چه؟ و من فکر می‌کنم یکی از مهمترین اشتباهاتی که در این چندین دهه رخ داده بحث ریزدانگی بوده است، اصلاً ریزدانگی یکی از دلایل استقرار بخشی از جمعیت ماست. بخشی از جمعیت ما دنبال خانه ریزدانه می‌گردند چون توانش این است، اگر آن خانه ریزدانه را به او ندهید کجا می‌خواهید به او مکان بدهید. بنابراین همانجایی که ما می‌گوییم ریزدانگی را حذف کنیم، در درجه اول بخشی از جامعه نادیده گرفته می‌شود. خانم دکتر مثال خوبی زدند در ژاپن بیشترین ریزدانگی وجود دارد اما در عین حال پایداری را هم دارد، حال این پایداری می‌تواند به لحاظ سازه‌ای باشد و یا به لحاظ تاب‌آوری شهری و مسائل مختلف اجتماعی و اقتصادی و مدیریت شهری باشد.

موضوع این است که همیشه ما یک ایراد را شناسایی می‌کنیم، مثلاً می‌گوییم کوه گچ باید برداشته شود، در واقع این راه حل این موضوع نیست، کمالینکه نباید اجازه می‌دادیم این شرایط پیش بیاید و حال که این اتفاق افتاده است باید دید چگونه می‌توان پیامدهای آن را کم کرد، اینکه بگوییم مشکل را کامل حل کنیم قطعاً امکان‌پذیر نخواهد بود. موضوع بعدی این است که در بسیاری از سکونتگاه‌ها فقط به محدوده خودمان نگاه می‌کنیم، در هر صورت باید بپذیریم در بخشی از دنیایی زندگی می‌کنیم که متأثر از محیط پیرامون ما می‌باشد. بیشتر مهاجرت‌ها، بیشترین سکونتگاه‌ها و بیشترین نابسامانی‌ها را اطراف مرزهایی داریم که با کشورهای همسایه مشکل داریم یا آنها مشکل دارند بنابراین نمی‌توانیم نسبت به محیط پیرامون خود بی‌تفاوت باشیم. عراق ناامن شود مرزهای خوزستان ناامن می‌شود زیرا مهاجرت از آنجا اتفاق می‌افتد، حتی اگر این ناامنی هم نباشد بخش قابل توجهی از اقتصاد ما اقتصاد مرزی است که زمانیکه این ناامنی بوجود می‌آید این اقتصاد هم از بین می‌رود. موضوع بعدی که از خانم دکتر خواهم می‌کنم بعداً در رابطه با آن توضیح دهند این است که ما در لایه‌های مختلف برنامه ریزی مان طرح و برنامه تهیه می‌کنیم، حال این طرح‌ها و برنامه‌ها یا اجرا می‌شوند یا نمی‌شوند، یکی از موضوعاتی که خیلی به نظر می‌رسد خلأ آن بطور خاص مشهود است بحث تاب‌آوری است، شاید برخی از ما فکر کنیم که تاب‌آوری مدیریت بحران است اینکه جایی اتفاقی بیفتد و بعد ما بخواهیم آن موضوع را جبران کنیم، ما در موضوعات مختلف بحث تاب‌آوری شهری یا جوامع شهری را داریم، هیچ سند، برنامه یا ساختاری هم تعریف نشده است که حداقل بتوانیم بحث تاب‌آوری را در سطح کشور یا در سطح شهرها و یا جوامع مان یا همین شهر اهواز بصورت اجرایی داشته باشیم، بسیاری از جوامع ما جوامع بومی هستند حداقل در استان خوزستان که من می‌شناسم، مثلاً در جامعه‌ای که پنج شش هزار نفر هستند می‌بینید که یک، دو و یا سه نفر به راحتی جمعیت را مدیریت می‌کنند که متأسفانه از این پتانسیل نتوانستیم بخوبی استفاده کنیم.

تفکر عمومی مدیریت شهری ما این است که باید از مناطق برخوردار شهر بابت پروانه و سایر موارد پول بگیریم و در مناطقی که اصلاً پولی به مدیریت شهری نمی‌پردازند هزینه شود بنابراین سراغ مناطق محروم نمی‌روند! و یک نوع ستیز بین جامعه کمتر برخوردار و مدیریت شهری ما وجود دارد که متأسفانه بخوبی هدایت و مدیریت نشده است.

موضوع بعدی این است که در برنامه‌ریزی‌هایی که ما برای بافت‌های فرسوده و سکونتگاه غیررسمی و یا حتی بافت‌های تاریخی مان داریم انجام می‌دهیم متناسب با توان ساکنین آن نیست. اگر شخص می‌توانست ۵۰ میلیون وام بگیرد و ۳۰ میلیون هم روی آن اضافه کند و خانه خود را نوسازی کند خانه‌ای بهتر در محله‌ای بهتر خریداری می‌کرد یا این مبلغ را صرف ده‌ها مشکل دیگری که برای او در اولویت قرار دارند می‌کرد. برنامه‌ای که ما می‌ریزیم برنامه‌ای نیست که متناسب با آن جمعیت و آن ساختار اجتماعی و اقتصادی باشد. من فکر می‌کنم همانطور که خانم دکتر فرمودند تاب‌آورترین جوامع، همین جوامع

هستند. یعنی این جوامع با سختی‌های مختلفی توانسته‌اند خود را تطبیق دهند. مطمئناً اگر شرایط تغییر کند آسیب‌پذیرترین قسمت جامعه هم بالطبع خودشان هستند و بیشترین چالش‌های اجتماعی را هم در همان مناطق داریم. خواهش ما این است که این رویکرد که می‌گوید الزاماً باید به هر قیمتی این فضاها را تغییر بدهیم را کنار بگذاریم، چون ما عملاً چیزی که مشاهده کرده‌ایم بخصوص در بحث دفاتر تسهیلتی چیزی که مدنظر آنهاست با چیزی که ما فکر می‌کنیم برای آنها مناسب است از زمین تا آسمان فاصله دارد و در نهایت دوباره همین می‌شود که شما مبالغی را در این مناطق طبق برنامه و طرح خود هزینه می‌کنید بدون اینکه بتوانید نتیجه بگیرید.

موضوع دیگری هم که بسیار مهم است جایگزینی جمعیت است، ما سیر تکاملی جمعیت‌مان را باید در شهرهایمان ببینیم، بطور مثال خانواده‌ای هم که در این مناطق به لحاظ اقتصادی توانمند شده است این خانواده دیگر در این منطقه زندگی نخواهد کرد و از آنجا نقل مکان خواهد کرد و یک خانواده دیگر از جنس اولیه خودش جای او را پر خواهد کرد، چیزی که در اینجا می‌تواند مهمترین رویکرد باشد همراهی کردن با این جمعیت با خواسته‌ها و نیازهای خودشان است که در این محدوده‌ها با آن سر و کار دارند.

آقای مهندس کاظمی: من فکر می‌کنم ما چون در اداره عمران و بهسازی در بخش اجرا هستیم مهمترین مشکلی که ما داریم مدیریت شهری و کلاً مدیریت استانی است. ما طرح جامع داریم طرح تفصیلی داریم و مکمل آن هم کمیسیون ماده پنج است که در آن نارسائی‌ها باید اصلاح شود.

در بافت فرسوده بطور مثال اگر دولت کمک کند شاید بتوان کاری کرد در غیر اینصورت با دادن وامی که سود آن بیشتر از وام‌هایی است که در بانک‌ها داده می‌شود مشکل حل نمی‌شود. متقاضیان وام به اداره ما مراجعه می‌کنند. به عنوان مثال متقاضی وام گرفته ولی از دادن قسط آن عاجز است. ماهی ۹۰۰ هزار تومان قسط می‌دهد در حالیکه حقوقش ۸۰۰-۷۰۰ هزار تومان می‌باشد. برای این موارد کاری نمی‌توان کرد نه می‌توان ساختمانش را خرید، زیرا خودش مستاجر است و مشکلات دیگر از این قبیل.

من فکر می‌کنم ای کاش دولت حداقل به شکل الگو هم که شده بطور فرض در لشگرآباد یا خیابان عامری که بافت قدیم شهر اهواز است یک محله نمونه یا الگو که روی آن کار انجام شده را بوجود بیاورد که بتوان برای سایر محلات از آن اقتباس کرد، ولی متأسفانه اینگونه نیست، بسیاری از شهرداران ما هیچ اطلاعی در مورد بافت‌های فرسوده یا قوانین و ضوابط بافت‌های فرسوده یا راه‌های مقابله با این معضل ندارند و اطلاعات کارشناسان از مدیران یا شورای شهر و شهرداران بیشتر است. چون کارشناسان اکثراً تحصیل کرده هستند و این اطلاعات را حداقل در دانشگاه‌ها بدست می‌آورند. حتی بنده پیشنهاد دادم که اولین ستادی که می‌خواهید تشکیل دهید خواهشاً در یک سالن خیلی بزرگ باشد که کلیه فرمانداران و شهرداران که رئیس ستاد شهرستان‌ها و دبیر ستاد شهرستان‌ها هستند و حداقل مسئولین شهرسازی آنها حضور داشته باشند که از وجود اساتیدی مانند شما بتوانند بهره ببرند.

خانم دکتر حسینیون: بسیار استفاده کردیم من یک نکته اضافه کنم اینکه آقای مهندس پیروانه به یک نکته خیلی خوب اشاره کردند که در تمام ادبیات جهانی در حال حاضر به آن پرداخته می‌شود و آن Informality و غیررسمیت یک واقعیت است که در جهان وجود دارد و دیگر به عنوان معضل به آن نگاه نمی‌شود و گفته شده است که این یک روش زندگی است و قرار نیست که حذف شود ما باید آن را بپذیریم. این مسئله یکسری پتانسیل‌ها و یکسری معضلاتی دارد که باید شناسایی شوند.

در مورد بحثی که آقای مهندس کاظمی فرمودند یکی از بحث‌ها در موضوع تاب‌آوری می‌تواند این باشد که مدیریت شهری تاب‌آور چگونه است؟ خود این موضوع یک چالش است، یعنی اگر بخواهیم شهرها را با دیدگاه تاب‌آور مدیریت کنیم چکار باید انجام دهیم؟ ضوابط و قوانین شهری چگونه باید باشد؟

در مورد قوانین و مقررات شهری که آقای مهندس پیروانه فرمودند اگر درست متوجه شده باشم، حقیقت امر این است که قوانین و مقررات حتماً باید بازنگری شود و چند مورد حتماً باید در نظر گرفته شود، یکی همان دیدگاه چند مقیاسی است، یعنی ما طرح آمایش سرزمین، طرح جامع استان و ... داریم ولی اینها بصورت مجزا هستند و روابط بین آنها در سیستم تعریف نمی‌شود.

آقای مهندس پیروانه: اینجا سؤالی پیش می‌آید خانم دکتر، فرض می‌کنیم کشوری مثل عراق در کنار شماست و شما حداقل در نواحی مرزی با آن ارتباط اقتصادی و اجتماعی برقرار می‌کنید و براساس آن طرح آمایش آن را انجام می‌دهید، اتفاقی بصورت پیش بینی نشده رخ می‌دهد، آن برنامه سر جای خودش است متأسفانه برنامه‌های ما انعطاف پذیر نیستند که بتوانیم با وجود اتفاق پیش آمده بازنگری انجام دهیم، می‌خواهم ببینم در اینجا نقش تاب‌آوری چیست و چه کاری انجام می‌دهد؟

خانم دکتر حسینیون: خاطراتان هست زمانی که آمریکا به افغانستان حمله کرده بود به شوخی می‌گفتند که افغانستان یکی از ایالت‌های آمریکا شده است و خوش به حالشان. بله هر اتفاقی ممکن است بیافتد، بنابراین یکی از نکاتی که افرادی که به آنها اشاره کردند مثل خانم پتی هی که می‌گوید ما باید طرح خودمان را سیال کنیم این است که خود طرح‌های ما هم باید از ظرفیت انطباق‌پذیری و انعطاف برخوردار باشند، یعنی اول اینکه دیگر بصورت قطعی نمی‌توانیم بگوییم که ۵، ۱۰، ۲۰ سال دیگر این اتفاق خواهد افتاد، کم‌اینکه بقول شما طرح جامع و تفصیلی که تهیه می‌کنیم تحقق‌پذیر نیست و کمیسیون ماده پنج هر کاری بخواهد انجام می‌دهد، چه برسد به اینکه بصورت قطعی چیزی بخواهد مطرح شود.

بنابراین چالشی که وجود دارد و شدیداً روی آن کار دارد صورت می‌گیرد این است که ظرفیت‌هایی را که یک محله و شهر و یا هر منطقه‌ای باید داشته باشد برای اینکه تاب‌آور باشد در طرح‌ها ببیند. یعنی بیشتر از اینکه بخواهیم حکم دهیم که اینجا باید اینگونه باشد، آن ظرفیت‌ها را با طرح‌مان برای شهر تقویت کنیم. وقتی ظرفیت‌ها را فراهم کردیم باید جای انعطاف برای آن قرار دهیم. ما می‌خواهیم آیت‌هایی که بعنوان ظرفیت وجود دارد، شهرمان را به سمتی ببریم که این ظرفیت‌ها ایجاد شود، وقتی این ظرفیت‌ها ایجاد شد در هر مقیاسی اگر اتفاقی بیفتد ما آمادگی بیشتری خواهیم داشت.

آقای مهندس پیروانه: به نظر شما این مقیاس هر چقدر کوچکتر باشد مناسب‌تر نیست؟

خانم دکتر حسینیون: ادبیات تاب‌آوری می‌گوید باید از مقیاس کوچک شروع کنیم.

آقای مهندس پیروانه: یعنی بعنوان مثال شما می‌گویید ابتدا خانواده را باید تاب‌آور کرد و سپس محله، منطقه، شهر و ...

خانم دکتر حسینیون: الان بحثی که وجود دارد می‌گوید که اولویت با محلات است، یعنی اگر مداخله‌ای هم بخواهد صورت بگیرد بهتر است که از محلات تاب‌آور شروع شود شاید چون این موضوع نسبتاً جدید است مداخله هم راحت‌تر است، چون با یک موضوع پیش‌بینی نشده برخورد می‌کنیم بنابراین در مقیاس یک محله بهتر است. خودشان می‌گویند که فوکوس باید روی محلات صورت بگیرد ولی به این معنی نیست که در سطوح بالاتر بازنگری جدی در طرح‌های مان صورت نگیرد. بنابراین ما باید طرح‌های سیال داشته باشیم.

آقای مهندس ثابت قدم: به نظر شما بهتر نیست که قوانین منعطف باشد البته چون بیشتر قوانینی که الان داریم شاید در سطح مدیریت خیلی ضربه می‌زنند. در قرآن کریم هم گفته شده که اول بشارت دهید بعد بترسانید. اگر به قوانین نگاه شود در بیشتر آنها حتی در شهرسازی‌ها برای شهرداران بیشتر سلیقه‌ها حکمفرما بوده است. قانون اگر بتواند منعطف باشد شاید خیلی

بهبتر بتواند کار کند البته باز هم به این بر می‌گردد که حداقل در سطح کلان استان‌هایمان و در سطح کلان شهرهایمان نیروهای متخصص واقعی قرار دهیم. این موضوع در زمینه‌های شهری دیده نمی‌شود و نزول خیلی از مدیران برجسته شهری را در همین اهواز ببینید. ما می‌گوییم ای کاش قوانینی باشند تا بتواند دست شهردارها و کسانی را که در مدیریت شهری کار می‌کنند را باز بگذارند، نقش شورای شهر در این قضایا بسیار پررنگ است. انعطاف قوانین خیلی بیشتر کارآمد بوده بخصوص در مورد مسائل شهری.

خانم دکتر حسینیون: یک موضوع دیگر هم فکر کردن و احساس مسئولیت داشتن است. من یادم است که وقتی به اینجا آمدم که طرح بافت فرسوده اهواز را تهیه کنم وقتی طرح جامع و تفصیلی آن را نگاه می‌کردم می‌دیدم تعریض‌هایی داده شده بود که اصلاً ارتباطی با اقلیم این منطقه نداشت، چون نمی‌توان قانون ۶۰ درصد / ۴۰ درصد را برای کل کشور اجرا کنیم، نمی‌توانیم بگوییم ریزدانگی یا عرض معبر برای کل کشور باید در نظر گرفته شود، اینجاست که ادبیات تاب‌آوری می‌گوید باید قوانینی را اگر هم وجود دارد به قامت آن منطقه وضع کرد، چرا که شرایط اقلیمی، اجتماعی، اقتصادی و ... فرق می‌کند.

آقای مهندس کاظمی: طرحی بود که ما دو سال تلاش کردیم نتوانستیم آن را ابلاغ کنیم! چون شهرداری آنقدر تخلف کرده بود و اگر این طرح ابلاغ می‌شد حداقل ۳۰۰ مورد تخلف در شهر وجود داشت که توسط شهرداری صورت گرفته بود. ما همین ریزدانگی و ناپایداری و نفوذناپذیری را قبول نداریم، ما به محلاتی می‌رویم که واقعاً فرسوده هستند و باید به آنها رسیدگی شود و شاید اگر یک زلزله ۵ ریشتری بیاید بحرانی بوجود می‌آورد ولی چون خیابان‌شان عریض است بافت فرسوده حساب نمی‌شود، یا چون اسکلت دارند فکر می‌کنند که پایدار هستند.

خانم دکتر حسینیون: در حال حاضر خیلی از بافت‌های نوساز ما فرسوده هستند چون آن کارآمدی که باید داشته باشند را ندارند. به هر صورت چیزی که هست باید از جایی شروع کرد و نمی‌توان دست روی دست گذاشت.

من یک خواهش دارم افرادی که از یک شهر هستند لطفاً کنار هم بنشینند الان ساعت یک است تا ساعت ۲:۳۰ با توجه به صحبت‌هایی که شد اگر شما بخواهید برای تاب‌آور شدن شهرتان یا یک منطقه خاص از شهرتان، چالش‌ها و راه‌حلهایی که به نظرتان می‌رسد را مثلاً حداقل سه مورد از چالش‌های مطرح در منطقه مورد نظرتان را مطرح و با همین معیارهایی که مطرح شد برای آن راه حل ارائه دهید و فکر کنید در یک دنیای کاملاً ایده‌آل زندگی می‌کنیم که کاملاً ممکن است که حتی قوانین و مقررات و ضوابط را هم می‌توان تغییر داد به مدت نیم ساعت با هم همفکری کنید و در پایان هر گروه به مدت ۵ دقیقه کارش را ارائه دهد، فکر می‌کنم با حس مثبت‌تری از اینجا بیرون می‌رویم و احساس می‌کنیم چند راه‌حل در دست داریم (جدول شماره ۲-۳۲) و (جدول شماره ۲-۳۳) و (جدول شماره ۲-۳۴).

چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری

شهر تاریخی اهواز که از روزگار ساسانیان از شهرهای عمده خوزستان به شمار می‌رفته و از مراکز عمده صنایع نساجی خوزستان و از مراکز عمده بازرگانی نیز بوده و به واسطه واقع شدن در کنار رود کارون که قابلیت کشتی‌رانی داشته محل مناسبی برای تجمع مال‌التجاره و داد و ستد به شمار می‌رفته است.

اهواز هفتمین شهر پرجمعیت ایران به‌شمار می‌آید. که با مساحت ۱۸۶۵۰ هکتار، بعنوان یکی از شهرهای وسیع ایران، محسوب می‌شود. شرکت ملی مناطق نفت‌خیز جنوب که بزرگترین تولیدکننده نفت ایران بشمار می‌آید، در اهواز مستقر می‌باشد، همچنین شرکت ملی حفاری ایران که بزرگترین شرکت حفاری کشور محسوب می‌شود نیز در اهواز متمرکز می‌باشد. برخی از بزرگترین کارخانه‌های مادر کشور در این شهر جای دارند. رودخانه کارون پرآب‌ترین رودخانه ایران، با سرچشمه گرفتن از کوه‌های بختیاری، با ورود به اهواز، این شهر را به دو بخش شرقی و غربی تقسیم می‌کند.

چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری

- بافت‌های تاریخی و سکونتگاه‌های غیررسمی شاخص و وسیع که مولفه ناپایداری در آنها شاخص است.
- تاریخچه غنی و اهمیت استراتژیک شهر و مناطق اطراف آن از نظر تاریخی، فرهنگی، اقتصادی و هویتی برای کل کشور ایران
- ناهمگونی فرم و کارکرد محلات و بناهای تاریخی با عملکردها و خواسته‌های شهری جدید که به نابودی آنها می‌انجامد.
- تخلیه بافت‌های درون شهری، از میان رفتن هویت تاریخی و دیرینه شهرها و استان
- تضعیف سرمایه اجتماعی و همبستگی اجتماعی در محلات تاریخی و مراکز شهرها
- نابودی اکوسیستم‌ها که به آسیب‌پذیری کلی محیطی در کل استان به عنوان یک کلیت یک پارچه می‌انجامد.
- ساخت و ساز بی‌رویه و افزایش خطر تلفات به دلیل زلزله، سیل و تخریب و مرگ و میر (خطرپذیری)
- نابودی مزارع و باغات
- رشد و توسعه سکونتگاه‌های غیررسمی
- چالش تامین زیرساخت‌ها با توسعه بی‌رویه غیر رسمی ساخت و سازها و فشار بر مدیریت شهری و استانی
- برنامه‌ریزی برای افزایش توریسم فرهنگی و تاریخی بدون تخریب اکوسیستم و نواحی ارزشمند تاریخی باستان‌شناسی
- کنترل ورود افراد غیر محلی از نظر تخریب سرمایه اجتماعی، حس مکان، توریسم و ناامنی اجتماعی و محیطی
- تقویت فرهنگ و تاریخ کهن شهر با فرم و مدیریت شهر

جدول شماره ۲-۳۲- چالش‌های شهر اهواز در زمینه تاب‌آوری

راه حل‌های عاجل و کلان

- آموزش مدیران شهری و تشویق مردم به مشارکت در امر نوسازی واحدهای مسکونی
- تقویت بافت‌های تاریخی و تشویق مردم به ماندگاری و کسب و کار
- حفظ طبیعت و نواحی در حریم و حفاظت شده و سخت‌گیری شدید برای جلوگیری از تخریب سرمایه‌های طبیعی و تاریخی تغییر الگوی توریسم
- مدیریت آب و تلفیق شهر با بوم ساخت محیط
- تقویت استقلال و هویت ویژه استان

جدول شماره ۲-۳۳- راه حل‌های عاجل و کلان

موضوعات کارگاه

- لطفا یکی از موضوعات زیر را بسته به چالش‌های حرفه‌ای غالب خود انتخاب کرده و با توجه به شرایط محل، راه حل‌های خود را با توجه به ملاحظات تاب‌آوری تدوین فرمایید.
- ۱- مداخله و بهسازی در یک بافت تاریخی در یک شهر
 - ۲- ایجاد یک مجموعه گردشگری تاریخی باستان‌شناختی
 - ۳- تصمیم‌گیری برای توسعه شهر و ملاحظات ضروری

جدول شماره ۲-۳۴- موضوعات کارگاه

خانم دکتر حسینیون: از گروه اهواز شروع می‌کنیم.

۲-۲۶- گروه اهواز:

آقای دکتر کلاهی: عمده صحبت‌های ما در مورد کیانپارس بود که به تعبیری یکی از مناطق برخوردار شهر اهواز می‌باشد، ما وقتی در مورد منطقه شمال تهران صحبت می‌کنیم حداقل یکسری مزایای اقلیمی دارد نسبت به مرکز شهر که موجب جذب افراد می‌شود ولی در کیانپارس اهواز چنین مزیتی دیده نمی‌شود. و جالب این است خیلی از خدمات در منطقه دچار مشکل هستند. بخصوص در مقیاس محله‌ای، یکی از محلاتی است که مشکلات زیادی دارد بخصوص در بحث ترافیک و رفت و آمد که بسیار مسئله ساز شده است. اتفاقی که افتاد این بود که مرکز شهر تغییر پیدا کرد یعنی اگر قبلاً مرکز شهر اهواز محدوده نادری و چهارراه زند بود یکسری از عملکردها به سمت کیانپارس حرکت کرد مثل فست فودها یا آمدن مطب پزشکان به این منطقه و یکسری عوامل دیگر موجب تغییر مرکزیت شد. شکافی اتفاق افتاد بین شمال شهر و جنوب شهر. یکسری فرصت‌ها و یکسری تهدیدها ایجاد شد. فرصت‌ها عمدتاً فرصت‌های سرمایه‌گذاری در بازار است، تهدیدی که ایجاد کرده است ازدحام و تراکمی است که وقتی این ازدحام از یک حدی می‌گذرد آزاردهنده و مشکل‌ساز می‌شود.

در هر صورت در این منطقه تمرکز صورت گرفته است، تمرکز در اینجا تمرکز ثروت، فعالیت، برخی از خدمات خاص و ... است که این تمرکزها باعث شده است که آسیب‌پذیری هم به تبع آن افزایش پیدا کند این آسیب‌پذیری در جنبه‌های مختلف قابل بحث است. موضوعی که هست این است که این تمرکز خود معلول یکسری اشتباهاتی است که توسط مدیران شهری و برنامه‌ریزان رقم خورده است.

خانم دکتر حسینیون: یک نکته را اینجا اضافه کنم که عامل تغییرمان یک بحران از بیرون نیست بلکه نیروهای سرمایه و بازار و قوانین مدیریت شهری است که عامل اصلی تغییر است و رژیم شیفت را رقم می‌زند. یعنی سرمایه سمبلیک در ابتدا موجب جذب و سپس برضد خود عمل می‌کند.

۲-۲۷- گروه بهبهان:

-کل شهرستان بهبهان حدود ۲۳۰ هزار نفر جمعیت دارد و کل شهر بهبهان حدود ۱۱۷ هزار نفر جمعیت دارد، میزان مهاجرت‌پذیری از روستا به شهر افزایش پیدا کرده است. این مهاجرت‌ها بعضاً جنبه منفی داشته است. بهبهان از نظر پزشکی دومین شهر استان بعد از اهواز شناخته می‌شود. علاوه بر مهاجرت، یکسری مراجعات دیگر هم از شهرهای دیگر به این دلیل وجود دارد. در طرح جامع شهر ۸ هکتار زمین فقط برای احداث بیمارستان در نظر گرفته شده است و در خواست مدیریت‌های سیاسی این است که ما به سمتی برویم که تورسیم درمانی را هم در سیاست‌های خود داشته باشیم. این مراجعات وجود دارد و خدمات در چند خیابان متمرکز شده است. در موارد شهرسازی قاعدتاً تعدادی متخصص مواردی را ذکر می‌کنند و به شکل قانون و بخشنامه تصویب می‌کنند و به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ می‌کنند، اگر دستگاه‌های اجرایی موظف و ملزم به اجرای قانون باشند که این امر محقق می‌شود، اگر هم نباشند که به خود آسیب می‌زنند. در شورای شهر بهبهان کسانی هستند که مارا در راستای شهرسازی ترغیب به قانون‌گریزی می‌کنند.

بنابراین چالشی که در بهبهان وجود دارد در زمینه نیروی انسانی موثر در اجرای طرح‌های توسعه عمرانی است. یعنی اگر هم طرح درستی ارائه شود و زمینه‌های اولیه هم فراهم شود، نیروهای موثر مثبت در زمینه اجرایی وجود ندارد. بنابراین فکر می‌کنم از جمله فاکتورهایی که باید روی آن کار کرد آموزش به افراد موثر است. یکی از کارهایی که در بهبهان انجام می‌شود جلساتی به صورت چهره به چهره با بخشدارها، فرماندار و ... صورت می‌گیرد و این موارد برای آنها توضیح داده می‌شود تا آنها

متوجه شوند که چه مواردی در طرح‌ها وجود دارد زیرا خودشان از این موارد اطلاعی ندارند. این موارد مطرح شد که بگویم ما حتی اگر طرح درستی هم داشته باشیم می‌بایست سایر زمینه‌ها را هم فراهم کنیم.

خانم دکتر حسینیون: ظاهراً چند معضل هست که در همه شهرها وجود دارد، یکی اینکه شهرها نیاز به درآمد دارند و به همین دلیل شهرداری‌ها یکسری مداخلاتی انجام می‌دهند که برای شهر خیلی مطلوب نیست و از طرف دیگر به علت وجود بافت‌های قدیمی که وجود دارد بحث درآمدزایی چالش خیلی بزرگی است. گروه شوشتر هم نظرات خودشان را مطرح کنند تا بتوانیم یک جمع‌بندی کلی داشته باشیم که با وجود شرایط موجود به کدام سمت برویم بهتر است.

۲-۲۸- گروه شوشتر:

باید عرض کنم که در حال حاضر مشکلات شوشتر، دزفول، بهبهان و خیلی از شهرهای دیگر استان خوزستان شبیه همدیگر است. مشکل بافت فرسوده، کالبد اصلی شهر و حفظ بافت قدیم شهر و مسائل میراث فرهنگی و ... وجود دارد. یکی از بزرگترین مشکلات موجود تجهیزات و وسایل نقلیه است، بطوریکه حتی تردد انسان‌ها هم در درون شهر مختل شده است. برای یک خرید ساده در روز کلی زمان باید صرف کرد. عرض خیابان‌ها کم است و بعلت حفظ بافت نمیتوان تعریض انجام داد، میراث فرهنگی هم محدودیت‌هایی (بودجه و ...) دارد، شهرداری که به هیچ عنوان بعلت درآمد کم نمی‌تواند دخالت کند و اگر فعالیتی بخواهد صورت بگیرد بسیار جزئی و کم و در مدت زمان طولانی خواهد بود.

بحث این بود که در بافت‌های قدیم حمل و نقل عمومی را توسعه دهند ولی این مسئله باز هم مشکل‌ساز است بعلت عرض کم خیابان‌ها عبور و مرور وسایل نقلیه عمومی از جمله اتوبوس موجب ایجاد ترافیک سنگین خواهد شد و کمکی به رفع مشکل نخواهد شد. پیشنهاد داده شد که از مینی بوس و مینی ون استفاده شود ولی مورد استقبال عمومی قرار نگرفت یعنی علاوه بر ورود این وسایل بایست فرهنگ استفاده از آنها هم آموزش داده می‌شد.

بحث دیگر این بود که در بافت‌های قدیم خانه‌هایی وجود دارد که ارزش حفظ بافت ندارند و کاملاً مخروبه هستند و مکانی شده‌اند برای تردد معتادین و ... ، پیشنهاد این بود که این خانه‌ها شناسایی شوند و بعنوان پارکینگ یا پارکینگ‌های طبقاتی از آنها استفاده شود بطوریکه مقداری از بار ترافیک شهر کاسته شود.

۲-۲۹- گروه دزفول

خانم مهندس یوسفوند: مسئله‌ای که مدنظر ما بود در رابطه با کوی مدرس دزفول بود. در شهر دزفول با اینکه قدمت خیلی بالایی دارد هنوز اقلاری هستند که متأسفانه در خود شهر دزفول در سیاه چادر زندگی می‌کنند. این قشر از انشعاب آب و برق استفاده می‌کنند. مشکل این بخش از نظر فرهنگی است بچه‌های آنها که به مدرسه می‌روند از لحاظ فرهنگی با دیگران متفاوت هستند، ایده‌ای که ما داشتیم در بحث آموزش بود که یک شبه و یک روزه بدست نمی‌آید، و راهکار این بود که اگر آموزش از طریق افرادی باشد که از بین خودشان باشد و برای ساکنین قابل قبول تر باشد بسیار بهتر است تا اینکه شخصی با سطح فرهنگ خیلی متفاوت تر و ناآشنا با فرهنگ آنها بخواهد به آنها آموزش دهد. و دیگر اینکه پتانسیل جوان زیادی در این منطقه وجود دارد که اگر آنها توسط آموزشی که می‌بینند بتوانند با جامعه شهری ارتباط بیشتری برقرار کنند و از آنها استفاده شود باز هم باعث بالا رفتن سطح فرهنگ آنها می‌شود.

خانم دکتر حسینیون: من یک جمع‌بندی از صحبت‌های دوستان انجام می‌دهم، ما مدت زیادی است که اولویت را به خودروهایی شخصی می‌دهیم و اگر هم بخواهیم که از کاروانسراها و خانه‌های خالی بعنوان پارکینگ استفاده کنیم به بافت دیگری فشار وارد می‌آید و طبیعتاً بافت خراب خواهد شد حتی اگر بافت شامل تک خانه‌های قدیمی باشد.

در کتاب *Lenin from Los Vegas* نوشته چارلز جیمز در (دهه ۷۰-۸۰) می‌گوید که هرچه خیابان و پارکینگ درست کنیم تعداد ماشین‌ها زیاد می‌شود! یعنی راه‌حل این نیست که فقط بدنبال درست کردن پارکینگ برای ماشین‌ها باشیم باید بدنبال راه‌حل‌های دیگری بود که بافت ارزشمندان را هم بتوانیم حفظ کنیم. نکته اصلی این است که هدف ما از این کارگاه این بود که دیدگاهمان را تغییر دهیم و پیام اصلی آن این است که دیگر مثل گذشته فکر نکنیم چون با دیدگاه قدیمی ما دارای چنین شرایطی هستیم! بنابراین باید طور دیگری فکر کنیم و راه‌حل دیگری بیاندیشیم.

آقای مهندس پیروانه: به نظرم می‌رسد که مشکلات استان بقدری زیاد بوده که داریم از این مرحله عبور می‌کنیم فکر می‌کنم که ساختار مدیریتی به لحاظ تاب‌آوری شهری ما بیشتر باید هدایت بشود اولاً به سمت موضوع مهاجرت. یعنی مهاجرت نخبه-ها به سمت خارج از استان بدلیل امکانات بهتری که در خارج از استان وجود دارد و پیامدها و میزان تحمل‌پذیری باتوجه به این واقعیت که در استان در حال افتادن است. موضوع دوم بر می‌گردد به عدم ارتباط یا ناامنی که در پیرامون ما وجود دارد چه به لحاظ ارتباطات مرزی و چه به لحاظ تاثیرگذاری مخربی که کسانی که با ما دوستی ندارند در ساختار ایجاد می‌کنند و در واقع یک بستر اجتماعی بسیار مہیایی تحت عنوان سکونتگاه‌های غیررسمی در نقاط مختلف بخصوص نقاط مرزی می‌تواند ایجاد کند. موضوع بعدی که شاید مهمتر از دو مورد قبلی هم باشد بحث زیست‌محیطی ماست در حال حاضر دیگر خیلی تفاوتی ندارد که ما در کدام منطقه اهواز زندگی می‌کنیم! پارامتر دیگری وارد ساختار شهری شده است که کل زندگی ما را درگیر کرده است و موضوع در حد یک یا دو روز نیست و میزان مشکلات ناشی از آن بقدری وسیع است که تمام زندگی ساکنین را تحت تاثیر قرار داده است. و به نظرم می‌رسد که اگر قرار است که برنامه‌ریزی یا ساختاری وجود داشته باشد اول باید بتواند آن پارامترهای اساسی را حل کند. در غیر اینصورت خیلی دیر نخواهد بود که خوزستان هم تبدیل به سیستان و بلوچستان دیگری شود.

خانم دکتر حسینیون: یک نکته خیلی مهم همان دیدگاه چند مقیاسی است مثلاً معضلاتی که آقای مهندس پیروانه فرمودند از مقیاس‌های بالاتری منشأ می‌گیرد. بحث مهاجرت و بسیاری از آلودگی‌ها از مقیاس بزرگتر و تصمیمات آمایش سرزمین منشأ می‌گیرد. از یک طرف جاذبه‌های کیفیت زندگی در شهرهای خوزستان در حال افت و کاهش است که خود به عنوان عاملی در جهت مهاجرت ساکنین است، این موضوع را به صحبت دوستان ربط می‌دهم، مثلاً بهبهان که قابلیت توریسم و گردشگری را دارد غیر از پتانسیل‌های فرهنگی‌اش در منطقه می‌تواند به عنوان یک قطب مطرح شود. مثلاً تعداد زیادی از کشورهای عربی برای معالجه به تهران می‌آیند که اگر بدانند در استان خوزستان چنین فرصت و امکاناتی وجود دارد چرا تا تهران بیایند!

بنابراین در مقیاس کلانتری ما در حال از دست دادن فرصت‌ها هستیم که همان فرصت‌ها ممکن است جذابیت‌های اقتصادی و کیفیت زندگی بوجود بیاورد که نه تنها از مهاجرت ساکنین جلوگیری کند بلکه مهاجرپذیر هم باشد. یا در مورد شوشتر، سازه‌های آبی شوشتر یک بحث جهانی است و وقتی به این پتانسیل از دید مقیاس جهانی نگاه می‌کنیم دیگر معضل ما عبور چند ماشین و ترافیک نخواهد بود. وقتی جهانی فکر کنیم طور دیگری با بافتمان برخورد می‌کنیم که آن معضلات هم به خودی خود حل می‌شود، یعنی وقتی سرمایه بین‌المللی وجود داشته باشید قدرت مانور خیلی بیشتر است. چرا توریسم ما وقتی به ایران می‌آید فقط باید به سراغ شیراز و اصفهان و ... برود چرا نباید شوشتر بیاید؟ چرا بهبهان نیاید؟ بنابراین موضوع کیفیت محیط زندگی که بخش زیادی از آن در موضوع تاب‌آوری می‌گنجد میتواند به ما کمک کند به شرطی که طور دیگر و در مقیاس دیگری به این موضوع نگاه شود.

نکته دیگری که آقای مهندس پیروانه فرمودند و خیلی درست است این است که ما در حال حاضر متأسفانه مشکلاتی داریم که در حقیقت بقدری عاجل شده‌اند که اگر به آنها پرداخته نشود رژیم شیفت (Regimshift) اتفاق می‌افتد و مثلاً تبدیل به سیستان و بلوچستان می‌شویم و کاری دیگر از دستمان بر نمی‌آید، بنابراین در تمام معضلاتی که بررسی می‌کردیم و برای آنها راه‌حل پیدا می‌کردیم، نکته‌ای که کمتر مشاهده می‌شد این بود که در نگاه‌های به شهرمان هرگز عامل محیط‌زیست را به صورت یک عنصر در هم تنیده و یکپارچه با محیط شهری نمی‌بینیم در حالیکه اگر دیده شود بخصوص شماها که در عرصه مدیریت شهری دارای مسئولیت‌هایی هستید و می‌توانید این موضوعات را به مدیران تان منتقل کنید و می‌توانید توجه‌شان را به این سمت جلب کنید که این معضل، معضلی بین‌المللی است یعنی این ریزگردها و مسائل زیست‌محیطی که موجب مهاجر فرستی شده‌اند معضلی است که در دراز مدت گریبان تمام دنیا را می‌گیرد.

مثالی بزنم فکر می‌کنید که چرا سازمان‌های بین‌المللی برای موضوع این بحران کمک می‌کنند؟ برای اینکه هر کدام از این معضلات به ضرر آنها تمام می‌شود که اگر خوزستان هم قرار باشد تبدیل شود به سیستان و بلوچستان پناهندگان و مهاجران بیشتری به این کشورها مهاجرت خواهد کرد و بار مالی هم به دوش آنها اضافه خواهد شد، آن کشورها ترجیح می‌دهند که شرایط کشور ایران برای ساکنین خودش خوب باشد که مجبور به مهاجرت فرستی و پناهنده شدن و صرف هزینه برای این کشور نباشند. بنابراین وقتی می‌گویند "از مشکلات فاصله بگیر و از دور و از زاویه دیگر به آن نگاه کن" یعنی در مقیاس بزرگتر به آن مشکل نگاه کن مطمئناً مشکلات کوچکتر در قالب طرح و نقشه بزرگتر خود به خود حل خواهد شد.

در مورد مشکل ترافیک محله کیانپارس است که دوستان فرمودند فکر می‌کنم که باید ابتدا ببینیم که مشکل از کجا شروع شده است، یک سرمایه سمبلیک در این منطقه بوجود آمده است، جابه‌جایی که اتفاق افتاده استبدلیل شبکه زیرساخت و محدودیت برای اتومبیل اتفاق افتاده است کما اینکه در تهران هم محله‌های جدید ساز سعادت‌آباد و شهرک غرب، چون تردد خودرو در آنها خوب بوده است گران شده است و گرنه آنجا قبلاً روستا بوده است و هیچ مطلوبیت خاصی هم نداشته است.

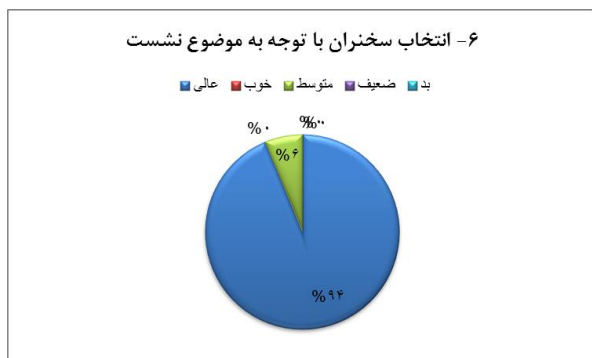
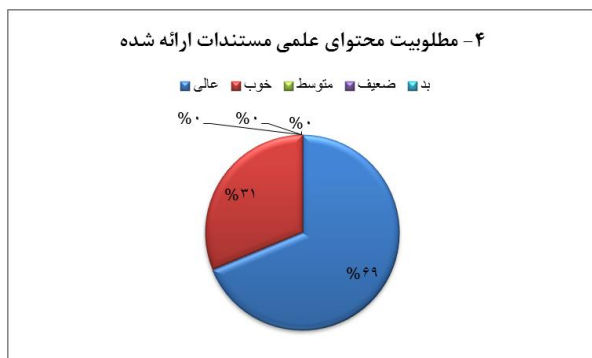
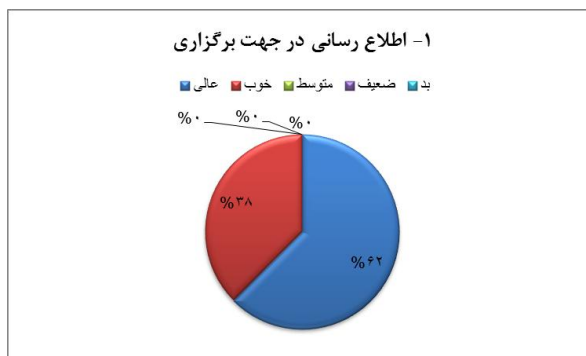
بنابراین یک نکته شامل بارگذاری‌ها می‌شود که این بارگذاری‌ها روی ظرفیت‌هایی انجام می‌شود که باید مورد توجه قرار گیرند، نکته دوم مقیاس فراتر دیدن مسائل است، وقتی از مقیاس بالاتر به مسائل نگاه شود همان خیابان شما برای توریسم درمانی توجیه بهتری پیدا می‌کند و جذب سرمایه‌گذار می‌شود و مسئله مهاجرت فرستی که موجب توسعه سکونتگاه غیررسمی و تغییر نوع قشر ما می‌شود را تغییر می‌دهد. فکر می‌کنم در استان خوزستان باید توجه بین‌المللی را نسبت به مسائل موجود جلب کنیم که در حقیقت با حساسیت بیشتری مثلاً مسئله هورالعظیم به آن توجه شود، یعنی تمام مسائلی که شما فرمودید پرنرنگ‌تر دیده شود و تا وقتی که توجه لازم به آن جلب نشود متأسفانه در سیستم مدیریتی ما نمی‌توان بطور باید و شاید به آن توجه کرد. کاری هم که خودمان می‌توانیم انجام دهیم این است که حداقل سعی کنیم اگر نوع نگاهمان را عوض کنیم ضرورت تصمیم‌گیری‌مان را بهتر می‌توانیم به مدیران یا سرمایه‌گذاران منتقل کنیم.

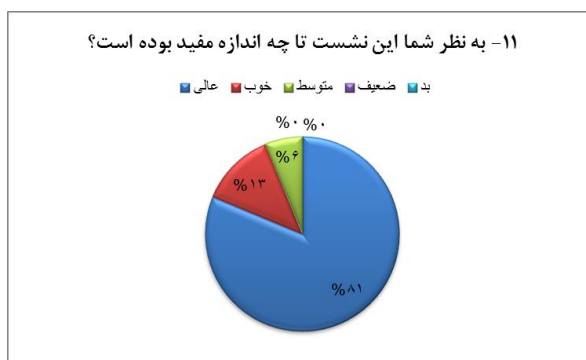
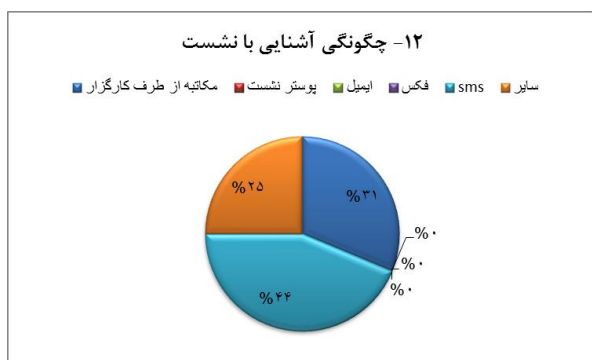
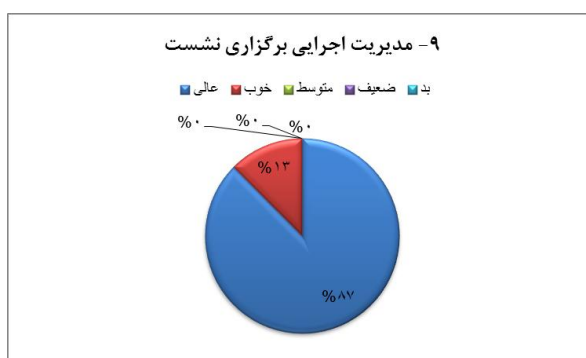
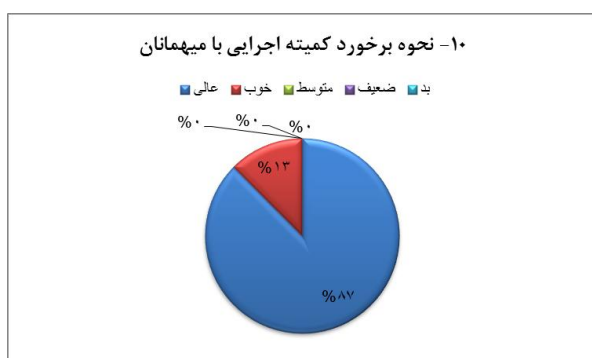
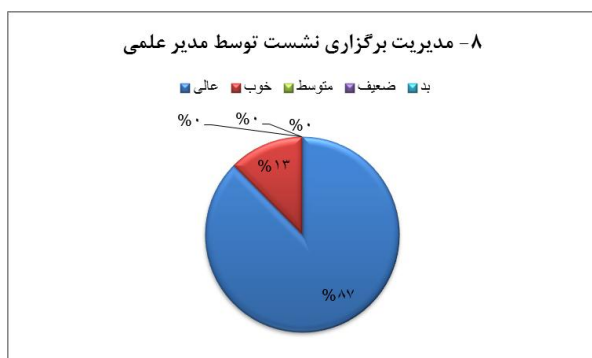
از حوصله و توجه همه شما دوستان تشکر می‌کنم، موضوعات خیلی زیاد بود و بیشتر در مورد سرفصل‌ها صحبت کردم مطالب و مقالات دیگر در کانال تلگرام من وجود دارد که در اختیار شما دوستان قرار داده خواهد شد، چیزهای زیادی از شما دوستان یاد گرفتیم و باعث افتخار بود برای من ان‌شالله که فرصتی پیش بیاید که دوباره در خدمتتان باشیم.

۲-۳۰- ارزیابی فرم‌های نظرسنجی

نمودار شماره ۲-۸- ارزیابی فرم‌های نظرسنجی

۲-۳۱- نظرات شرکت کنندگان در همایش

۱۳- پیشنهادات و انتقادات خود را جهت هرچه بهتر برگزار شدن برنامه‌های آتی بیان بفرمائید.
۱- عالی بود امیدوارم این نشست‌ها پایدار باشد برای آشنایی و کسب اطلاعات بیشتر
۲- پیشنهاد میشود فواصل برگزاری جلسات کمتر شود- همزمان از چند مدرس و سخنران استفاده- در پایان جلسات از CD های آموزشی مربوط به همان مدرس یا سخنران تهیه و به افراد داده شود.
۳- در صورت امکان تعداد برگزاری جلسات و کارگاه‌های آموزشی بیشتر شوند.
۴- هر چقدر مباحث کاربردی باشند قطعاً نتیجه مطلوب‌تر خواهد بود.
۵- متأسفانه در سالن برگزاری همایش و نشست دید به مدرس از پهلوست که با توجه به مدت زمان نشست خسته کننده است و دید از جلو ضمن ایجاد ارتباط چشمی با مخاطبین حضور ذهن در نشست‌ها را بیشتر می‌کند.
۶- برگزاری کلاس بسیار عالی، مبحث هم مفید و آموزنده، لذا برگزاری چنین کلاس‌هایی در آینده خیلی مثمر ثمر خواهد بود.
۷- ضمن خسته نباشی به مدیریت اجرایی این همایش، یکی از مهمترین ضروریات برای این دوره شرکت کردن مدیران ارشد استان و شهرها در این جایگاه می‌باشد و خواهشمند هستم در این خصوص ضمن تاکید لازم به آنها جهت وقت گذاشتن برای شرکت، از نتیجه این همایش‌ها در روند کاری آنها نیز اطلاعاتی در همایش‌های آتی عنوان نمایید.
- به جهت اهمیت بافت‌های فرسوده و ارائه راهکارها به جهت بهسازی آن لازم است از گروه‌های مردمی ساکن در این مناطق نیز به حد امکان دعوت به عمل آید که از نزدیک با شیوه و درد دل و نیازهای آنها هم اساتید محترم و هم مدیران آگاه و آشنا شوند.

۱۴- نظر خود را در مورد استمرار نشست‌ها اعلام فرمائید.
۱- امیدوارم جلسات این چینی بیشتر و بیشتر برگزار شود ولی چه بهتر در سطح شهرستانها هم برگزار شود. با سپاس از زحمت های گروه مهندسين مشاور شهر انديش آمایش
۲- با توجه به مفید بودن مطالب و همچنین گسترده بودن مسائل مربوط به شهر و شهرسازی و قوانین مرتبط با آن جنبه آموزشی بودن مطالب و یادآوری مطالب و همچنین مطرح شدن مسائل جدید بسیار مفید می‌باشد.
۳- برگزاری کارگاه‌های آموزشی بسیار مفید و عالی می‌باشد که در انتقال تجربیات اساتید و سایر شرکت کنندگان مفید بوده و می‌توان از آن در پیشبرد اهداف سازمانهای مربوطه استفاده نمود.
۴- عالی هستند ان شاء... تداوم داشته باشند.
۵- خیلی مفید و راهبردی هستند با توجه به حضور اساتید از تهران در این نشست‌ها بهترین فرصت برای انتقال تجربیات به شهرهای استان می‌باشد و زمان مناسب آن حضور علاقه مندان را بیشتر می‌سازد. پیشنهاد برگزاری این دوره‌ها را برای دانشجویان و متخصصین این رشته پیشنهاد دارم.
۶- کلاس‌های آموزشی در زمینه بافت‌های فرسوده اگر مداوم و مستمر با اساتید برجسته برگزار گردد بسیار در زمینه پیشبرد اهداف در بهسازی و نوسازی بافت موثر خواهد بود.
۷- در خصوص استمرار این دوره‌ها بسیار مناسب می‌باشد ولی به شرطی که در دیگر شهرهای استان و استانهای دیگر نیز برگزار شود و از افراد شرکت کننده در این دوره‌ها دعوت به عمل آید که با دیگر ویژگی‌های بافت‌های فرسوده شهری و استانهای دیگر از نزدیک آشنا و برای شهرهای خود بتوانند استفاده نمایند. با تشکر فراوان

۲-۳۲- تصاویر همایش

تصویر شماره ۲-۸- تصاویر همایش

